

DINGIR

1

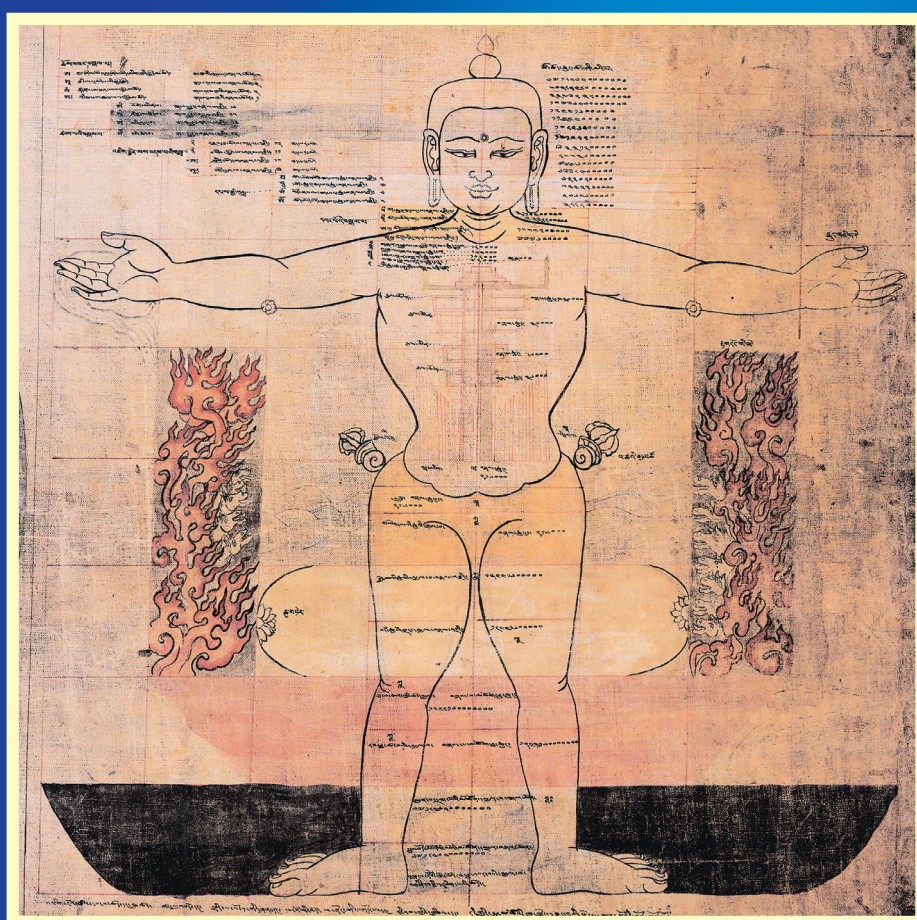
2013

16. ročník

religionistický časopis o současné náboženské scéně

Cena 49 Kč

březen 2013

Léčba těla i ducha
Božský lékař Paracelsus
Ájurvéda: vše má volně plynout
Homeopatie: člověk jako celek
Nemoc má informační hodnotu
(rozhovor s dr. Janem Hnízdílem)

TÉMA: Alternativní medicína a náboženství

PROČ DINGIR

✧ Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

✧ Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, člověka, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

✧ Záměrem našeho časopisu je pozorně sledovat a zkoumat tuto současnou náboženskou scénu. Východiskem naší práce jsou principy a metody vědy o náboženství, religionistiky. Nesnažíme se tedy náboženská hnutí hodnotit nebo kritizovat, chceme je podrobně monitorovat, popisovat a adekvátně jim rozumět z hlediska příčin a souvislostí jejich vzniku a vývoje. Budeme se tedy věcně ptát, kdo nebo co je DINGIREm těch, kdo se k těmto hnutím hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci odborně zkoumat a mapovat oblast, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou a nepřehlednou krajinou.

RECENZNÍ ŘÍZENÍ

Dingir se jako religionistický časopis věnuje především současné náboženské scéně. Kromě doprovodných textů dokumentujících různé náboženské postoje a zpráv obsahuje každé číslo odborné články (je na ně upozorněno dole na stránce), které podléhají recenznímu řízení. Na každý článek vypracovávají dva písemné posudky akademičtí pracovníci, členové redakční rady nebo její spolupracovníci. U těchto článků se posuzuje soulad s bibliografickou normou, jazyková úroveň textu, spolehlivost informací a vědecký přínos při jejich interpretaci. Dingir je jediným českým odborným časopisem, který se věnuje současné religiozitě.

Na přední straně obálky je tibetská thangka (svitek) používaná k léčení.

Na protější straně je kresba chodidel s vyznačenými tělesnými orgány pro reflexiologickou terapii.

Slavná slova z Buddhovy rozpravy o laskavosti (Mettá sūtta), začala na sklonku loňského roku provázet české motoristy. Zůstávají bez komentáře a uveden není ani zadavatel.

Stejně jako představitelé církví podepsal i Petr Papoušek za Federaci židovských obcí 22. února smlouvu o majetkovém vyrovnání. - Poznámka, svislejší se smlouvami státu a církví, je na str. 31. Foto: www.vlada.cz.

Tři a půl tisíce párů příslušníků hnutí sjednocení bylo oddáno při první hromadné svatbě pořádané po smrti jejich Pravého Otce Son-Mjong Muna. Obřad v polovině února v Soulu vedla vdova Han Hak Ča Munová. Foto: AP.

Odvolání arcibiskupa Bezáka je dosud nezhojenou ranou pro nezanedbatelnou část slovenských katolíků. - Více v článku na str. 11-12.

NENÍ TO „JENOM PLACEBO“

Zdeněk Vojtíšek

Vztah české společnosti k alternativní medicíně se zjevně mění. Po vcelku smířlivém Stanovisku vědecké rady České lékařské komory k neověřeným léčitelským postupům v onkologii¹ přijala na konci loňského roku Poslanecká sněmovna novelu zákona,² která homeopatickým léčivům umožňuje důvěryhodnou prezentaci a reklamu. Je již jasné, že obliba alternativní medicíny je stálá (pokud dokonce nevzrůstá), a že se tedy nejedná o jakousi obříč, kterou vědecká medicína musí vedle sebe nedobrovolně a dočasně strpět.³

Alternativní medicína má velmi často náboženský rozměr. Protože takto přítomné náboženství obvykle nemá oporu v žádné náboženské instituci a náboženská východiska ani nebývají přesně popsána a stanovena, zato je položen důraz na praktickou účelnost a užitečnost, používá se v této souvislosti častěji pojem „spirituální“. Tohoto spirituálního rozměru alternativní medicíny se týká druhý posun, který v české společnosti vnímám: zdá se mi, že stále méně lékařů považuje alternativní medicínu za nepřítel vědecké medicíny nebo za její konkurenci.⁴ Spíše je chápána jako doplnění toho, co vědecká medicína pacientovi není dost dobře schopna dodat, a to právě proto, že je vědecká. Jistě tedy může být údajně „fungování“ alternativní medicíny přičteno placebo efektu, ale pomalu snad už mizí pohrdavé výroky, že je to „jenom nějaké placebo“. Je stále zřetelnější, že zvláště u některých pacientů a zvláště u některých nemocí se jedná o podstatnou součást uzdravného procesu.

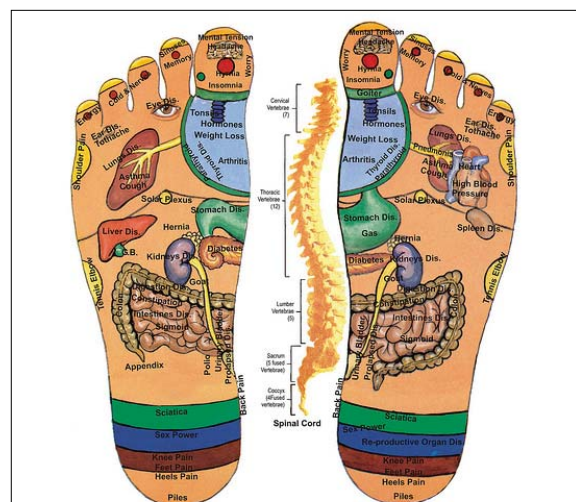
Podobné a mnohé další úvahy tvoří rozhovor se známým kritikem současného stavu zdravotnictví a propagátorem celostní léčby **Janem Hnízdilem**. Rozhovor uzavírá téma tohoto čísla Dingiru. Naopak na počátku tématu stojí článek **Ivana O. Štampacha**, v němž autor ve velké stručnosti, ale přesto zřetelně prokazuje spojení „léčby ducha“ (spásy) se „spásou těla“ (léčení) v mnoha duchovních tradicích světa. Tuto souvislost ostatně prozrazuje i etymologická blízkost výrazů „léčit“ a „svatý“ v některých jazycích (z živých a blízkých jazyků je to např. němčina či angličtina: „heilen“ a „heilig“, resp. „heal“ a „holy“). Pro zobrazení složitosti vztahu vědecké a alternativní medicíny, resp. vědy a náboženství, a dokonce náboženství církevního a spirituality vůči církvi alternativní bychom těžko hledali příznačnější osobnost než Paracelsa. Tomuto „otci“ vědecké, ale i alternativní medicíny se v dalším článku věnuje **Adam Borzić**.

Pro představení alternativní medicíny jsme zvolili také to, co je velice typické: o ájurvédě, populárním indickém léčení, napsala lékařka a ájurvédská terapeutka **Martina Zisková**, o homeopatii lékař a homeopat **Ivan Vondřích**. Třetí dvojice článků v tématu se zabývá reakcemi na alternativní medicínu. Ze zaměření časopisu vyplývá, že to jsou reakce ze strany náboženských institucí, které se týkají především onoho náboženského (spirituálního) rozměru alternativní medicíny. Z nepřehledného množství těchto reakcí vybral religionista a judaista **Aleš Weiss** responsa izraelského ortodoxního rabína Šlomo Avinera a ponechal je bez komentáře, slovenská religionistka a křesťanská teoložka **Monika Zaviš** zase připomněla stanoviska některých křesťanských teologů.

Poznámky

- 1 Stanovisko z 2. 2. 2012 je dostupné na adrese <http://www.lker.cz/novinky-265.html>.
- 2 Jedná se o novelu zákona č. 378/2007 Sb.
- 3 *Alternativní medicína. Možnosti a rizika*. Praha: Grada Publishing 1995, str. 22.
- 4 Za konkurenci považuje alternativní medicínu např. HEŘT, Jiří, *Alternativní medicína a léčitelství. Kritický pohled*. Chomutov 2010, str. 13; kniha je dostupná na adrese http://www.sysifos.cz/files/Alternativni_medicina_Hert.pdf.

Doc. PhDr. **Zdeněk Vojtíšek**, Th. D., (*1963) je vedoucím katedry religionistiky na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a šéfredaktorem časopisu Dingir.

OBSAH

Konec světa po konci světa (Zuzana Marie Kostiřová)	2
Z domova	
Než zazní zvuk v 5. dimenzi (Jitka Schlichtsová)	5
Meditační skupina (Jan Hron)	6
Zahraničí	
Náboženské menšiny v Íránu (Veronika Havlů)	8
Nešťastné odvolání (Vojtěch Tutr)	11
Téma	
Léčba ducha i těla (Ivan O. Štampach)	12
Božský lékař Paracelsus (Adam Borzić)	15
Vše má volně plynout (Martina Zisková)	17
Člověk jako celek (Ivan Vondřích)	19
Halacha a kosmická energie (Aleš Weiss)	22
Všetko je třeba zkoumat (Monika Zaviš)	24
Rozhovor s lékařem Janem Hnízdilem	
Nemoc má informační hodnotu (Zdeněk Vojtíšek)	26
Info-servis	
Události	
Odchod papeže Benedikta (Ivan O. Štampach)	30
O postojích současných křesťanů k islámu (Pavel Hošek)	30
Džinista na univerzitě (Josef Bartošek)	31
Recenze	
Cesty božstev (Sylva Martinásková)	32
Angažované o lidské cestě dějinami a o světových náboženstvích (Ivan O. Štampach)	33
Rejstřík (15. ročník, 2012)	
Práce studentů	
Mormonské umění přežít (Veronika Kulová)	35

KONEC SVĚTA PO KONCI SVĚTA

Zuzana Marie Kostiřová

Navzdory celosvětové panice, obavám a strachu se na konci prosince roku 2012 nic „hmatatelného“ nestalo. Doběhl třináctý b'ak'tun,¹ rozjel se čtrnáctý a svět se prakticky vůbec nezměnil. Nebo ano?

**Stručný průvodce apokalypsou:
oslav, demonstrace a sebevraždy**

Vlastní datum 21. prosince bylo provázeno celou řadou událostí, od oslav až po demonstrativní akce. Svět například několik dní předtím obletěla děsivá zpráva, že se v Argentině chystají hromadné sebevraždy na hoře Uritorco, která je místními vnímána jako posvátné místo. Argentinský portál Yahoo Noticias však později přinesl rozhovor s představitelem organizace Movimiento Zeitgeist Argentina, která akci na Facebooku svolala. Muž vystupující pod přezdívkou Enter Ebr rozhodně popřel, že by měl na mysli skutečnou sebevraždu, a tvrdil, že se celá akce nesla v symbolickém, dokonce parodickém duchu. Vlastní výzva zněla takto:

Zveme všechny věřící, bytosti i bojovníky světla na masovou duchovní sebevraždu na hoře Uritorco v argentinské Córdoba, opusťme svá nečistá těla a transportujme svého ducha skrze interdimenzionální portál ve 21 hodin 12 minut 21/12/2012, čímž se staneme vojškem světla, které spasí lidstvo...²

Výrazně se přitom distancoval od případných skutečných sebevražd, ke kterým by na Uritorcu případně došlo; argentinská vláda naštěstí podobným událostem předešla tím, že na horu zakázala přístup. V rozhodující den se pak vskutku nic nestalo.

Pozornosti se bohatě dostalo i dalším místům symbolického významu po celém světě. To se týkalo např. francouzské hory Bugarach, jediného místa, jež mělo v nadcházející apokalypse zůstat neporušené (podle jiných interpretací se měli objevit mimozemšťané a odnést ty, kdo na hoře čekají, do bezpečí).³ Podobný osud měl čekat městečko Sirince v Turecku – na rozdíl od Francouzů z Bugarachu, kteří apokalyptic-

ké očekávání kvitovali spíše s nechutí, Sirinčtí Turci zřejmě především doufali, že si na přílivu turistů pořádně namastí kapsu.

V mnoha místech v Mexiku probíhaly 21. prosince rozsáhlé oslavy spojené většinou s tanci, zpěvy, rituály, koncerty a ohňostroji. Podle anglického listu The Guardian⁴ se oslavy odehrávaly i přímo v bezmála čtyřiceti mayských městech – v Tikalu dokonce turisté během oslav šplhali po chrámu II (i přes to, že na mayské památky je dnes všeobecně zakázán vstup a schodiště jsou přehrazena provazy) a tuto významnou stavbu přitom poničili; ze stejného důvodu hlídali v yucatánském Chichén Itzá pyramidu skauti.⁵ Mayské oslavy probíhaly částečně v režii novopohanských skupin, které se pokoušejí resuscitovat starou indiánskou víru. Převážně se skládaly (zřejmě stejně jako předkolumbovské rituály) z tanců se složitými kostýmy a zpěvy. Další jejich součástí byly tradičnější synkretické obřady současných mayských skupin provázené kouřením doutníků, pálením ohňů, úlitbami i obětinami. Jak uvidíme, události v Copánu se mimo jiné účastnil i John Major Jenkins.⁶ Oslavy se konaly i v dalších archeologických lokalitách, nejen v těch mayských, a dokonce i mimo Mexiko. Reportér online magazínu World se např. za úsvitu zúčastnil meditací ve středomexickém Teotihuacánu a oslavy východu Slunce se konaly i v anglickém Stonehenge. Usmívající se bolivijský prezident Evo Morales se pak nechal vyfotit v tradičním indiánském oděvu, jak odplouvá za oslavami na malém ostrůvku uprostřed jezera Titicaca, s kterým se pojí množství starých inckých legend.⁷

Pozoruhodně se pak ke „konci světa“ postavili chiapasští zapatisté,⁸ kteří jej využili k politické demonstraci. 21. prosince napochodovali jejich maskované jednotky do nejvýznamnějších chiapaských měst

(jako Ocosingo, Can Cristóbal de Las Casas, Palenque atd.) a v tichosti zde protestovali zdviženými pěstmi. Akce se zúčastnily desítky tisíc lidí, mužů i žen. O několik hodin později vydal zapatistický lídr Subcomandante Marcos krátkou zprávu:

Slyšeli jste? To je zvuk vašeho světa, který se hroutí. A ten náš vstává z mrtvých. Den, právě ten den, bude nocí. A noc se promění v den, právě ten den. Demokracii! Svobodu! Spravedlnost!⁹

Osobnosti „fenoménu 2012“

Obzvlášť zajímavé jsou přirozeně reakce hlavních představitelů mileniálních očekávání spojených s jedenadvacátým prosincem. Nejméně aktivní byl zřejmě Drunvalo Melchizedek; jeho reakce na klíčové datum lze sledovat pouze skrze facebookové statusy, přičemž poslední aktualizace na jeho osobní webové stránce pochází ze 12. 12. a mluví o přípravách na přechod.¹⁰ Vlastního 21. 12. uveřejnil Melchizedek tři statusy, kde víceméně shrnuje, co se stalo a proč. Cituji jako příklad druhý z nich:

Dnes je první den nového ženského věku; zatímco energie protéká naší zemí, udrzte si po následující dny svá srdce otevřená. [druhý status]¹¹

Třicátého prosince potom zmínil, že galaktická energie už začíná opadávat a že „ona procitá“.¹²

Reakce příznivců na jeho posty byly v drtivé většině velmi pozitivní, fanoušci se hlásili se zážitky, které zažívali během transformace, děkovali Melchizedekovi a obdivovali jej. Uvádím dva statusy jako příklad:

22. [prosince] jsem se probudila s novým pocitem, že mě někdo miloval jako miminko, byla jsem však plně vědomá a měla jsem pocit, že mnoho bytostí (ni-

koli mí rodiče) se na mě dívají s veškerou láskou a uznáním. Stále to cítím. Cítím rovněž, že jsem mnohem více spojena s veškerým životem na matce Zemi. Je to tak nádherné. Děkuji ti, Drunvalo, miluji tě. [Daniela Hristova]¹³

Během včerejší meditace jsem začal vzlínat ze svého těla ven a zjistil jsem, že se dívám na světlý vír podobný tornádu, který se nachází přímo přede mnou. Vstoupil jsem do něj a okamžitě spatřil sám sebe, jak se vznáším nad svým vlastním tělem, pak jsem se začal vznášet vysoko nad stromy a jak jsem plynul dál, uvědomil jsem si, že vidím merkaba,¹⁴ jak se kolem mě točí, pak jsem prudce vyletěl do vzduchu a obklopilo mě bílé světlo a nejrůznější překrásné barvy, které tančily a měnily se v různé tvary, které se mi zhmotňovaly v mysli, přesto jsem se cítil poněkud zranitelný, když jsem si uvědomil, že sám žádnou specifickou formu nemám. (...) Bylo mi řečeno, že mé Mer Ka Ba [sic] bylo aktivováno (...) [Bhuman Ishaya]¹⁵

Negativních komentářů bylo máličko, ale přece se vyskytly (a Melchizedek nikterak nereagoval ani na ně, ani na ty pozitivní).

Následně se Drunvalo Melchizedek odmlčel na webových stránkách, na Facebooku i na Twitteru (poslední zprávou je status na Facebooku z 1. ledna 2013), a lze se tudíž jen dohadovat, jaké jsou jeho reakce na události posledních týdnů (respektive na jejich absenci) a jak bude vypadat jeho aktivita do budoucnosti.

John Major Jenkins, další významný guru „fenoménu 2012“, strávil jedenadvacátého velkým výletem do Mexika, o kterém sepsal 6. ledna 2013 rozsáhlý patnáctistránkový text, který uveřejnil na svých stránkách. Vyhrazuje se v něm především proti názoru, který mu média „připisovala“, totiž že se jedenadvacátého má „něco stát“, a zdůrazňoval, jak symbolické a významné události se jedenadvacátého staly – z textu však lze jen obtížně vyčíst, které konkrétní události má na mysli. Pro něj osobně byla zřejmě zvláště významná epizoda otravy užitkovou vodou, která se mu v Mexiku přihodila – dlouhé zvracení a bolestivé průjmy vnímal jako formu očistění a ponížení, které musel absolvovat před svým konečným triumfem. Podobně zmiňuje jako vysoce symbolický fakt, že jej krátce před klíčovým datem opustila jeho žena. Vlastní konec třináctého b'ak'tunu strávil v Izapě a v Copánu, kde točil doku-

Lidský řetěz kolem Kukulkánovy pyramidy v Chichén Itzá mexickém státě Yucatan. Foto: Reuters.

mentární film o své práci, přednášel a účastnil se mezinárodního vědeckého setkání, kde byli i renomovaní mayisté (např. Barbara MacLeod).¹⁶

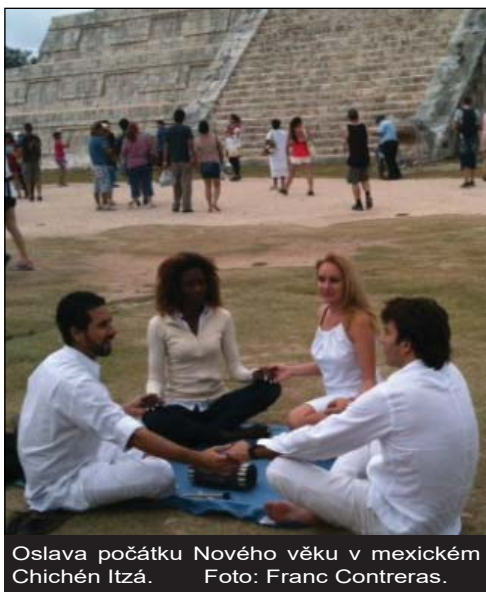
Daniel Pinchbeck sepsal krátce po jedenadvacátém prosinci text, jenž uveřejnil na portálu Reality Sandwich, který spravuje. Stejně jako Jenkins se ohrazuje proti tomu, že by měl na 21. 12. 2012 předpovídat nějaké zásadní události, kritizuje novináře, jak extrémně jimi měl být dezinterpretován, a zároveň se mu prý ulevilo, že se katastrofické předpovědi nevyplnily a mediální figurky, ze kterých si sdělovací prostředky dělaly legraci, byť je samy pomohly vytvořit, konečně zmlkly. Poté zdůraznil, že ke změnám došlo a dochází dál, ale je to postupný proces a hlavně velká šance na to, aby se naše civilizace proměnila, přehodnotila své priority a začala pracovat na tom, aby se proměnila a uzdravil systém a abychom se odklonili od materialistických ideálů ve prospěch ideálů duchovních, které nebudou pouze egoistické a sobecké, ale budou zaměřeny na blaho celého lidstva i celé planety. K tomu by nám měly dopomáhat mimo jiné i naše paranormální schopnosti, které postupně začneme odhalovat, a také moudrost starých národů. To, že tento přechod proběhl jinak, než se obecně čekalo, připisuje jednak tomu, že staří Mayové ho sami zcela přesně nechápali, a jednak tomu, že jsme my sami brali jejich myšlenky příliš doslova. Jedenadvacátý prosinec poté interpretuje jako velkou šanci, kterou ale budeme muset teprve využít.

Klasická mayská civilizace dokázala s pomocí hlubokého studia kosmologic-

kých cyklů a cyklů přírody v kombinaci s šamanským průzkumem vizionářských stavů vědomí přesně předpovědět, že tato doba je základem pro tranzit planety – což také je. Nedokázala tomu porozumět tak, jako to dokážeme my, ale věděla, že vyvrcholení tohoto cyklu znamená pro lidstvo na Zemi přechod do nového způsobu bytí. Jsme to my, kdo dorazil na tuto křižovatku – a jsme to my, kdo rozhodne, zda a jak bude lidská civilizace od této chvíle pokračovat dál. Je úžasné, že máme tuto fantastickou příležitost. Zbývá otázka, zda se rozhodneme ji využít, nebo ne.¹⁷

Carl Calleman uveřejnil 2. ledna na svých webových stránkách článek meditující nad koncem mayského kalendáře, kde zdůrazňuje, že jsme podstatu celé věci vůbec nepochopili. Sám konstatuje, že se domníval, že s třináctým b'ak'tunem končí celý dlouhý počet, že však v nedávné době četl knihu Marka Van Stonea, kde se měl dozvědět o „novém objevu“, že b'ak'tuny mohou pokračovat „donekonečna“ a že mayský kalendář tudíž nebyl cyklický, ale lineární.¹⁸ Proto tvrdí, že se on i José Argüelles, kteří tento „nový objev“ neznali a vycházeli především z Michaela Coea, museli nutně mýlit.¹⁹

Přesto mělo 28. 10. 2011²⁰ dojít k transformaci paradigmatu. Tato transformace však každopádně nemá charakter diskontinuity (jak se domníval Argüelles i sám Calleman), ale kontinuity. Zároveň se má dokazovat, že mayský kalendář není spojen s precesí²¹ a že se jedná o další materialistickou nesmyslnou interpretaci. Ve skuteč-

Oslava počátku Nového věku v mexickém Chichén Itzá. Foto: Franc Contreras.

nosti má být dovršení třináctého b'ak'tunu jakousi galaktickou synchronizací všech devíti vln; po jejím uskutečnění jsme pak vstoupili do nekonečného času, který nám umožňuje „download unity consciousness“ („stáhnout“ vědomí jednoty). Zároveň narůstá počet duchovně probuzených, osvícených lidí, kteří mohou nyní vytvořit nový, lepší svět.

Změnu lze popsat tak, že během roku 2011 převládal kvůli vládnoucím polaritám dojem „nejprve změň svět, pak dosáhni osvícení.“ Po synchronizaci na datum 28. října 2011 se pak proměnil v „nejprve dosáhni osvícení, potom změň svět“, a tento druhý pohled na věc snad bude mít pozitivní důsledky. Jednou z věcí, které nás mayský kalendář naučil, je, že svět funguje na principu „jak uvnitř, tak venku“, projikujeme-li proto své vlastní osvícení do vnějšího světa, stane se tento svět krásnějším.²²

Pokud jde o 21. prosinec 2012, Calleman věří, že oslavy a akce, které se tehdy konaly, mohly pomoci některým lidem „dohodit“ proměnu, která už se udála, a začít se účastnit světové transformace, která bude od 28. 10. 2011 pokračovat donekonečna. Do budoucna se pak chce zabývat psaním velké knižní trilogie zabývající se vývojem a hranicemi vědomí na planetě Zemi a podstatou a počátky lidské kultury.

Závěr

Neuskutečená apokalypsa 2012 na jednu stranu umlčela pesimistické proročky horující o tajemných planetách, třech dnech temnot, ničivých zemětřeseních a dalších jevech, které se prostě objektivně neode-

hrály. Na druhé straně progresivní část „fenoménu 2012“ byla, jak se zdá, pouze mírně přidušená: klíčové postavy tohoto proudu nesouhlasí s obecným postojem médií a většiny společnosti, že se „nic nestalo“, jen se mělo ukázat, že změny jsou daleko subtilnější, než se čekalo. Zvláště zajímavé je pozorovat, jak mnozí jejich následovníci skutečně prožívali 21. prosinec 2012 jako zlomové datum – to je vidět především právě v komentářích fanoušků na facebookových stránkách velkých guruů jako např. Drunvalo Melchizedek nebo John Major Jenkins. Skeptické poznámky jsou v absolutní menšině, většinu zabírají emotivní poděkování a líčení vlastních duchovních zážitků. Na příkladu Carla Callemana je vidět, že aktivita předních protagonistů celého proudu nemusí nutně skončit s nástupem roku 2013; podle většiny z nich ostatně transformace skutečně proběhla a probíhá dál. Pouze si, podle svých vlastních slov, museli opravit názor na její intenzitu – namísto okamžitého efektu nastoupil dlouhý proces, na jehož konci má být duchovnější, spravedlivější a lidštější civilizace.

Poznámky

- 1 Přibližně čtyřsetleté období mayského kalendáře, které významově přibližně odpovídalo našemu tisíciletí.
- 2 Alejandro Agostinelli, „Los suicidas mágicos del cerro Uritorco“, Yahoo! Noticias Argentina, 18. 12. 2012, cit. 15. 1. 2013, dostupné online na <http://ar.noticias.yahoo.com/blogs/ciencia-bruja/los-suicidas-m%C3%A1gicos-del-cerro-uritorco-entrevista-exclusiva-115632359.html>.
- 3 Ian Sample a Amanda Holpuch, „End of the world – as it didn't happen“, The Guardian, 22. 12. 2012, cit. 15. 1. 2013, dostupné online na <http://www.guardian.co.uk/science/2012/dec/21/end-world-live-blog>.
- 4 Sample a Holpuch, „End of the world...“
- 5 „End of the world 2012: Live Updates On the Mayan Apocalypse“, Huffington Post World, 20. 12. 2012, cit. 15. 1. 2013, dostupné online na http://www.huffingtonpost.com/2012/12/20/end-of-the-world-2012-live-updates_n_2337241.html?ir=World.
- 6 Hlavními a původními protagonisty fenoménu 2012 byl především dnes prakticky neznámý Frank Waters a jeho dva daleko slavnější kolegové Terence McKenna a José Argüelles. Představitel této první generace velkých guruů konce světa již však nejsou mezi živými a mezi nejvýznamnější vlajkonosce tohoto proudu dnes patří zvláště Carl Calleman, John Major Jenkins, Drunvalo Melchizedek a Daniel Pinchbeck. Ve všech případech se jedná o autory mnoha knižních publikací, kteří působí i na internetu (každý z nich má své osobní stránky, Pinchbeck navíc spravuje portál Reality Sandwich, viz též níže), často figurovali i v dokumentárních filmech a objeli se svými přednáškami a semináři půl světa.
- 7 „End of the World 2012“.
- 8 Zapatistická armáda národního osvobození je paramilitární uskupení mexického Chiapasu, které sestává především z Indiánů (převážně z mayských kmenů Tzotzil a Tzeltal). Své jméno dostalo podle generála Emiliána Zapaty, jednoho z vůdců mexické revoluce, kterému v žilách kolovala indiánská krev. Dříve, zvláště během počátku hnutí v 90. letech, byl Chiapas kvůli zapatistům nepříteli bezpečným teritoriím, zasáhla však mexická armáda a zapatisti zpacifikovala. Dnes se proto uskupení omezuje spíše na symbolické akce, zvláště internetové. Jeho hlava Subcomandante Marcos se stal jakýmsi globa-

lizovaným a značně zromantizovaným příkladem ideálního levicového revolucionáře, ne nepodobným ikonické podobě Ernesta „Che“ Guevary, s nímž bývá ostatně často společně vyobrazován.

- 9 „México: Miles de zapatistas arriban a Ocosingo y San Cristóbal de Las Casas“, Anarkismo.net, 23. 12. 2012, cit. 15. 1. 2013, dostupné online na <http://www.anarkismo.net/article/24546>.
- 10 „Here we are!“ Drunvalo Melchizedek School of Remembering (drunvalo.net), 12. 12. 2012, cit. 15. 1. 2012, dostupné online na <http://www.drunvalo.net/home.php?newid=18>.
- 11 Drunvalo Melchizedek (osobní stránka), statusy z 21. 12. 2012, Facebook.com, cit. 15. 1. 2012, dostupné online na <http://www.facebook.com/OneLotus?fref=ts>.
- 12 Tamtéž.
- 13 Drunvalo Melchizedek (osobní stránka), komentář ke statusu z 30. 12. 2012 (Daniela Hristova), Facebook.com, cit. 15. 1. 2012, dostupné online na <http://www.facebook.com/OneLotus?fref=ts>.
- 14 Merkaba (nebo také Mer Ka Ba, přičemž Mer má znamenat „světlo“, Ka „duch“ a Ba „tělo“) je v Melchizedekově učení jakési nehmotné tělo v podobě geometrického světelného útvaru, prostředník mezi člověkem a vesmírem.
- 15 Drunvalo Melchizedek (osobní stránka), komentář ke statusu z 30. 12. 2012 (Bhuman Ishaya), Facebook.com, cit. 15. 1. 2012, dostupné online na <http://www.facebook.com/OneLotus?fref=ts>.
- 16 John Major Jenkins, „A Journey to the 13th Baktun Completion: Through Three Countries, Along the 15° - North Sacred Latitude: Izapa, Antigua and Copan“, Alignment2012.com, 6. ledna 2013, cit. 15. ledna 2013, dostupné online na <http://alignment2012.com/13th-Baktun-Completion.pdf>.
- 17 Daniel Pinchbeck, „The End of the Beginning“, Reality Sandwich: Evolving Consciousness, Bite by Bite, 21. 12. 2012, cit. 15. 1. 2013, dostupné online na http://www.realitysandwich.com/end_beginning.
- 18 Nejedná se samozřejmě o žádný nový objev, tato fakta byla známa již dávno a rozhodně je neodhalil Van Stone, jehož text pouze sumarizuje již známé skutečnosti a nepřináší tudíž žádný průlom.
- 19 Michael Coe, ač vlivný odborník na mezoamerické Indiány, který neměl nikdy s esoterikou nic společného, patří mezi hlavní iniciátory „fenoménu 2012“ proto, že právě on ve své knize The Maya propojil konec 13. b'ak'tunu mayského klasického kalendáře s očekáváním konce světa.
- 20 Calleman se od ostatních hlavních představitelů „fenoménu 2012“ liší tím, že velkou transformaci vědomí očekával již v říjnu 2011. Tento fakt byl přirozeně velkou rozbuškou v diskusích s ostatními esoteriky, s nimiž se navzájem obviňovali z ignorance, výmyslu a nepochopení mayského kalendáře. Pro srovnání viz např. soukromá korespondence zveřejněná na Jenkinsově internetové stránce: Carl Calleman a John Major Jenkins, „Carl Calleman's latest attack on the traditional Mayan Calendar end date“ (online), Alignment2012.com, 2006, cit. 12. 2. 2013, dostupné online na <http://alignment2012.com/eldersand2012-exchange.html>.
- 21 Což je pravda – podle současných poznatků nebyla zřejmě precese zemské osy Mayům ani známa, natož aby podle ní vytvářeli svůj kalendář.
- 22 Carl Calleman, „Some New Reflections on the Mayan Calendar „end“ date“, Calleman.com, 31. 12. 2012, cit. 15. ledna 2013, dostupné online na <http://www.calleman.com/content/articles/SomeNewReflections.htm>.

What Followed the End of the World

The much-awaited doomsday of December 21st, 2012 finally turned out to be a more or less ordinary day. This article gives a brief overview (a) of the way this day was celebrated worldwide and (b) of the reactions of the most important protagonists of the so-called „2012 phenomenon“, including some of their fan's feedback.

Mgr. Zuzana Marie Kostiřová, Ph. D. (*1980) je religionistka specializující se na staré Maye, obecně na předkolumbovskou Mezoameriku i na new age proudy, které z této kulturní oblasti vycházejí (jako spiritualita roku 2012 nebo Carlos Castañeda a autoři na něj navazující).

Jedno pojetí transformace světa v roce 2012 představuje duchovní učitel Daněk

NEŽ ZAZNÍ ZVUK V 5. DIMENZI

Jitka Schlichtsová

Dlouho očekávané datum 21. 12. 2012 je za námi. Předpovědi o tom, co se v ten den mělo stát, bylo nepřeberné množství. V očekávání prosincových událostí loňského roku se nejzřetelněji vydělovaly dva proudy. Ten první předpovídal katastrofické události, při nichž mělo být zničeno lidstvo, nebo dokonce celá planeta. Oživaly především na filmových plátnech hollywoodských produkcí. Druhá varianta tzv. „progresivní“ je stále živou myšlenkou v hnutí Nového věku bez ohledu na konkrétní datum.¹ Koncem října jsem si povídala s panem Ivo Johannešem Daňkem o probíhající transformaci lidstva a jeho přednášce Vzestup planet 2012, kterou jsem vyslechla na prodejní výstavě Ezotera.

Kdo je pan Daněk?²

Iva Johanneše Daňka můžeme považovat za typického stoupence a duchovního učitele hnutí Nového věku. Jak říká, v mládí prodělal při autonehodě klinickou smrt. U bran „nebeského ráje“ mu bylo sděleno: „Je pro Tebe příliš brzy. Na Zemi musíš splnit důležité úkoly.“ Své jméno Johannes vykládá jako „vyslanec“ nebo „posel“.³ Věnuje se poradenství, harmonizacím čaker a aury, bytů a dalších prostor, pořádá semináře, přednášky a meditace, poskytuje také masáže horkými kameny a provádí „různé šamanské a magické práce“. Veškerá jeho práce je soustředěna na to, co sám nazývá „energií“.

Informace o transformaci obdržel prostřednictvím channelingu.⁴ Pan Daněk tvrdí, že mu asi před jedním a půl rokem bylo „Velkou radou“ vedenou Ježíšem Kristem sděleno, že se chystá transformace planety Země i jejích obyvatel na vyšší úroveň. Poselství mu odpovědělo na všechny otázky: „Ono to zapadá dohromady. To je nádherné, říkám, jak si to mohli tam nahoře tak vymyslet... Všechno je pro mě tak logické.“⁵

Na počátku

Díky channelingu s příslušníky duchovní Velké rady se pan Daněk dozvěděl, že kdysi bylo všech 389 planet naší sluneční soustavy v jednom obrovském energetickém poli. Pak ale „přišlo krupobití a planety byly vtáhnuty do duality“. Dualitou je myšlen princip fungování světa na základě protikladů. Některé planety zůstaly „v jednotě“, Země ovšem byla vržena do duality. Všechny planety jsou navzájem spojeny

Ivo J. Daněk

energiemi a vzájemně se jimi podporují.⁶ Země se snaží vrátit z duality zpět k jednotě, tedy postoupit do tzv. páté dimenze. Ačkoli naše planeta je zřejmě značně uvědomělá a „chce postoupit“, brzdí ji duchovní nevyvinutost obyvatelstva, a to jak individuální, tak kolektivní. Daněk totiž předpokládá

existenci vědomí trojího typu: vědomí Matky Země, individuální vědomí jednotlivce a kolektivní vědomí obyvatelstva.

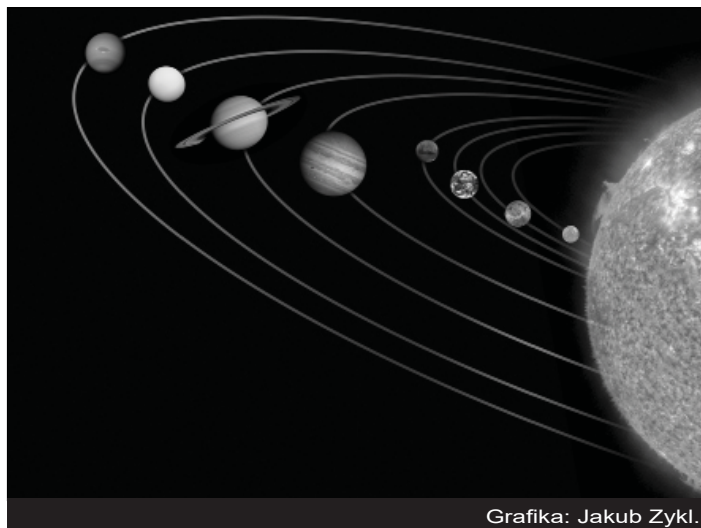
V posledních letech se dějí velké změny. Ještě nedávno se lidstvo i Země nacházely ve třetí dimenzi. Ta byla charakteristická velkou rozkolísaností, nejednotností, neuvědomělostí a bojem protikladů. Od té doby Země udělala významný krok – postoupila do čtvrté dimenze. Jakou událostí, kdy a jak onen postup proběhl, pan Daněk ale neobjasňuje. Stejně tak nesdílují, čím jsou první a druhá dimenze charakterizovány.

Očištění, nebo „blbá náhoda“?

Ve čtvrté dimenzi ještě vzrostlo vědomí Země a její touha po postupu do páté dimenze. K postupu je ale nutná očista. Ta se děje díky stále častějším přírodním katastrofám, které z tohoto důvodu pan Daněk chápe jednoznačně pozi-

tivně. Jedna událost poslední doby je ale výjimkou: tsunami v Japonsku v březnu 2011 pan Daněk označuje za „blbou náhodu“ a vysvětluje: „Bylo zemětřesení, ale to samotné by planeta Země udržela, tam by se nic velkého nestalo, ale v tom momentu vzestoupila planeta Landras. A protože každá planeta podporuje vzestupující planetu a dává jí svou energii, Matka Země zeslábla a to tsunami už nemohla udržet. Vidíte, je to všechno logické.“

Doba a pořadí vzestupujících planet panu Daňkovi sdělil „duchovní svět“ a planeta Země je desátá v pořadí. Svůj vzestup ale může urychlit duchovní práci jednotlivců. Někteří se jako duchovně vyvinutější už narodili: mají to být indigové děti,⁷ krystalové děti a právě se rodící generace diamantových dětí. Ostatní lidé transformaci nepřekážejí, ale musí se nechat duchovně probudit a začít duchovně pracovat.

Grafika: Jakub Zykl.

Obraz člověka a obraz světa je v chápání pana Daňka podobný. Říká: „*Jako my máme auru s různými těly: emoční, astrální nebo duchovní, tak i matka Země má obaly, které chrání ji i obyvatele na různých duchovních a energetických úrovních.*“ V nejnižší sféře Země jsou zakotveni „obyčejní“ lidé, ve vyšší sféře, kterou pan Daňek označuje za „Kristovu“, jsou zakotveny děti, které se narodily s indigovou barvou aury. Duchovními obyvateli třetí sféry jsou ti, kdo se narodili jako tzv. krystalové děti a nad těmito sférami se v současnosti tvoří čtvrtá, diamantová, a s ní v letošním roce přicházejí i děti stejného pojmenování.

Rok 2012

Datum transformace není pro pana Daňka důležité. Podle něj nelze vyloučit, že v roce 2012 se duchovní vzestup planety Země urychlil. „*Poslední informace, které jsem dostal,*“ říká pan Daňek, *potvrzuji, že rozhodující bude třídní proces kolektivního uvědomění celého lidstva. Na tři dny nastane temnota. Planety budou vyrovnané na jedné linii.*“ Kromě zatmění Slunce pan Daňek očekává i přilet vesmírné lodi, a to konkrétně do Prahy na Vyšehrad. O kontakt s vesmírnými bytostmi není třeba se snažit. Protože v minulých inkarnacích byl každý bytostí na jiné planetě, „*oni už vědí, koho osloví,*“ říká.

Katastrofický konec světa roku 2012 nepřišel a transformace je věcí dlouhodobého procesu. Pan Daňek do svých očekávání zahrnuje celý vesmír: planeta Země je energeticky povzbuzována ostatními planetami a její vzestup „*nadzvedne i ty ostatní.*“ Pak teprve, jak pan Daňek říká, „*nastane v páté dimenzi ten správný zvuk.*“

Poznámky

- 1 Podrobná sonda do očekávání spojených s rokem 2012 viz téma časopisu *Dingir* 14 (1), 2011.
- 2 Životopisné údaje dostupné z URL <http://litios.jimdo.com/o-m%C4%9B> [cit. 2012-10-26].
- 3 Jméno Johannes pochází z hebrejského Jochánán a překládá se jako „Bůh je milostivý“.
- 4 Podrobněji o metodě channelingu např. BLEY, S. *Malý slovník sekt: sekty a nová náboženská hnutí v kontextu tradičních církví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 42 - 43. ISBN 80-7192-246-3.
- 5 Přímé citace z rozhovoru jsou zvýrazněny kurzívou.
- 6 Srov. <http://www.kryonschool.com/channelings/the-ascension-of-the-planet-landras.html> [cit. 2012-11-9].
- 7 Podrobněji např. VOJTÍŠEK, Zdeněk. Děti nového věku. *Dingir* 13 (4), 2010, 144-146. ISSN 1212-1371.

Jitka Schlichtsová (*1988) studuje obor Učitelství etiky, náboženství a filosofie pro střední školy na Husitské teologické fakultě UK. Navštěvuje kursy religionistiky tamtéž.

Nenáboženská meditace jako příklad postmoderní religiozity

MEDITAČNÍ SKUPINA

Jan Hron

Tento příspěvek¹ chce představit Meditační skupinu, uskupení zabývající se tzv. nenáboženskou meditací, a pokusit se stanovit její místo v rámci studia postmoderní religiozity. Pro tento účel bude nutné opatrně pracovat s klasifikačními termíny, které se standardně používají k popisu náboženských rysů postmoderního života, jako je spiritualita nebo nová náboženská hnutí.

Hlavním problémem těchto klasifikací a s nimi souvisejícími typologickými konstrukty, je jejich nejasné definování a vymezení, které vede k přehlížení diverzity postmoderní religiozity, k opomíjení svěbytných forem a k jejich redukci na několik málo vypovídajících společných jmenovatelů. Zabývání se menšími, okrajovými jevy, může pomoci lépe strukturovat typologické termíny, a tak ve větší hloubce pochopit konfiguraci různých jevů postmoderní religiozity.

Meditační skupina se prezentuje jako „seskupení pravidelných, občasných i nových zájemců o nenáboženskou meditaci (bez uctívání, rituálů a symbolů) a o její využití v běžném každodenním životě“.² Setkávání v Praze na Vinohradech se obvykle účastní asi pět osob.³ Zdá se, že řada příchozích se účastní pouze jednou, a to navzdory pochvalným vyjádřením. Skupina se na stránkách prezentuje jako otevřená všem vyznáním,⁴ k setkávání s jinými skupinami zabývajících se meditací ovšem příliš nedochází. Na dotaz, zda skupinu navštěvují třeba buddhisté, mi jeden z účastníků překvapeně odpověděl, že k tomu nevidí důvod, že oni (tj. buddhisté) mají vlastní meditaci.

Setkání se konají v prostorách pronajatých buddhistickým společenstvím Shambhala. Toto společenství na skupinu také odkazuje na svých stránkách.⁵ Samotná Meditační skupina nemá kromě kvalitně zpracovaných internetových stránek žádný další způsob propagace. Lze tedy soudit, že členové Meditační skupiny se rekrutují z těch, kterým byla skupina doporučena známými, a z těch, kteří na Meditační skupinu narazili náhodou při hledání na internetu.⁶

V rozhovoru projevovali členové skupiny určitý despekt k náboženství. Kritické pohledy na náboženství a též na spiritualitu nelze ovšem chápat absolutně. Členové vykazovali určité zkušenosti s postmoderní religiozitou, ať se jedná o četbu knih o Buddhovi, návštěvu ašrámu či účast na meditacích Jógy v denním životě.⁷ Hlubší ponor či angažování se v náboženských aktivitách členové odmítají. Podobně jako příznivci postmoderní spirituality chápou členové skupiny náboženství jako doktrinnální systém zbavující člověka vlastní svěbytnosti.⁸ Avšak také spiritualitu si spojují s narušením vlastní soběstačnosti. Členka skupiny vyjádřila tento postoj slovy: „snažím se zůstat nohama na zemi.“ V chápání religiozity členů skupiny se tedy prolínají dvě dimenze. Členové akcentují rozdělení náboženské a spirituální (tj. institucionalizované, strnulé, zákonické, zotročující versus svobodné, individuální, prožitkové), zároveň však používají i širší definici náboženství, která zahrnuje jak spiritualitu, tak její „protějšek“ náboženství. Toto celkové náboženství kritizují v liniích sekulární kritiky náboženství jako cosi cizorodé, iracionální, nekompatibilní s normami sekularizované společnosti kladoucí důraz na individualitu člověka.⁹

Nenáboženská meditace

Tento přístup se projevuje i v pojetí meditace. Dle internetových stránek je meditace způsob práce s myslí, jejímž účelem je setkání se sebou samým.¹⁰ Rozhovor se členy skupiny na toto téma ukazuje trochu jiné pochopení meditace. Meditační skupina provádí meditaci zvanou *šamatá*, meditaci bdělé pozornosti a klidné mysli. Základ je

vyprázdnění mysli, její uklidnění, aniž by byl člověk unášen zbloudilými myšlenkami. Členové hovořili o obtížnosti této snahy, protože myšlenky - zvláště v náročných životních situacích - mají tendenci se vrtat do mysli a být „lepivé“. Z tohoto popisu lze usuzovat, že pro členy Meditační skupiny je meditace především technikou, která jim umožňuje zvládat stres všedního dne. Meditace nemá tedy za cíl odhalení vlastního spirituálního potenciálu, ani neslouží k získání mystického zážitku, ale její úloha je především praktická: vyrovnat se s nároky vlastního způsobu života. Zatímco internetové stránky vykazují pojetí spirituality, v němž je vlastní, vnitřní já chápáno jako základní duchovní kvalita,¹¹ přístup meditujících je podobný přístupu mnoha příznivců jógy. Pro některé účastníky jóginských cvičení je jóga domestikovaným, zcela sekulárním prostředkem k uvolnění, k nalezení vnitřního klidu a pohody.¹² První přístup je přístup spirituální, druhý je sekulární.¹³

Samotná meditace je poměrně náročná na čas a na soustředění. Její zvláštností je, že probíhá s otevřenými očima. Meditace je rozdělena na několik celků. Třikrát se medituje vsedě po dobu asi patnácti minut, po první a druhé meditaci vsedě následuje pětiminutová meditace v chůzi. Společné meditování má dle členů výrazně motivační charakter. Kromě toho, že meditující se nachází ve vhodnějším prostoru na meditaci, společná meditace jej nutí se meditaci opravdu věnovat a zabraňuje jejímu zjednodušení. Domácí meditování je u jednotlivých členů různé: od poměrně pravidelného až po sporadické.

Po skončení meditace si členové skupiny sdělují své dojmy, zkušenosti a návrhy na zlepšení či zintenzivnění meditace. Rozhovor může snadno přejít na jiná témata. To přispívá k větší socializaci skupiny. K upevňování pouta mezi členy slouží i příležitostné výlety spojené s meditací.

Možná klasifikace

Meditační skupina tedy spojuje sekulární a spirituální myšlenkové soustavy. Otázka, která však dosud nebyla zodpovězena, se týká klasifikace skupiny. Jaký typ organizace skupina představuje? Jako užitečná se jeví dvoudimenzionální typologie navrhovaná Adamem Possamaiem. Tento badatel přebírá Starkovu a Bainbridgerovu typologii organizace kultů a klade všechny tři typy¹⁴ na jednu osu. Druhá osa v Possamaiově typologii se týká typu teleologie. I tato typologie sestává ze tří typů kultů:¹⁵

iluminačního, instrumentálního a zábavního. Obě osy Possamai spojuje do jedné mřížky, v níž má zastoupeno devět ideálních typů kultu.¹⁶ Meditační skupina by dle této rozšířené typologie představovala audienční instrumentální kult.

Pojem „kult“ je ovšem velmi ošidný termín, nesoucí význam čehosi deviantního.¹⁷ Vhodnějším termínem může být klub, jak o něm referuje Burkert v popisu sociální organizace antických mystérijních kultů.¹⁸ Na rozdíl od velmi vágní sociální organizace audienčního, potažmo i klientského kultu, označení „klub“ zdůrazňuje větší začlenění jedince do skupiny. Členství v klubu je dobrovolné a aktivní. Klub poskytuje svým členům podnětné informace o předmětu jeho zájmu. Termín klub se tedy jeví jako po všech stránkách vhodnější k charakterizaci Meditační skupiny než termín kult.

Meditační skupina – vzhledem k náročnosti meditace, silnému sekulárnímu důrazu a neprůbojnosti – představuje spíše okrajový tok postmoderní religiozity oproti hlavnímu, esoterickému, zřetelněji spirituálnímu proudu. Vzhledem k nenáboženskému charakteru skupiny se nabízí otázka, zda lze Meditační skupinu ještě řadit do sféry náboženství. Takovéto zařazení záleží na definici náboženství. Do sféry postmoderní religiozity jistě náleží spiritualita, jejíž vliv je v diskursu meditační skupiny výrazný a je nedílně propojený a korelovaný sekulárním důrazem. Hlubší pozornost by si zasloužila otázka, zda tato součinnost sekularizovaného a spirituálního je zapříčiněna protináboženským postojem české společnosti nebo zda je tato konfigurace dána určitými obecnými procesy postmoderní religiozity. Meditační skupina se tedy může stát zajímavým jevem pro diskusi o pojímání náboženství v české společnosti a o definici náboženství vůbec.

Poznámky

- 1 Článek je přepracovanou zprávou ze zúčastněného pozorování, provedeného v rámci studia religionistiky na Husitské teologické fakultě UK v Praze.
- 2 Meditace v Praze. *Meditační skupina Praha* [online]. [cit.2012-10-24]. Dostupné z: <http://www.meditacni-skupina.cz/kdo-j sme>.
- 3 Ibid.
- 4 Nenáboženský přístup aneb mediace bez skrytého přesvědčování, uctívání, rituálů, recitací, symbolů, atd. *Meditační skupina Praha* [online]. [cit.2012-10-24]. Dostupné z: <http://www.meditacni-skupina.cz/nenabozensky-pristup>.
- 5 Úvod. *Shambhala Česká republika* [online]. [cit.2012-10-24]. Dostupné z: <http://www.praha.shambhala.info/index.php?id=1000>.
- 6 Obecný název skupiny způsobuje přední postavení ve výsledcích internetového vyhledávání.
- 7 Spiritualita se stále více stává součástí populární kultury, proto zájem o spirituální záležitosti, ať už v aktivní

Fotografie z webu Meditační skupiny.

či pasivní formě, odhaluje stále méně vlastní náboženské přesvědčení jedince. Např. jedinec, který v rámci kulturního zájmu navštěvuje kostely, není nutně křesťan. Viz Michaela Ondrašínová, „Jak uchopit „neuchopitelné“: Diskuze o detradicionalizované spiritualitě“, in: *Individualizace náboženství a identita: Poznámky k současné sociologii náboženství*, Dušan Lužný a David Václavík (eds.), Praha: Malvern 2010, s. 135.

- 8 Pavel Řičan, *Psychologie náboženství a spirituality*, Praha: Portál 2007, s. 49 – 50.
- 9 Fitzgerald tvrdí, že moderní pojmání náboženství je strukturováno ve vztahu k sekulárnímu. Sekulární představuje podobně jako termín náboženství u jiných systémů naturální uspořádání světa, které každý člověk musí zachovávat. Co tento požadavek nesplňuje, co se tomuto požadavku dokonce vzpírá, je vyčleněno, případně transformováno. Timothy Fitzgerald, „Playing Language Games and Performing Rituals: Religious Studies as Ideological State Apparatus“, *Method and Theory in the Study of Religion*, Vol. 15, No. 3, 2003, s. 210 – 212. V tomto ohledu nelze nezmínit podobnou klasifikační dvojici, pomoci níž se stavěli k různým náboženským představám Římané. Rozlišovali mezi *religio*, vlastním, nacionálním, správným a pozitivním náboženstvím, a mezi *superstitio*, které bylo používáno k označení cizích, podivných vyrocených, magických a v zásadě negativních náboženských praktik. Robert Turcan, *The Cults of Roman Empire*, Oxford: Blackwell 1996, s. 10. Klasifikace sekulární versus náboženské se zdá být současnou obdobou klasifikace *religio* versus *superstitio*.
- 10 Co je meditace. *Meditační skupina Praha* [online]. [cit.2012-10-24]. Dostupné z: <http://www.meditacni-skupina.cz/co-je-meditace>.
- 11 Michaela Ondrašínová, (op. cit.) s. 128.
- 12 K západnímu přivlastňování a strukturování jógy viz Jeremy Carrete, Richard King, *Selling Spirituality: the silent takeover of religion*, London: Routledge 2005, s. 114 a 120.
- 13 Mezi oběma přístupy je vhodné rozlišovat. Paušální zobecnění by vedlo k opomenutí dynamiky a rozmanitosti přístupů uvnitř jednoho sociálního uskupení. Např. ne každý účastník setkání jóginů chápe jógu jako duchovní techniku tak, jak to může vnímat učitel jógy.
- 14 Stark a Bainbridge rozlišují mezi audienčním kultem, klientským kultem a kultovním hnutím. Audienční kult má velmi slabé sociální vazby, jedná se o interakční seskupení sympatizantů kolem určité doktríny. Klientský kult má silnější sociální vazby, založené na obchodních vztazích mezi poskytovatelem služeb a jejich klienty. Kultovní hnutí se vyznačuje silnými sociálními vazbami stejně jako odporem k volnému členství.
- 15 Jedná se o iluminační, instrumentální a zábavní kult. V iluminačním kultu se snaží aktér odhalit svou duchovní vnitřní kvalitu. Instrumentální kult poskytuje aktérům způsob, jak pomocí určité techniky dosáhnout určitých cílů, jako zlepšení života, dosažení klidu aj. Zábavní kult poskytuje aktérům především zábavu.
- 16 Adam Possamai, *Sociology of Religion for Generation X a Y*, London: Equinox Publishing Ltd, s. 176 – 179.
- 17 Dušan Lužný, *Nová náboženská hnutí*, Masarykova Univerzita: Brno 1997, s. 121.
- 18 Walter Burkert, *Ancient Mystery Cults*, Cambridge – London: Harvard University Press 1987, s. 32.

Bc. Jan Hron studuje husitskou teologii a religionistiku na Husitské teologické fakultě UK v Praze.

Šíitská teokracie v Íránu uznává jen některé menšiny a i ty příležitostně diskriminuje

NÁBOŽENSKÉ MENŠINY V ÍRÁNU

Veronika Havlů

Írán, obvykle identifikován výhradně s islámem a percipován jako země nábožensky zcela homogenní, je – a vždy byl – domovem mnoha náboženských i etnolingvistických skupin, mezi něž patří křesťané, zoroastrovci, baháisté, Židé, Arméni, Kurdové, Azerové a další. V konzervativním islámském zřízení je taková heterogenita problematická a my se tak obvykle ptáme, jakým způsobem k těmto skupinám přistupuje stát, jehož záležitosti jsou spravovány majoritními členy íránské společnosti (tedy šíitskými muslimy).

Z hlediska náboženského vyznání je obyvatelstvo Íránské islámské republiky tvořeno z 99,4% muslimy (z nichž je cca 89-90 % šíitských muslimů). Z posledního cenzu jako nejpočetnější náboženská menšina vyšli křesťané (117 704), následovaní zoroastrovci (25 271) a Židy (8 756). K „jinému“ (nespecifikovanému) vyznání se přihlásilo 47 101 osob a 265 799 neuvedlo vyznání žádné. Počty baháistů jsou v oficiálních íránských statistikách nedostupné; odhady z jejich vlastních řad hovoří o cca 300 tis. věřících.¹

Dynastií Pahlaví (1925-1979) prosazovaný sekulárně-nacionalistický koncept národní identity Íránců, usilující především o kulturně-lingvistickou homogenizaci země se silným odkazem do předislámské minulosti, byl po revoluci a ustavení islámské republiky v roce 1979 zavržen; národní identita Íránců se měla nově odkazovat k (šíitskému) islámu jako nejsilnějšímu unifikujícímu elementu národa.² Přestože rétorika nového vedení vyjadřovala jednoznač-

ný příklon k formování národní identity na základě přináležení k islámské víře,³ nová ústava vytvořila prostor pro určitý pluralismus a etnickou a náboženskou diverzitu.

Menšiny podle ústavy

Ájatolláh Chomejní již krátce po svém návratu do Íránu roku 1979 vydal fatwu, v níž nařídil⁴ tolerantní chování vůči přítomným náboženským minoritám Židů a křesťanů.⁵ V nově vytvářené ústavě byla tato skutečnost plně reflektována v článku 13, jenž explicitně jmenuje ty náboženské menšiny, jež jsou státem uznávány; tento status jim zaručuje nezpochybnitelnou autonomii uvnitř muslimské společnosti („Íránci zoroastrovci, Židé a křesťané jsou jedinými uznávanými náboženskými menšinami“); tyto menšiny mohou, „v mezích zákona, svobodně praktikovat své náboženské obřady a rituály, a dále jednat v souladu se svou vírou ve věcech osobního charakteru a náboženského vzdělání.“⁶

Problematika nemuslimů (a částečně i ne-šíitů) je ošetřena na několika dalších místech íránské ústavy, která ve svém prvním článku jasně deklaruje jako státní zřízení islámskou republiku, jejíž veškeré zákony a nařízení musí vycházet z kritérií islámu (článek 4). Postavení jiných muslimů zmiňuje článek 12, jenž prohlašuje (šíitský) islám dvanáctníků (*ithná ‘ašarija*) školy dža‘farí státním náboženstvím, a v tomtéž článku dále

přiznává oficiální status muslimům jiných právních škol (konkrétně se jedná o madhaby hanafi, šafi‘í, málíkí, hanbalí a zajdí), kteří mohou jednat v souladu se svým právem ve věcech náboženských obřadů, osobních záležitostí (svatby, rozvody apod.) či náboženského vzdělání.

Nemuslimů obecně se týká článek 14, v němž hned na počátku narazíme na koránský verš („*Bůh vám nezakazuje, abyste byli dobří a spravedliví vůči těm, kdož nebojovali proti vám kvůli náboženství a nevyhnali vás z příbytků vašich, neboť Bůh věru miluje poctivé*“),⁷ a z něho dále plynoucí „povinnost Íránské islámské republiky a všech muslimů zacházet s nemuslimy v souladu s etickými normami, na principech islámské spravedlnosti a rovnosti, a respektovat jejich lidská práva; toto se týká těch, kteří proti islámu a Íránské islámské republice nebudou osnovat spiknutí“. Íránská ústava zohledňuje také svobodu vyznání – v článku 23 se zapovídá pátrat po víře jednotlivce, kterážto nemá být důvodem pro útočení na tuto osobu.

Článek 26 dovoluje vytváření náboženských skupin, které mohou zakládat věřící uznaných náboženských menšin za předpokladu, že nepřestoupí principy nezávislosti, svobody, národní jednoty a nenaruší kritéria islámu nebo samu podstatu Íránské islámské republiky.

Velmi důležitým ustanovením (v článku 64) je právo uznaných menšin zvolit si vlastního zástupce v íránském parlamentu (*madžles*), který vybrané menšiny reprezentuje a hájí jejich zájmy; náboženským menšinám je v parlamentu vyhrazeno celkem pět míst: po jednom pro představitele zoroastrovců a Židů, dvě místa jsou pro arménské křesťany a o jedno místo se dělí chaldejští a asyrští křesťané.

Sedm íránských vůdců komunity bahá'í, odsouzených k vysokým trestům roku 2008. - Foto: <http://iran.bahai.us/imprisoned-bahai-leaders-latest-news>.

Rodina pastora Júsefa Nadarcháního. Foto: www.aclj.org.

Náboženské menšiny v praxi

Na první pohled je zřejmé, že je iránská společnost nábožensky rozdělena do čtyř skupin: muslimové (šiiité a sunnité), Židé, zoroastrovci a křesťané. Status „ateista“ není uznáván; každý Íránec musí přináležet – alespoň formálně – k nějakému náboženství.

Toto dělení, vyplývající z obsahu článků 12 a 13, prakticky vylučuje ty náboženské skupiny, jež v ústavě zmíněny nejsou, a tak postrádají legitimitu. V tomto kontextu se nejčastěji hovoří o exkluzi a systematické diskriminaci dlouhodobě perzekuovaných přívrženců baháismu, jednoho ze dvou největších minoritních náboženských směrů v Íránu; jejich tristní situace bývá častým důvodem kritiky iránského režimu jak ze strany různých lidskoprávních organizací, tak ze strany orgánů OSN či EU. Podmínky v Íránu ovšem nebyly pro baháisty příznivé téměř nikdy: od počátku svého vzniku v polovině 19. století čelili odporu a animozitě konzervativní muslimské společnosti, kterou jsou považováni za odpadlíky, neboť z perspektivy islámu je náboženská doktrína baháismu čistou apostazí (jedním z příkladů lidové hostility vůči baháismu je například vražda amerického konzula Roberta Imbrieho, jenž byl roku 1924 davem na ulici označen za baháistu a brutálně ubit).⁸

Porevoluční iránský režim nahlíží bahá'í jako podvrtný živel, ryze politickou, pro-sionistickou sílu, což je dostatečným důvodem pro neustávající snahy státu o jejich eliminaci. Baháisté nesmí praktikovat svou víru, udržovat kontakty se svými souvěrci v zahraničí, být zaměstnáni ve státní správě či studovat na univerzitách (pokud se jejich vyznání během studia prokáže, jsou vyloučeni), a jsou vystavováni

i mediálními útokům, které přichází z prostředků sdělovacích prostředků napojených na vládní kruhy.⁹ Skutečnost, že se ústřední sídlo bahá'í nachází v Izraeli, situaci samozřejmě neprospívá.

V posledních letech se začalo na Západě hovořit o signifikantním nárůstu křesťanů v Íránu (některé zdroje uvádí 2-7 milionů, což je číslo ostře kontrastující s oficiálními cenзовými počty)¹⁰ a s tím souvisejícími

perzekucemi dotčených konvertitů (konverze z islámu k jiné víře může být v Íránu trestána smrtí; z tohoto důvodu je obtížné zjistit skutečné počty iránského křesťanstva). Od revolučních dob není výjimkou zatýkání, věznění i popravy křesťanských konvertitů a duchovních lídrů¹¹ – jedním z recentních a mimořádně medializovaných se stal případ křesťanského pastora Júsefa Nadarcháního, jenž byl obviněn z odpadlictví, protirežimní propagandy a evangelizace muslimů; tři roky byl vězněn pod trvajícím hrozbou trestu smrti.¹² Navzdory obvinění však byl Nadarchání v prosinci 2012 zproštěn obvinění a propuštěn na svobodu.¹³

Je to právě proselytizace a evangelizace, která je islámskou republikou vnímána jako jedna z největších hrozeb ze strany nemuslimů (společně s propagací sionismu), a od počátku přísně zakazována a trestána; obavy z proselytizace byly v porevolučních letech patrné i v povinnosti nemuslimských duchovních vůdců stvrzovat svými podpisy, že nedovolí muslimům vstupovat do jejich chrámů;¹⁴ s tím souvisí i trvajícím odporem iránského režimu vůči křesťanské liturgii vedené v perštině, která může svádět muslimy k zájmu o křesťanství, čehož se iránské vedení zvláště obává.¹⁵

Objekty diskriminačního jednání šíitského vládnoucího kléru však nejsou jen zmiňované nemuslimské menšiny. Vůči minoritním islámským skupinám, jako jsou například sunnité, jež tvoří většina z etnolingvistických skupin např. Arabů, Balúčů a Turkmenů, je aplikován obdobný, znevýhodňující přístup: nutno podotknout, že zde se často jedná o souběh dvou aspektů: za prvé menšinové náboženské příslušnosti a současně i přináležení k etnické menšině. Typickým příkladem jsou napří-

klad sunnitští (arabští) obyvatelé Chúzestánu (Arabistánu), kteří si dlouhodobě stěžují na „perskou a šíitskou superioritu“; v jejich případě dochází k jasnému porušování jim daných ústavních práv: jsou kupříkladu zbavováni možnosti pojmenovávat své potomky jmény odkazujícími k arabskému původu (tedy jména jako ‘Umar, ‘Uthmán, ‘Abdur-Rahman apod.) či postrádají sunnitské mešity ve velkých městech: v Teheránu, Isfahánu ani Šírázu nemají jedinou sunnitskou mešitu.¹⁶ Je zřejmé, že iránský režim nejvíce úmysl spojuvat místní šíity a sunnity pod jednotným praporem islámu.

Z historického hlediska hrál v percepci nemuslimů šíitskými muslimy významnou úlohu koncept rituální nečistoty nemuslimů (*nadžása*; *nadžis* – nečistý), jenž byl zaveden počátkem 16. století dynastií Saffijovců a jehož dozvuky jsou mezi některými konzervativními Íránci patrné dosud. Ačkoliv Chomejního rétorika vůči (ústavou uznaným) náboženským menšinám vyznívala smířlivě až protektivně, koncept *nadžásy* považoval za stále validní součást šíitské doktríny, nikdy ho neopustil a dále detailně rozpracovával.^{17, 18}

Od dob ájatolláha Chomejního je pro iránské vedení typická i výrazná antisionistická rétorika, současně doprovázená proklamací o respektovaném judaismu a pozitivně přijímaných Židech – ze strany iránského režimu se tedy jedná o ostrou diferenciaci mezi aspektem politickým (sionismus) a náboženským (judaismus). Tento postoj lze vysledovat i v přátelských návštěvách a schůzích vrcholných představitelů moci a zástupců místních Židů: zatímco antisionistická a antiizraelská prohlášení prezidenta Ahmadínežáda vyvolávají obvykle mezinárodní skandál a pobouření, v Íránu samotném byla a jsou běžnou záležitostí například setkání vrchního iránského rabína Júsefa Hamadání Kohena s prezidenty Chátamím i Ahmadínežádem (byl to právě Chátamí, jenž v roce 2003 navštívil jako první prezident od dob islámské revoluce synagogu, a Ahmadínežád, který v roce 2012 uspořádal mezináboženskou konferenci za účasti všech uznávaných iránských náboženských menšin).

Na mnoho iránských Židů měla islámská revoluce pozoruhodný dopad: ač do té doby sekulární, přimkli se k víře, synagogy se začaly plnit a komunita prostoupila znovuobjevená religiozita se všemi viditelnými atributy – mezuzou na dveřích, košer stravou či striktním dodržováním židovských tradic. Židé těsně po revoluci získali

Vánoční výzdoba v Teheránu. Foto: <http://www.upi.com>.

i svobody, jež byly muslimům nedostupné: z náboženských důvodů si směli například vyrábět víno či se společně stýkat – muži a ženy dohromady.¹⁹

V roce 1981 byl iránskému parlamentu postoupen islámský trestní zákoník, který byl navzdory odporu náboženských menšin roku 1982 přijat. Tento zákoník (*lájehe-je qesás*) přistupuje k muslimům a nemuslimům odlišně, čímž společnost z hlediska trestního práva zřetelně polarizuje. Trestné činy spáchané nemuslimy jsou v něm posuzovány přísněji: např. pokud muž-nemuslim naváže sexuální vztah s ženou-muslimkou, je odsouzen k trestu smrti; naopak, pokud takový vztah naváže muslim, je potrestán stem ran bičem.²⁰ Pokud dojde k zabití nemuslima, muslimovi za tento zločin trest smrti nehrozí (pokud není masovým vrahem), což ovšem neplatí v opačném případě – jestliže nemuslim zabije muslima, trestu smrti se nevyhne. Přísněji se posuzuje i homosexuální styk: pokud je „aktivním“ ve dvojici nemuslim, hrozí mu trest smrti, zatímco dvěma muslimům jen zmrskáni stem ran.

Vítanou změnou v rámci trestního práva bylo roku 2003 uzákoněné zrovnoprávnění muslimů a nemuslimů ve věci vyplácení finanční kompenzace za zabití („prolití krve“, *dijja*; původně se nárok na tuto kompenzaci na nemuslimy nevztahoval).²¹ Tato novela se samozřejmě netýká baháistů, jejichž zabití je z pohledu iránského práva přípustné (*mobáh*).²²

Nemuslimové jsou v současném Íránu vyjmuti z možnosti získání soudcovských postů a velitelských míst v armádě (důstojnické pozice mohou zastávat jen během povinné vojenské služby vysokoškolsky vzdělaní příslušníci menšin), stejně jako nemohou aspirovat na post prezidenta republiky,

který je vyhrazen pouze šíitskému muslimovi (článek 115 iránské ústavy), a nakonec – nemohou se stát ani členy Rady dohlížitelů (*šúra-je negahbán*).

Největší míru autonomie si menšiny zachovávají v oblasti praktikování náboženství a v osobních záležitostech; mohou svobodně vykonávat své obřady a rituály, věnovat se vlastní náboženské výuce či provozovat chrámy, organizace a spolky. Záležitosti osobního charakteru

jako jsou svatby, rozvody, dědictví či opatrovnictví se vyřizují prostřednictvím výborů podřízených náboženskému vedení každé komunity, které jednotlivé případy postupují státnímu úřadu; odvolání v těchto případech řeší zvláštní občanský soud (*dádghá-e madaní-je chás*), na němž je konečné rozhodnutí; nutno podotknout, že v drtivé většině případů tento soud jen potvrzuje usnesení jednotlivých výborů a nenarušuje jejich autoritu.²³

Jednotlivé komunity vydávají své časopisy a věstníky, mohou vyučovat ve vlastních etnických jazycích a mají rovněž právo na roční příspěvek ze státního rozpočtu. Dohled nad menšinami a vztahy s nimi spadá pod gesci oddělení pro náboženské menšiny Ministerstva kultury a islámského vedení (*vezárat-e farhang va eršád-e eslámí*), které, mimo jiné, „posuzuje a navrhuje předpisy řídící kulturní a veřejné aktivity náboženských menšin a dozírá na publikace a texty s těmito aktivitami související.“²⁴

Závěr

Vztah náboženských menšin a vedení Íránské islámské republiky charakterizuje od počátku určitá ambivalence: na jedné straně jsou příslušníkům tří uznávaných minorit (a ne-šíitských, sunnitských muslimských skupin) přiznávána nespochybnitelná práva zakotvená v ústavě, na straně druhé jsou nemuslimové znevýhodněni v rámci trestního a civilního práva, v kariérním postupu na vyšší posty ve státní správě a musejí čelit i jiným formám latentní i otevřené diskriminace. To se vztahuje i na ne-šíitské, tedy sunnitské muslimské proudy v zemi.

Írán odmítá, že by ústavou uznávané menšiny jakkoli utiskoval, pokud se nedopustí jednání proti islámu či Íránské islámské republice. Jak jsme si ukázali výše

v textu, represivní a diskriminující přístup státu se v mnoha aspektech vztahuje i na ústavou chráněné menšiny: platí to především pro nově konvertované křesťany či sunnity, kteří jsou obvykle navíc nositeli kolidující menšinové etnicity (zde přichází ke slovu persocentrismus a perský nacionalismus: jsou známy případy, kdy docházelo k utlačování ahváských (chúzestánských) Arabů, přestože vyznáním byli šíité – ale nikoli Peršané).²⁵

V nejvyhrocenější situaci ovšem stále je náboženská skupina, jež stojí zcela mimo zákon a jež je vnímána jako stát a společnost ohrožující subverzivní element: baháisté, kteří jsou dlouhodobě otevřeně vystavováni státem posvěcené perzekuci. V jejich případě je iránské vedení (i společnost) zcela nekompromisní a nezdá se, že by – navzdory intervencím ze zahraničí – na svém rigidním postoji vůči baháismu hodlalo v blízké budoucnosti cokoli změnit. Tato neústupná pozice se ostatně týká i zacházení s ostatními, výše jmenovanými menšinami, na jejichž osud je upřen pohled Západu a na jehož kritiku iránské vedení obvykle buď nereflektuje, či ji zcela neguje.

Poznámky

- 1 *Goziđe-je natáedž. Saršomār-je omūmī-je nofūs va mas-kan 1390* (census z roku 1390/2011, vybrané výsledky), s. 26 [online]. Markaz-e āmār-e Irān (Íránský statistický úřad), Teherán, 2011 [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: http://www.amar.org.ir/Portals/0/Files/abstract/1390/n_sarshomari90_2.pdf; Odhady počtu baháistů v Íránu jsou zveřejňovány např. na oficiálním webu bahá'í: www.bahai.org.
- 2 Ájatolláh Chomejní opakovaně zdůrazňoval, že jediná část iránské historie, kterou má smysl se zabývat a glorifikovat ji, je období po transformaci Íránu v islámský stát v 7. století („... před islámem... není v minulosti nic, co by stálo za to oslavovat.“). Viz: Fuat Keyman and Suhnaz Yilmaz, *Modernity and Nationalism: Turkey and Iran in Comparative Perspective*. In: *The Sage Handbook on Nations and Nationalism*. Gerard Delanty and Krishan Kumar (eds.). London: Sage Publications, 2006, p. 433.
- 3 Slovy ájatolláha Núrího z roku 1980: „Geografický, národnostní, etnický ani jazykový původ jedinec není podstatný, pakliže tento sdílí islámskou víru“. Viz: Eliz Sanasarian, *Religious Minorities in Iran*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, p. 30.
- 4 Fatwa v šíitském islámu má spíše imperativní charakter.
- 5 Robin Wright, *The Last Great Revolution: Turmoil and Transformation in Iran*, New York: Random House, 2000, p. 207.
- 6 *Qānūn-e esāsī-je džomhūrī-je eslāmī-je Irān* (Ústava Íránské islámské republiky), viz: <http://www.shmoton.ir/PDF/Poor/4.pdf>.
- 7 *al-Qur'ān*, 60:8, překlad Ivan Hrbek, 1972.
- 8 Michael Zirinsky, „Blood, Power, and Hypocrisy: The Murder of Robert Imbrie and American Relations with Pahlavi Iran, 1924.“ *International Journal of Middle East Studies*, vol. 18, iss. 3, 1986, pp. 275-292.
- 9 International Religious Freedom Reports: Iran [online]. U.S. Department of State. 2003-2011 [cit. 2013-01-01]. Dostupné z: <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/religious-freedom/index.htm>.
- 10 „Greatest Christian Revival in the World in Iran“ [online]. *WND*. 2012 [cit. 2013-01-11]. Dostupné z: <http://www.wnd.com/2012/07/iran-experiencing-greatest-christian-revival-in-the-world/>; Gary Lane, „Iran's

Christian Revolution Gains Momentum“ [online]. *CBN News*. 2009 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <http://www.cbn.com/cbnnews/world/2009/June/Irans-Christian-Revolution-Gains-Momentum>.

- 11 „Martyred & Imprisoned Christian Leaders in Iran“. [online]. *Farsinet*. 2012 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://www.farsinet.com/persecuted/>
- 12 „Be etehām-e ertedād; darchāst hokm-e e’dām barā-je keštš Jūsef Nadarchānī („Obžalován z odpadlictví: Žádost o popravu pastora Jusefa Nadarcháního“). [online]. *Rádio Kúče*. 1389/2011. [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://radiokoocheh.com/article/61922>
- 13 Jorda Selukow, „Pastor Youcef Nadarkhani Again Free“. [online]. *The American Center for Law and Justice*. 2013 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://aclj.org/iran/pastor-youcef-nadarkhani-again-free>.
- 14 Eliz Sanasarian, *Religious Minorities in Iran*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004, p. 74.
- 15 *Ibid.*, p. 79.
- 16 Abdullah Al-Sultan, „Sunnis in Iran under Persian „arrogance““. *Arab News/IMHRO* [online]. 2012 [cit. 2013-02-13]. Dostupné z: <http://www.iranianminorities.org/2012/05/arab-news-sunnis-in-iran-under-persian.html>
- 17 Sanasarian, *Op. cit.*, pp. 85-86.
- 18 Zavedení nadžasy v Íránu zpřisnilo tradiční soubor restriktivních a diskriminačních opatření vůči nemuslimům v islámské společnosti (*šurūt*, dosl. podmínky). Tato opatření se, co do četnosti a intenzity uplatňování, měnila v čase dle postojů jednotlivých chalífů; koncept nadžasy v Íránu dodal šurūt zcela novou dimenzi diskriminace: šitům se kupříkladu zapovídal fyzický kontakt s (nečistými) nemuslimy, kteří se museli podřizovat nařízením ve věcech vizáže, stavění domů, používání zvířat apod. Jednou z nejvíce pervazivních představ šitů zůstávala obava ze znečištění od zmoklého Žida, z něhož stékající voda kontaminuje celé okolí.
- 19 Wright, *Op. cit.*, pp. 208-209.
- 20 Sanasarian, *Op. cit.*, pp. 131-132.
- 21 Eugen Cotran and Martin Lau (eds.), *Yearbook of Islamic and Middle Eastern Law*, Boston: Brill Academic Publishers, 2006, p. 273.
- 22 Shahdad Naghshpour and Joseph J. St. Marie, *Revolutionary Iran and the United States: low-intensity conflict in the Persian Gulf*, Burlington: Ashgate Pub., 2011, p. 52.
- 23 Sanasarian, *Op. cit.*, pp. 75-76.
- 24 *Vežárat-e farhang va ersád-e eslámí* [online]. 2010 [cit. 2012-10-09]. Dostupné z: <http://majame.farhang.gov.ir/home-fa.html>
- 25 Al-Sultan, *Op. cit.* [online].

Religious Minorities in Iran

According to the most recent census conducted by the Government of Islamic republic of Iran in 2011, Muslims make up 99% of the Iranian population; various religious minorities represent the remaining 1%. Post-revolutionary constitution of Iran enumerates guaranteed rights and protection for recognized religious minorities of Jews, Zoroastrians and Christians as well as non-Shiite Muslims. On the one hand, the minorities mentioned above can freely („de iure“) practice their rites, ceremonies and conduct religious education, on the other hand they are („de facto“) at a disadvantage when it comes to provisions of Penal and Civil Code and career opportunities in senior governmental positions. In addition, many of them face a state-driven discrimination and repressions.

Veronika Havlí (*1979), absolventka Filozofické fakulty UK v Praze, oboru perština (iránistika), dějiny a kultura islámských zemí a etnologie (PhDr., Ph.D.). Zabývá se historií iránských Židů, judeoperštinou a identitou diasporních Íránců v USA.

Odvolání Róberta Bezáka z úřadu trnavského arcibiskupa

NEŠŤASTNÉ ODVOLÁNÍ

Vojtěch Tutr

Od léta loňského roku (2012) přitahuje pozornost nebývale širokého spektra médií i veřejnosti kauza odvolaného arcibiskupa trnavského Róberta Bezáka. Ve spleti tvrzení, spekulací a oficiálních i neoficiálních verzí různých dokumentů, které se objevují v církevních, ale hlavně ve veřejnoprávních médiích, se na první pohled lze jen těžko orientovat. Pokusíme se tedy shrnout dostupná fakta.

Mons. Róbert Bezák.

Róbert Bezák je původem z banskobystrické diecéze, studoval morální teologii v Římě, dlouhé roky byl v čele slovenských redemptoristů a působil jako předseda slovenské konference řeholních představených. Trnavským arcibiskupem byl jmenován v roce 2009 poté, co papež přijal rezignaci Jána Sokola po dosažení věku 75 let.

Vlna solidarity s ním, která se po jeho odvolání zdvihla v trnavské diecézi i na celém Slovensku, svědčí o jeho oblíbě mezi věřícími. Jako příklady jeho snahy otevřít arcibiskupství lidem uvnitř i vně katolické církve jsou uváděny počiny Hodina s arcibiskupem – pravidelná možnost setkání s veřejností, jejíž záznam je dostupný online, dále slovenská verze Noci kostelů nebo zřízení galérie s restaurací, která sloužila jako místo setkávání v budově arcibiskupství. Jako projev poděkování aktivním laikům založil Cenu biskupa Pavla Jantausché. Většina těchto projektů byla po jeho odvolání zrušena. O uznání jeho práce svědčí i jeho jmenování čestným občanem města Trnavy.

Brzy po nástupu Róberta Bezáka do úřadu došlo ke konfliktu s emeritním arcibiskupem Jánem Sokolem. Ten byl slovenským médií opakovaně kritizován kvůli podezřelým finančním operacím. Róbert Bezák po nástupu do úřadu marně žádal o vyslání kontroly z Vatikánu ohledně finančních otázek. Apoštolská vizitace byla

do Trnavy vyslána až v lednu 2012, ovšem kvůli údajné stížnosti na arcibiskupa. Vizitaci vedl litoměřický biskup Jan Baxant. Podporu Róbertu Bezákovi tehdy vyjádřilo všech jedenáct trnavských děkanů (vikářů).

V květnu 2012 arcibiskup Bezák údajně obdržel od prefekta vatikánské Kongregace pro biskupy dopis, který obsahoval 11 otázek. Měly se týkat personální politiky, finančních záležitostí, postojů k etickým otázkám i stylu oblékání. Otázky a arcibiskupovy odpovědi na ně byly později zveřejněny slovenskou televizí TA3.

Dne 26. června 2012 byl Róbert Bezák prostřednictvím papežské nunciatury vyzván k rezignaci s tím, že nebude moci nadále pobývat na území trnavské arcidiecéze a komunikovat s médií. Bezák odmítl odstoupit, poukázal na chybějící odůvodnění a požádal o setkání s prefektem kongregace nebo s papežem. To mu však nebylo umožněno. Naopak obdržel rozhodnutí o odvolání. V neděli 1. července o tom Bezák při bohoslužbě informoval věřící. Odvolání bylo vyhlášeno v pondělí 2. července v oficiálním vatikánském deníku *L'Osservatore Romano* bez udání důvodů.

Tyto události zvedly vlnu reakcí. Mezi slovenskými věřícími vznikla petice se žádostí o vysvětlení tohoto kroku a řada protestů. Zatímco slovenští redemptoristé dosvědčili, že Róberta Bezáka znají jako dobrého člověka, kněze, řeholníka a biskupa, rozhodnutí papeže ve víře přijímají a doufají, že jeho důvody budou vysvětleny, jiné reakce kritizují vatikánskou byrokracii, obviňují kliku prelátů spojených s bývalým arcibiskupem Sokolem z kom-

⇒ *Dokončení na další straně dole.*

Uzdravení: metafora i výsledek náboženské transformace

LÉČBA DUCHA I TĚLA

Ivan O. Štampach

Téma nemoci a obnovy zdraví bylo v doložitelné minulosti a dosud je těsně propojeno s náboženským popisem nepříznivé lidské situace a se směřováním k duchovním cílům, jak je jednotlivá náboženství za sebe stanovují. Obojí úsilí je paralelní a někdy se spojuje jedno s druhým. Náboženský akt s sebou nese uzdravení nebo naopak léčebný proces je chápán zároveň jako spirituální či náboženský úkon. Článek poskytuje přehled široce uznávaných informací o spojitosti takzvané alternativní medicíny s duchovními ději, jak je popisují náboženství.

Terapeutické pojetí náboženství

Přínejmenším ve třech významných okruzích duchovních tradic je lidská situace popisována jako nepříznivá a jako metafora této lidské narušenosti je používána nemoc. Může se mluvit o nemoci ducha. To, co nastane zásahem pocházejícím z transcendentního zdroje, nebo to, čeho člověk dosáhne poučen vyšším (od běžného odlišným) poznáním, se označuje různě, jako vysvobození, probuzení či spása, ale často též jako uzdravení ducha. Není-li daný směr výrazně dualistický, zahrnuje náprava porušenosti nejen vnitřní bytostné uzdravení člověka, ale často také fyzické vyléčení jako doprovodný jev či jako znamení.

Rozmanité indické tradice společně uznávají některé důležité motivy. Člověk je součástí samsáry, jakéhosi toku či plynutí života a životů. Situace, do nichž se člověk rodí a které jej během života potkávají, jsou následkem dřívějších postojů a činů, postoje a činy vytvářejí pro budoucnost okolnosti a podmínky, která budou člověku pomáhat, nebo ho omezovat. Tradičně se tato vazba označuje pomocí pojmů *karma* a *vipáka* (čin a dozrání).¹ Postupuje-li člověk některou z cest, cestou činů, cestou uctívání božstev nebo cestou poznání (v tom jsou indické tradice pluralitní), může se ze *samsáry* vysvobodit. Vysvobození, *mókša*, je chápána různě, ve spíše teistic-

kých a bhaktických systémech, intelektuálně vyjádřených např. v Rámanudžových (1040 – 1137) komentářích ke klasické literatuře a jiných spisech, jako posmrtné spojení trvající individuality s božskou skutečností.² Ve spíše neteistickém pojetí (např. Šankaráčárja, 788 – 820) může jít o uvědomění a realizaci jednoty átmanu (ducha) a božské skutečnosti.³ Panuje široká shoda o tom, že příznivé karmické předpoklady mají příznivý vliv i na zdravotní stav. U systematické, detailně metodicky zpracované cesty, jíž je jóga, se počítá s příznivým vývojem tělesné kondice, a na to navazuje praxe, např. meditativní, která vede k vysvobození.⁴

⇒ *Dokončení z předchozí strany.*

plotu proti Bezákovi, případně papeže samotného z krytí podezřelých finančních transakcí Bezákova předchůdce. Na druhou stranu se objevují i reakce podporující postup Vatikánu. Jejich autoři uznávají, že sice nejsou známy důvody popsaných událostí, ale věří, že papež musel pádné důvody k takovému kroku mít a není povinen je zveřejňovat.

Róbert Bezák se po svém odvolání nejprve stáhl do ústraní. Ke konci roku 2012 však poskytl řadu rozhovorů pro média, což lze považovat za porušení příkazu, který mu byl doručen spolu s odvoláním. V nich také vyjádřil pochybnost, zda je jeho odvolání skutečně papežovou vůlí. Nicméně konference biskupů Slovenska zveřejnila 8. listopadu 2012 dopis papeže Benedikta XVI., kterým potvrdil, že odvolání trnavského arcibiskupa Róberta Bezáka bylo v souladu s jeho vůlí.

Popsané události vedly k vyslovení různých hypotéz o důvodech odvolání Róberta Bezáka a ke vzrušeným diskusím mezi katolickými věřícími (u nás např. na webu Christnet). Na podporu odvolaného arcibiskupa se vyjádřila řada katolických osobností. Nejangažovanější je snad v kauze exposlanec František Mikloško. Mezi dalšími je slovenský františkán Leopold Jaroslav Jablonský, který poukazuje na případy v nedávné historii katolické církve, kdy byli církví veřejně trestáni lidé, jimž se později dostalo rehabilitace a uznání. Asi nás nepřekvapí, že se odvolaného zastal i Tomáš Halík. Mezi těmi, kdo citlivě, ale rozhodně vyjádřili svůj nesouhlas s postupem Vatikánu je však i pražský biskup Václav Malý nebo karmelitán Vojtěch Kodet, kteří rozhodně nemohou být považováni za rebelující katolické liberály.

Závěrem lze říci, že ať jsou již důvody odvolání trnavského arcibiskupa jakékoli, způsob odvolání a jeho následné neodůvodnění ze strany katolické hierarchie ne-

bylo šťastné a přispělo k polarizaci uvnitř církve navzdory výzvám k jednotě a poslušnosti Svatému stolci.

Zdroje (vše staženo 4. 2. 2013):

Přehledné shrnutí kauzy na: Róbert Bezák, online: <http://www.robertbezak.eu>.

Imrich Gazda: Trnavský dekaní sa postavili za arcibiskupa Bezáka, Svet kresťanstva, online: <http://www.svetkrestanstva.sk/2012/02/trnavski-dekani-sa-postavili-za.html>.

Mikloško bije na poplach: Zosadený arcibiskup Bezák sa stal štvancem!, Čas.sk, online: <http://www.cas.sk/clanok/238701/miklosko-bije-na-poplach-zosadeny-arcibiskup-bezak-sa-stal-stvancom.html>.

Trnavská arcidiecéze, webová prezentace, online: <http://www2.abu.sk/index.php?show=63&id=19&mod=articles&adetail=445>.

Vatikán sa pýtal Bezáka aj na celibát a financovanie arcidiecézy, TA3, online: <http://www.ta3.com/clanok/1002579/vatikán-sa-pýtal-bezaka-aj-na-celibát-a-financovanie-arcidiecezy.html>.

Jak to vidí Václav Malý, Čro, online: http://www.rozhlas.cz/praha/jaktovidi/_zprava/1086895.

Názor Františka Mikloška: Prípady arcibiskupa Bezáka, Postoy.sk, online: http://www.postoy.sk/prípady_arcibiskupa-bezaka.

Mgr. Ing. Vojtěch Tůt (*1971) vystudoval religionistiku na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy, věnuje se náboženství v moderní společnosti, zejména současnému stavu religiozity v ČR, novodobým mariánským hnutím a související problematice.

Buddhismus se vydělil z indických tradic, na čas téměř opustil Indii a bohatě se rozvinul v dalších zemích. Buddha podle kanonických textů zahájil veřejné působení Rozpravou o roztočení kola zákona (*Dhammačakkappavattana-sutta*). Kostrou výkladu jsou Čtyři ušlechtilé pravdy, z nichž první popisuje nepříznivý stav lidí, potažmo jiných bytostí v samsáře. Příkladem tohoto stavu je i nemoc. Další pravdy mluví o původu strasti v nevědomosti a žízni (lpění) a o jejím překonání praktikováním Ušlechtilé osmidílné stezky. Buddha je v těchto textech prezentován jako učitel lidí a bohů, ale i jako léčitel, a cesta, již nalezl a ukazuje žákům, je cesta konečného uzdravení každé cítící bytosti.⁵ Za zvláštní pozornost stojí integrace mimomedicínských léčebných postupů do náboženského (spirituálního) kontextu v tibetském buddhismu.⁶

Čínská tradice formulovala kolem přelomu letopočtů náboženský taoismus. Komplexní, rozvětvený systém volně navazující na starší spis, který dostal název *Tao te t'ing* (Kniha o Cestě a ctnosti) a připisuje se autorovi Lao-c' (Starý mistr, původně název spisu samotného),⁷ zahrnuje i léčebnou praxi. Dnes se provozuje v čínských nemocnicích vedle vědecké medicíny. V této tradici najdeme i různé typy cvičení, které mají i zdravotní, zejména kondiční účel. Taoismus se nezaměřuje na dramatické popisy výchozí lidské situace, cíl často formuluje jako nesmrtelnost, aniž by bylo jasné rozlišitelné, jde-li o cosi, co by se ve smyslu západních nauk nazvalo nesmrtelností duchovní, nebo o nesmrtelnost (transformovaného) těla.⁸

Židovská tradice obsahuje v Tóře vyprávění o pádu člověka a vyhnání z ráje s fatálními důsledky na stav člověka zahrnujícími i smrt, nemá však propracovanou nauku o upadlém člověku a jeho spáse. Na pokraji helenizovaného judaismu se však kolem přelomu letopočtů objevuje historicky ne dost dobře doložená komunita terapeutů, je ovšem otázkou, můžeme-li z jejich názvu vyvozovat činnost v dnešním smyslu tohoto slova. V řečtině *therapeûn* může znamenat obecně sloužit.⁹

V křesťanství převládá právnícký výklad základní lidské situace, tedy hříchu, vykoupení a spásy. Člověk se provinil, zaslouží si trest, Ježíš Kristus bere vinu člověka na sebe, podá zadostiučinění a člověku je vina odpuštěna. Jde o cosi jako amnestie nebo milost. Vedle toho se, zejména ve východním křesťanství, uplatňuje terapeutický model vykoupení, jako vyléčení člo-

věka z choroby hříchu. Pravoslavná liturgie nazývá zpoždě duchovní léčebníci. Chléb ve večeři Páně bývá označován jako chléb života a jako lék nesmrtelnosti. V této souvislosti bývají vysvětlována četná uzdravení nemocných přičítaná v evangeliích Ježíši Kristu a vyléčení neduhů v dalších dějinách církve. V tradičních církvích jsou připisovaná především světcům, v římskokatolické církvi dokonce tak, že zázračné uzdravení na přímluvu zesnulého může posunout proces jeho kanonizace. Stejný okruh církví doprovází nemocné svátostí pomazání, o níž se má za to, že očišťuje duši a pomáhá tělesnému uzdravení, nebo doprovází člověka v umírání. V protestantském prostředí je charisma uzdravování silně připomínáno (a praktikováno) zejména v církvích letničního typu. Z nich v takřčeném hnutí víry platí, že věřící jakožto Boží dítě nemůže být nemocný, protože Bůh své děti chrání. Za uzdravení se tam neprosí jako u jiných křesťanů, nýbrž se ve víře vyhláší.¹⁰

Náboženský aspekt alternativních přístupů ke zdraví a nemoci

Hranice tradiční vědecké medicíny nelze přesně stanovit. Souvisí s tím, co říká lékařská věda, ale i s právními předpisy. To, které procedury jsou pokryty z veřejného zdravotního pojištění, nemusí být totožné s tím, na čem se odborníci shodují jako na léčení *lege artis*. V nedávné době byla **celostní medicína** zdůrazňující léčení celé lidské bytosti (v anglické jazykové oblasti je řeč o *body & mind healing*) uznána ministerstvem zdravotnictví jako legální postup. Je to směr, který – jak se zdá – překračuje tradiční metodologický přírodovědný materialismus směrem k náboženským výkladům člověka a světa.¹¹

Jednu významnou část nemedicínských přístupů představuje **léčitelství**, dříve charakterizované jako lidové. Můžeme do něj

Sangye Menla, tibetská podoba Mistra léčebných prostředků, Buddhy, který symbolizuje hojivý aspekt buddhovství. V levé ruce má obvykle plod léčivé rostliny myrobalán.

počítat ty přístupy, které nevyžadují lékařské vzdělání a představují široké spektrum diagnostiky a terapie založené na praktické zkušenosti akumulované v tradici nebo s použitím předpokládaných paranormálních vlastností. Předmětem tohoto přehledu jsou metody bližší medicíně, obvykle označované jako medicína alternativní. Stále více se však připomíná, že tyto metody nechtějí být alternativou klasického lékařského umění, nýbrž jeho doplněním či rozšířením. Proto bývá řeč o medicíně komplementární.

Etikoterapie nepokládá za správné léčení příznaků. Nehledá příčiny nemoci v těle, nýbrž v duši a vzhledem k jednotě lidské bytosti předpokládá, že choroby mají původ v nemocných postojích člověka. Léčení pomáhá zahájit hluboké proměny člověka, mluví se o vědomém opouštění ega a jasném nasměrování celého bytí do souladu s duchovními a mravními zákony. Nemá jít jen o osobní uzdravení, ale i o zdravý vývoj společnosti. Nelze stanovit konkrétní náboženský směr, z něhož by etikoterapie vycházela, i když u českého zakladatele oboru Ctibora Bezděka (1872 – 1956) lze spatřovat spojení s necírkevně, liberálně pojatým křesťanstvím. U novějších interpretů a praktiků jde spíše o neurčitou spiritualitu čerpající z různých zdrojů.¹²

Homeopatie bývá někdy vykládána jako aplikace prostředků na základě zkušenosti, tedy vlastně jako empirická medicína, třebaže zpochybněná oficiální lékařskou vědou. Vychází však z komplexní antropologie a kosmologie. Jejím zakladateli Samuelu Hahnemannovi (1755 – 1843) se připisuje výrok: *Nemoci lidí nejsou způsobeny žádnými látkami, žádnou chorobnou materií nemoci, ale jsou pouze narušením duchovní síly oživující lidské tělo*. Homeopatie historicky přešla novodobou theosofii (v níž spolu s jinými alternativními metodami nalezla podporu), ale má s ní podobné ideové zdroje. Vědecká rada České lékařské společnosti (ČLK) vydala r. 1993 stanovisko, podle kterého považuje homeopatii za léčebnou metodu, kterou může vykonávat a homeopatické léky předepisovat každý, kdo má oprávnění léčit. Předseda ČLK prof. Pavel Klener mimo jiné poukazuje na to, že klinická účinnost homeopatie nebyla rigorózně dokázána. Některé státy, lékařské instituce i pojišťovny ji však akceptují nebo tolerují.¹³

Anthroposofická medicína vyžaduje klasické lékařské vzdělání, které se doplňuje výukou o léčbě na základě pojetí člověka a jeho duchovních, duševních a tělesných aspektů Rudolfa Steinera (1861 – 1925). Prezентuje se jako integrující medicína, která pramení ze dvou zdrojů – jednak z přírodovědné, konvenční medicíny a jejích metod a výsledků, na druhé straně z duchovní vědy, již je míněna právě anthroposofie. Podle Steinerových základních naukových spisů a podle neautorizovaných záznamů jeho přednášek pro lékaře člověk není pouze tělo, ale je i duší a stává se individuální duchovní osobností. Tělo svou morfologií reflektuje složky lidské osobnosti. Mezi systémy těla a duchovním rozvojem je vzájemné ovlivňování. Tento typ medicíny se praktikuje především na klinikách *Weleda* spojených s Anthroposofickou společností. Pod stejným názvem jsou k dispozici léky, doplňky stravy a kosmetika.¹⁴

Medicína spojená s orientálními náboženskými směry má volnou vazbu na vědeckou medi-

cínu. Uvádí se, že v Číně jsou v nemocnicích oddělení moderní vědecké medicíny a oddělení čínské tradiční medicíny. Tyto systémy se v Číně nejvíce spojují s taoismem, částečně i s čínskou podobou buddhismu. Počítá se s univerzální silou čchi a jejími dvěma póly jin a jang, předpokládají se jakési „energetické dráhy“ a body používané pro systém vydělený z celku, ke kterému patří a samostatně se posuzuje.¹⁵ Již r. 1981 vyšel pokyn ministerstva zdravotnictví regulující používání akupunktury a vyžadující potřebnou kvalifikaci. Názory lékařské veřejnosti na tuto metodu nejsou jednotné. Samotné léčení doprovázejí cvičení podle různých systémů jako *tchai-ti* (též uváděné jako *taiči*), původně spíše bojové umění, s předpokládanými zdravotními účinky,¹⁶ a *čchi-kung*, cvičení zaměřené na sílu čchi.¹⁷ Rovněž léčení s odvoláním na tibetskou tradici někdy nabízejí lékaři, někdy léčitelé nebo obchodníci. Tento systém má navazovat na praxi vyučovanou v tibetských kláštorech. Známa jsou údajně regenerační cvičení pod názvem *pět Tibetanů*.¹⁸

Healing of spirit and body

The article focuses on the obvious yet sometimes unacknowledged continuity of the so-called alternative (or complementary) medicine with spiritual life as a religious phenomenon. The desired transition from any kind of unsatisfactory situation to human spiritual goal is typically interpreted as “spiritual healing” and is often expected to be accompanied with restoration of physical health. Healing methods such as ethicotherapy, homeopathy, anthroposophic medicine and therapy based on Eastern practices have demonstrable yet not always acknowledged ties with spirituality loosely related to Christianity, Hinduism and Buddhism.

Evangelijní příběhy Ježíšova uzdravování jsou častým námětem křesťanského umění, např. mozaiky ze 6. st. v bazilice v Ravenně.

Poznámky

- 1 Aktuální shrnutí poznatků o autentickém pojetí karmy v jeho historickém vývoji David M. KNIPE: *Hinduismus. Experimenty s posvátnem*, Praha: Prostor, 1997, zejm. s. 20 – 22 a 64 – 67.
- 2 Tamtéž, s. 87 – 90.
- 3 Tamtéž, s. 83 – 87.
- 4 Jógu podle současného poznání stručně shrnuje Martin FÁREK: *Indické tradice zvané někdy hinduismus v publikaci KOL.: Základy religionistiky*, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010 (s. 94 – 95); vliv jógy na zdraví sleduje společný projekt sdružení Jóga v denním životě a Fakultní nemocnice Olomouc, informace k dispozici na adrese <http://www.joga.cz/aktuality/projekt-joga-pro-zdravi>.
- 5 Miroslav ROZEHNAL (překlad, edice): *Buddhovy rozpravy*, Praha: DharmaGaia, 1994 (v souvislosti s dalšími číslováními publikacemi pod stejným názvem, tato dodatečně označována jako svazek 1).
- 6 Z pozice západních příznivců tibetské medicíny publikace Christopher HANSARD: *Tibetské umění správného života: moudré zacházení s tělem*, Praha: Beta, 2004.
- 7 Překlad Berty Krebsové jako příklad jednoho z četných českých vydání LAO-C': *Tao te t'ing; O tao a ctnosti*, Praha: DharmaGaia, 2003.
- 8 Vladimír ANDO: *Klasická čínská medicína: Základy teorie*, Hradec Králové: Svítání, 1997.
- 9 K židovským intertestamentálním komunitám včetně terapeutů Andrew J. WELBURN: *The beginnings of Christianity: Essene mystery, Gnostic revelation and the Christian vision*, Edinburgh: Floris Books, 2004.
- 10 Podrobný výklad terapeutické koncepce vykoupení a spásy ve srovnání s koncepcí právní v křesťanském teologickém kontextu SERGIJ: *O spasení: výňatky z díla*, Bratislava, Církevné nakladatelství, 1956.
- 11 V medicínském kontextu představuje celostní medicínu Josef JONÁŠ: *Kde končí duše a začíná tělo*, Praha: Eminent, 2008; často si ovšem vypůjčují označení „celostní medicína“ mimomedicínské, léčitelské přístupy
- 12 Český klasik etikoterapie Ctibor BEZDĚK: *Etikoterapie: záhada nemoci a smrti*, Olomouc: Fontána, 2007; její současný reprezentant Vladimír VOGELTANZ: *Co s doktorem*, Olomouc: Fontána, 2007, a též: *Co s doktorem 2*, tamtéž, 2007.
- 13 Sebe prezentace homeopatie a jejího ideového rámce Jacques MOREAU: *Homeopatie a pragmatismus*, Praha: Homeo Sapiens, 2004(?).
- 14 Klasické dílo anthroposofické medicíny Rudolf STEINER, Ita WEGMANN: *Grundlegendes für eine Erweiterung der Heilkunst nach geisteswissenschaftlichen Erkenntnissen*, Dornach: Rudolf-Steiner-Verlag, 1991.
- 15 Viz pozn. 8.
- 16 Překlad klasických textů a současný výklad od stoupence tchai-ti Liao WAYSUNG: *Klasické tchai-ti*, Hodkovičky: Pragma, 2008.
- 17 Současný výklad z prostředí stoupenců čchi-kungu Richard Fiederer: *Cvičení Lochan kung: čchi kung pro tělo, mysl a duši: čínská cvičení pro zdraví podle dr. Penga*, Olomouc: Fontana, 2008.
- 18 Praktická příručka z hlediska západní interpretace tibetských zdravotních cvičení Gisela Leonie TESCHKE: *Pět Tibetanů v praxi*, Olomouc: Fontána, 2005.

Doc. ThDr. Ivan O. Štampach (*1946) působí jako docent na katedře religionistiky Fakulty filozofické Univerzity Pardubice.

Iniciátor moderní medicíny, nebo zbožný alchymista?

BOŽSKÝ LÉKAŘ PARACELSUS

Adam Borzić

Víc než kdy jindy se dnes setkávají, křížují i sváří postupy moderní medicíny, která vznikla v novověku, a alternativního lékařství, jehož součástí je i tradiční medicína s jejím důrazem na celistvost a duchovní rozměr zdraví. Ti, kdo mají odvahu tyto přístupy kloubit, mohou v lecčems navazovat i na muže, který ve své době bořil jedno lékařské dogma za druhým a inicioval vznik experimentální medicíny, ačkoli jeho praxe vycházela z jeho hluboké spirituality napájené alchymií a magií. Navíc se tento muž nebál inspirovat ani u lidových léčitelů. Řeč je o legendárním Paracelsovi.

Aureolus Theophrastus Bombastus Paracelsus (1493-1541), lékař, doktor teologie i obojího práva, alchymista a mág byl představitelem tzv. zaalpského renesančního hermetismu. Za svého života vzbuzoval tento svobodný muž vášnivé reakce, vyvolával obdiv, závist i nenávisť. Paracelsus vzbuzoval a stále vzbuzuje množství otázek: Byl to mudrc, který předběhl svou dobu a v zápase s aristotelskou fyzikou a dobovým lékařstvím položil základy moderní, experimentální medicíny? Nebo byl alchymistou, mágem a kabalistou – „čarodějem“? Byl to náboženský reformátor bojující proti „zděné církvi“, nebo zbožný katolík?

V hojně paracelsovské literatuře se lze setkat se všemi těmito možnostmi. Možná, že nejpatřičnější odpovědí je, že byl tak trochu vším. V Paracelsově složité duši se spájí duch renesančního magického naturalismu s nastupující reformací. Není to ovšem renesance literátů a kultivovaných italských filosofů, ani reformace teologů – je to spíše neklidná směsice doby, která v tomto geniálním muži nalezla svůj výraz. Pro některé současné badatele je největší hádankou právě Paracelsovo spojení experimentálního lékařského ducha s jeho očividnou inklinací k veškeré tehdejší magii, nevylíkáje ani lidové čarodějnictví a šamanismus.¹ Abychom tomuto spojení přišli na kloub, podívejme se stručně na jeho filosofii přírody.

Živá příroda

Dvěma hlavními tématy, kolem nichž neustále kroužil, byly život a příroda, respekti-

ve jejich spojení – živoucí příroda. Pro Paracelsa bylo vše živé, ať jsou to kameny, hvězdy, oheň nebo vzduch.² Jakkoli se jeho přírodní filosofie částečně utvářela pod vlivem četby kabalistických a novoplatónských knih i studia Bible, jejím hlavním zdrojem je jeho vlastní zkušenost. V tomto smyslu je duchem romantickým a moderním, jak si všimá Christopher Bamford.³ Příroda je mu živoucí magickou silou, především vztahů, dynamickým propojením, neustálým tvořením. Nejen na základě studia ale především vlastní zkušenosti dospěl k dávnému hermetickému učení o člověku coby mikrokosmu, středu a obrazu světa, knihy, v níž, pokud dovedeme číst, můžeme nalézt tajemství makrokosmu, respektive makroantrópa.⁴

Člověk podle Paracelsa pojímá vše – přírodu, hvězdy i samotného Boha. Je proto složený z těla, duše i ducha. Tak jako člověk disponuje duší, nachází se i za viditelným vesmírem nehmataelná a neviditelná entita, kterou Paracelsus nazývá *Gestirn* nebo *astrum*.⁵ Tato entita má ve vztahu ke světu stejný vztah jako duše k tělu, je duší světa, pohání ho a řídí. To, co vidíme, je tělo světa. Pozorujeme-li toto tělo, čteme-li v něm, čteme i v jeho duši.⁶ Každá část světa, podobně jako člověk, odrá-

ží a reprodukuje jeho zbytek. Neviditelná síla astra působí na svět a svět působí na ni – jsou ve vzájemné relaci.⁷

V Paracelsově systému je novoplatónské pojetí skutečnosti dynamičtější a má křesťanský charakter. Vše neviditelné se chce zviditelnit, projevit, vtělit. Svět je mu založen na čtyřech živlech a třech alchymických principech, na rtuti, síře a soli, které jsou opět analogií ducha, duše a těla. Duše je u Paracelsa centrem živé magické síly. Paracelsova magie a alchymie, jichž využíval hojně ve své lékařské praxi, se opírají o dvě základní síly: víru a imaginaci.⁸ Imaginace ovšem neznamená fantazii, ta je pouhou hrou rozumu a smyslu. Imaginace je magickou tvorbou obrazů. Obraz je tělem myšlení, touhy. Jakmile se zformuje – působí. Víra tento obraz oživuje. Stejným způsobem, jakým tvoří mág, tvoří podle Paracelsa i Bůh, také imaginuje svět. Paracelsův vesmír je komplikovaný a dynamický;

jakkoli se v něm Bůh, příroda a člověk pro- nikají, nejsou zaměnitelní.

Idea božského lékaře

Paracelsova svérázná magicko-alchymická filosofie měla praktický výstup. Konfliktní myslitel zasvětil svůj život coby lékař nemocným. Ve své lékařské praxi se opíral o všechny dostupné poznatky, včetně využití magie a alchymie, a skutečnost, že základy moderní medicíny položil právě on, je jedním z velkých paradoxů nastupujícího novověku. Teoreticky pak zasadil ránu

středověké medicíně, vycházející z Aristotela a Galéna.

Úlohu lékaře líčí Paracelsus ve velkolepých barvách: Lékař je jakýsi „bůh mikrokosmu“, napodobuje dílo „Lékaře makrokosmu“ a jedná podle jeho instrukcí.⁹ Lékař své poznání a moc čerpá z makrokosmu a současně vytahuje z mikrokosmu potřebné esence. Ve „světě přírody“ dokáže zahýbat přírodní událostí, aby se podřídila síle *arkán*.¹⁰ Arkána jsou mystéria, z nichž má lékař vycházet.¹¹ Jsou Bohem vložená do stvoření, aby pomáhala lékařům zabránit potížím. Tato arkána se ovšem nevytvářejí spontánně, nýbrž jsou získána skrze komunikaci s přírodou ve spagyrickém díle. Práce s nimi ústí k *arcantum sanctum*. Lékařská činnost magické povahy se pozvedá do čistě duchovní roviny. Příroda je uzpůsobena lidským bytostem.

Zdraví a nemoc se podle Paracelsa vzájemně osvětlují. Lidé se rodí ve stavu „pádu“, v tom je jeho přístup ortodoxně křesťanský. Následkem pádu je křehkost, náchylnost k nemocem, které jsou způsobovány astrálními vlivy. Úloha lékaře je náboženská, napodobuje Krista, jeho prostřednictvím je příroda vykupována. Je alchymistou, protože proměňuje přírodu, tak jako jsou proměňovány při mši chléb a víno v tělo a krev Krista.¹² Na základě svých znalostí struktury makro- a mikrokosmu může takto jednat čili sloužit kosmickou liturgií.

Současně Paracelsus klade důraz na komplexní lékařské vzdělání, které musí zahrnovat experimentální poznání a usilovat o univerzální poznatky. Své zkušenosti a dovednosti čerpal Paracelsus, kde se dalo, „v přírodě i v dolech, mezi rolníky, cikány, ranhojiči, u mágů, kabalistů i v alchymické laboratoři svého otce.“¹³ Neustále v pohybu, procestoval ve své době nejen celou Evropu, ale navštívil i Rusko, Turecko a možná i Čínu. Na těchto cestách si osvo-

Paracelsus jako poutník. Dřevoryt z roku 1567.

jil nové lékařské dovednosti.

Paracelsus rozděluje studium lékařské vědy na tři hlavní pilíře. Každý pilíř má čtyři body. První pilíř zahrnuje studium přírody, času, látkové výměny a umění záchrany. Druhý studium filosofie, astronomie, alchymie a fyziky. Třetí studium fyziologie, patologie, terapie a lékařské etiky. Jednotlivé body si vzájemně odpovídají.¹⁴

Paracelsus v čase

Paracelsus měl řadu pokračovatelů a následovníků, přesto - jak poznamenal Walter Pagel - „před námi stojí jako vlastní vesmír“;¹⁵ jeho pokračovatelé rozvíjeli jednotlivé impulsy, nicméně celek, tedy jeho pochopení kosmu a úlohy lékaře v procesu svérázně křesťanský pojetí spásy, postrádali. Přesto se prostřednictvím jeho žáků rozvinuly některé jeho postupy, které přispěly k rozvoji moderního lékařství. I Paracelsovo vysoce duchovní

chistického filosofa Petra Lamborna Wilsona je navíc jeho dědictví živé i v teoretické rovině. Jeho pojetí živé a oduševnělé přírody, spojené s experimentálním duchem se může stát základem pro koherentní teorii. Navíc podle Wilsona má jeho působení i politický rozměr. Paracelsův pacifismus, důraz na soucit coby nejvyšší lékařovu ctnost, léčení chudých zdarma a sympatie ke všem utlačovaným z něj činí překvapivě živou postavu.¹⁶

Poznámky

- 1 Viz i u nás vydanou monografii anglického historika vědy Phillipa Balla. *Đáblův doktor: Paracelsus a svět renesanční magie a vědy*, Praha: Academia, 2008, která se vyznačuje vzácným nepochopením Paracelsova myšlenkového světa.
- 2 Koyré, Alexandr. *Mystikové, spiritualisté a alchymisté v 16. století v Německu*, Praha: Malvern, 2006 s. 78.
- 3 Bamford, Christopher. *Nekončící stezky Sofie: O vášnivém hledání Moudrosti na Západě*, Praha: Malvern, 2012, s. 161. Sr. Wilson, Peter Lamborn. „Green Hermeticism“, v Bamford, Christopher (ed.). *Green Hermeticism: Alchemy and Ecology*, Great Barrington: Lindisfarne Books, 2007, s. 52.
- 4 Koyré, Mystikové... s. 79.
- 5 Ibid s. 82.
- 6 Ibid s. 82.
- 7 Ibid s. 83.
- 8 Ibid s. 89.
- 9 Schipperges, Heinrich. „Paracelsus and His Followers“ v Faivre, Antoine, Needleman, Jacob (eds.). *Modern Esoteric Spirituality*, New York: Crossroad, 1995, s. 156.
- 10 K učení o arkánech viz ibid s. 161 – 162, sr. Jung, Carl Gustav. *Paracelsica*, Praha: Vyšehrad, 2002, s. 49-53.
- 11 Schipperges, „Paracelsus and His Followers“... s. 161.
- 12 Christopher Bamford, *Nekončící stezky Sofie*, s. 170.
- 13 Ibid s. 169.
- 14 Heinrich Schipperges „Paracelsus and His Followers“, s. 162.
- 15 Ibid, s. 179.
- 16 Viz Peter Lamborn Wilson, „Green Hermeticism“ s. 53-54, který Paracelsa řadí do tzv. hermetické levice, sr. Christopher Bamford, *Nekončící stezky Sofie*, s. 169.

postavení lékařského řemesla získalo v novověkém světě svého sekulárního bližence v podobě postavení dnešního medicínského specialisty.

V dnešní implikaci může představovat Paracelsus symbol pro snahu některých lékařských škol spojit oslňující výdobytky moderní medicíny s tradičními a alternativními postupy. Hledání adekvátní lékařské etiky a duchovního přístupu k nemocným je ve světě, kde se ze zdraví stává obchodním artiklem, trvalým Paracelsovým odkazem. Podle amerického anar-

Paracelsus, the Divine Healer

The article deals with the intellectual heritage of the famous Renaissance physician and alchemist Paracelsus. He is sometimes described as the founder of modern medicine. While Paracelsus defied traditional medicine derived from Gallen and Aristotle, his own medical approach was based on his deep spirituality, grounded in his peculiar alchemical and magical philosophy. The article is also a contribution to the ongoing debate on the relationship between modern medicine, whose predecessor Paracelsus was, and holistic and alternative methods based on a holistic understanding of human beings and their health, taking into account the spiritual dimension of humankind and the world.

Bc. Adam Borzić (*1978) je básník, psychoterapeut a student religionistiky.

Nemoc v kontextu jógy a ájurvédy

VŠE MÁ VOLNĚ PLYNOUT

Martina Zisková

Pohledy ájurvédy a jógy na nemoc se liší, ale zároveň se vzájemně doplňují. Blíže se s nimi seznámíme v následujícím článku.

Úvod

Jógu a ájurvédu není snad třeba představovat. Přesto si dovolím několik poznámek, jež by měly zasadit obě disciplíny do rámce jejich původního pojetí. Jóga, přestože je nyní v západním světě pojímána téměř výlučně jako fyzická disciplína, je cestou mentální a duchovní, cestou vědomí. Je zasazena do kontextu poznání, jak funguje vesmír. Z jeho vibrační podstaty je odvozena podstata naše, taktéž vibrační. Nástrojem vytváření a vnímání vibrace je mysl. Cílem našeho života je obydlet co nejširší pole vědomí, v ideálním případě – a jako konečný cíl – dojít k vědomí nekonečnému a neomezenému.

Abychom mohli tuto duchovně mentální práci vykonávat, potřebujeme k tomu schopné nástroje. Bezesporu nutným nástrojem je naše mysl, sídlící v těle. Tudíž mysl ovlivňuje tělo a je tělem ovlivňována. Zde přichází ke slovu ájurvéda jako upavéda neboli pomocná, podpůrná věda. Její cíle nejsou primárně duchovní, i když je také zahrnuje. Ájurvéda jako praktická disciplína zabývající se fyzickou existencí (světem projeveným) má za úkol pomoci člověku poznat, kdo je, jak funguje, jak funguje svět a život kolem něj. Mohli bychom říci, že cílem ájurvédy je přinést do života co nejvíce života ve formě správného poznání a chování, což by přirozeně mělo vést k zájmu o rozvoj vědomí.

Společné oběma směřům je tedy vibrační pojetí, ne nadarmo se jim přezdívá sesterské disciplíny. V jednom se ale rozcházejí: zatímco ájurvéda pomáhá vytvořit zdravé tělo a myšlenky jako předpoklad pro zdravého ducha, jógu zajímá primárně to, jak daleko, hluboko a široko může proniknout naše vědomí bez ohledu na tělo.

Pojetí nemoci

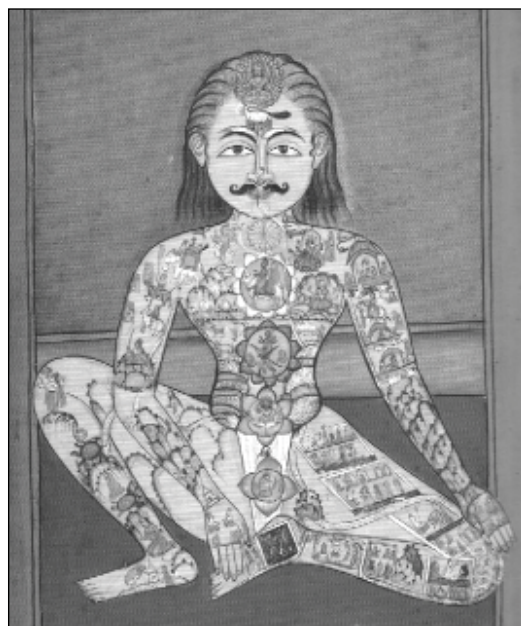
Ájurvéda, hodnoceno posvátnými texty dávných dob, se věnuje zejména preven-

ci. Říká, že moudrý člověk nedopustí, aby k nemocí docházelo, neboť zná přirozenou podstatu věcí, a tudíž se chová v souladu s ní. Přesto přiznává, že existují tři specifické vlivy, které mají negativní dopad na naše zdraví a které se nedají odvrátit či neutralizovat. Je to vliv toku času (s postupujícím časem se tělo přirozeně stává sušší, křehčí, a tudíž náchylnější k problémům), dále vliv ročních období (každé období působí na tělo narušujícím způsobem, který se nakupí a opět projeví jako příčina nemocí), a v neposlední řadě vliv karmy. Karma je koncept často používaný, málokdy pochopený. Říká se – a já tomu věřím –, že její původ a vliv jde tak hluboko do minulosti, že jí nerozumí ani božské entity. Můžeme velmi zjednodušeně říci, že je to zákon příčiny a následku. Z tohoto hlediska je důležité zmínit, že ájurvéda považuje karmu za příčinu některých nemocí (např. tuberkulóza je následek hříšného činu zabíjení posvátné kobry v předchozí inkarnaci, některá psychická onemocnění jsou také způsobena chováním, které uráží božský statut). Je proto pochopitelné, že v Indii neexistuje léčitelsví – je považováno za zasahování do cizí karmy, něco velmi nežádoucího. Jaký to rozdílný přístup od zdejších krajů, vždyť zde co Čech, to léčitel (dříve muzikant, což bylo – upřímně – přínosnější). Indové nemají pocit, že je třeba někomu pomáhat. Pokud jsou ve službě, berou to jako přirozené naplnění své karmy a příležitost k vytvoření pozitivní karmy do budoucna. K situacím pomoci se staví povětšinou s vděčností a odstupem – nejsou to oni, kdo vykonávají tuto práci, ale jejich prostřednictvím se naplňuje osud, který přijímají jako danost.

Jógické pojetí nemoci je stejně zajímavé, možná ještě zajímavější

než ájurvédské. Je založené na vibračním pohledu neboli na předpokladu existence prány, živé energie, a na její funkci. Prána je energie života, je něco jiného či víc než kyslík (viz skvělý příklad pumpování kyslíku do mrtvého těla, které nepřináší oživení) a je všude kolem nás. Podle jógy prána přichází do těla skrze dech a je tak podstatou všech našich živých funkcí. Za hlavní orgán vědomí, a tudíž i prány, je považována mysl. Myšlenky se těžko ovládají, zaměřují či kontrolují (to vědí všichni, kdo se o to pokoušejí), a tak nám příroda ve snaze ovlivňovat mysl nadělila pomoc ve formě možnosti manipulace s dechem.

V osmidílnné cestě jógy (Aštanga vidya) je práce s dechem zvaná *pránajáma* často překládána nesprávně jako kontrola dechu namísto rozšiřování dechu. Rozšiřování dechu přirozeně vede k rozšiřování mysli – a cesta k neomezenému poli vědomí je tak otevřena! Jóga pojímá stav zdraví (vibračního či fyzického) jako optimální stav prány, co se její kvality a množství týče. Zdraví znamená hladké a přirozené plynutí prány po těle ve správném směru. Plynutí prány se týká i prostoru uvnitř buněk, který jóga považuje za nejmenší fyzickou jednotku vědomí. Zdraví tak můžeme ovlivnit zásadně pomocí dechu – přímou cestou přes myšlenky je to hodně složité – a to jeho prodloužením. Ať už je to prostřednictvím plného jógického dechu nebo technikami, jako jsou *udžaji dech* či *anuloma viloma*, kdykoliv přivádíme do těla více kvalitní prány, mysl funguje klidně a vyrovnaně, posilujeme zdraví a nikoliv nemoc. Délku a kvalitu

Kresba jógina na indické miniatuře z 19. st. ukazuje proudění *prány* v jeho těle.

života jóga měří počtem a hloubkou dechů. Říká se, že je každému z nás dán počet dechů na dobu fyzické existence, tudíž když je vydýcháme rychle a mělce, místo osmdesáti se klidně můžeme dožít pouze padesáti let. Takže kam spěchat, že?

Mysl

– hlavní faktor vytvářející problémy

Tak jako pro tělo existují tři faktory, jejichž negativní vliv se nedá vyrušit, tak i mysl je ovlivňována třemi silami. *Triguna*, neboli tři přirozenosti vibrace zabarvují fungování naší mysli. Jedná se o *radžas*, *tamas* a *satvu*. Tyto tři sanskrtské termíny představují důležitý koncept. Snad nejlepší definici jsem slyšela od velkého ájurvédisty dr. Roberta Svobody, Američana českého původu, který definuje *radžas* jako tendenci jednat, reagovat, činit či konat tam, kde je žádoucí pravý opak - nejednat, nereagovat, nečinit či nekonat. Pod vlivem *radžas* se rozrušíme, když máme naopak zůstat v klidu. *Tamas* je definován podobně jako tendence nekonat, nečinit, nereagovat tam, kde konání, akce či reagování je žádoucí. Působením *tamasu* zůstáváme neteční vůči věcem, které si vyžadují naši pozornost či reakci. Správně jednat v principu znamená, že jsme schopni rozeznat, která situace si vyžaduje reakci a která nikoliv. Na to je třeba mít „čistou mysl“, mysl, která je schopna vidět věci v jejich pravé podstatě. Tomuto stavu myslí se říká *satva*.

Satva je často pojímána jako třetí stav mysli, ten žádoucí, na rozdíl od dvou předchozích a problémy vytvářejících stavů. Ve

skutečnosti to však není jiný, třetí, další stav. *Satva* je spíše definována jako ideální rovnováha mezi aktivitou a neaktivitou, kdy jsou obě tak dokonale promíchány, že se nedá určit, která je aktivní a která je neaktivní část. Amalgamací neboli procesem prolnutí a specifického promíchání vznikne stav třetí, *satvický*. Pokud vám to připomíná mentální alchymii, nejste daleko od pravdy.

Nemoc jako neznalost

Nemoc je v ájurvédě vysvětlována jako narušení rovnováhy. Rovnováha je vyjádřena slovem *prakrti* neboli konstituce, individuální nastavení. Mentální a fyzická konstituce jsou zde propojené, mohli bychom obrazně říci, že se jedná o to, jak se duch vtěsnil do hmoty. Naše nastavení určuje, jak budeme vnímat vše, co se kolem nás děje, jak budeme hmotné jevy zažívat, jak se budeme učit, co nám bude vyhovovat a co nikoliv. V tomto směru existuje mnoho nedorozumění, to hlavní nejspíše v pochopení toho, co *prakrti* je. Zde nám opět pomůže sanskrť, který říká, že *pra* je předpona označující původní stav, něco prapůvodního neboli nejpřirozenějšího, a *karati* je sloveso s významem „činit“ nebo „konat“. Můžeme tak obrazně říci, že *prakrti* je původní projevoování se toho, co je naše přirozenost. Tak jako máme *prakrti* my, mají ji i zvířata, stromy, národy či světadíly.

Vše se projevuje, jak má, pokud nezasáhne narušující faktor, a to je mysl.

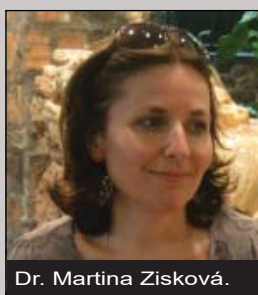

Na indické kresbě datované asi roku 1860 měří ájurvédský lékař puls pacienta.

Pradhjáparádha neboli násilí proti tomu, co je přirozené, je považováno za hlavní příčinu nemocí. Činit, jednat proti řádu přirozenosti je příčinou problémů v tomto světě. Ájurvéda proto považuje znalost (pravé podstaty věcí, života, sama sebe) za nejdůležitější faktor zdraví. Kromě běžně vyhledávaných odpovědí na otázky jako „jaká je moje konstituce“, „co mám jíst a co nikoliv“ bych připomněla důležitější otázky jako například „co řídí můj život“, „jaká je podstata mé mysli“, „od čeho jsem oddělen“ a „čeho jsem součástí“.

Nemoc je trest

Nemoc je v některých náhledech pojímána či vysvětlována jako trest za něco špatného, co jsme udělali. Jóga se příliš neliší ve svém pojetí, až na jeden zásadní rozdíl. Netrestá nás božská ani jiná bytost, zažíváme pouze výsledky své neznalosti, která vedla k činům proti naší přirozenosti. Tento koncept jde ještě hlouběji, když se podíváme na to, jak se definuje správné a nesprávné žití. Výsledkem správného či naplněného žití je radost, nesprávného problémy či mrzutost.

Dr. Martina Zisková.

Soustředit se jen na jednu věc

Proč je tak přirozená a jednoduchá záležitost jako jídlo opředena tolika psychologickými smyčkami? Odpovědí je několik, přičemž já bych se ráda v této kapitole soustředila na jednu, kterou považuji za dosti důležitou, a to emoce. Emoce jsou reakcemi na vnější situace, které zabarvují naši životní zkušenost určitým způsobem. V naší zkušenosti rozlišujeme obvykle emoce negativní, to jest ty, co v nás vyvolávají nepříjemné pocity, a pozitivní přinášející pocity příjemné. Jelikož jsme zvyklí procházet životem skrze omezení, máme paradoxně větší zkušenost s těmi negativními, i když naším cílem je zažívání pocitů pozitivních. Ti, co prošli škálou intenzivních pozitivních pocitů, však vědí, že jejich zvládnutí je v určitém aspektu ještě těžší než silné negativní pocity, což je jistě zajímavé z hlediska psychologického, nicméně není to předmětem momentální úvahy.

O čem bych ráda hovořila, je trávení emocí. Mysl je schopna zaměřit se v daném okamžiku pouze na jednu věc. To je pravda, s níž rádi polemizujeme. Udělala jsem to i já jako žačka 6. třídy základní školy, když jsem neoblíbenému učiteli matematiky demonstrovala svou schopnost jíst (nacpala jsem si do pusy svačinu) a zároveň zpívat, i když jen brumendo (více s chlebem v puse nešlo). Pro mě se jednalo o triumfální důkaz, že je možné dělat více věcí najednou. V době největšího rozkvětu svého *pitta* životního stylu jsem byla hrdá, kolik toho dokážu zvládnout najednou. Při mé výkonnosti a síle byl můj záběr značně široký. Nicméně postupem času jsem zjišťovala, že přece jen existuje podstatný rozdíl mezi automatickým a nevědomým chováním a vědomým chováním. Co se týče chování vědomého, mysl je skutečně schopna v daném okamžiku věnovat soustředěně pozornost pouze jedné věci. Zaplať Bůh, tato její schopnost se dá využít neuvěřitelným způsobem, například při léčení. Nicméně to znamená, že pokud je pravdivé tvrzení týkající se vědomé činnosti, naše problémy plynou z nevědomosti, nedostatečného uvědomění si, jakým způsobem reagujeme, jak si vybíráme životní zkušenosti, dokonce jak si tvoříme životní realitu.

Áhara. Výchova: Praktický průvodce světem ájurvédy, k dostání pouze na <http://www.drmartina.cz/obchod.html>.

Sanskrtské slovo pro radost je *sukha* a opak je *dukha*. *Sukha* znamená otevřený prostor, *dukha* narušený prostor. Prostor, ve kterém je to, co tam nepatří.

Přestože se nám může zdát, že to je značně esoterický, a tudíž nepraktický koncept, opak je pravdou. Dokazuje to velmi jednoduchý příklad, který všichni zažíváme mnohokrát denně. Tak například pocít únavy naplňujeme zvýšenou aktivitou (vytváří *dukha*) nebo uvědoměním si toho, že nemáme energii, zastavením se, naslouchání vnitřnímu hlasu, který ukáže, jak reagovat – zda si lehnout, jít na procházku, sledovat pohyb mraků za okny či ponořit se do zvuků hudby (vytváří *sukha*). Když nás něco rozruší nebo vyvolá silnou emotivní reakci, můžeme to zahnat čokoládou či skleničkou alkoholu (*dukha*) či pocítit tu emoci, neztotožnit se s ní a dát jí prostor, aby nám ukázala, co potřebujeme v daném momentě vnímat (*sukha*, anebo možná momentální pocít *dukha*, který ale vede k *sukha*). Nemoc je tudíž ve vědeckém pojetí vnímána jako následek našeho nesouladného konání, jehož příčinou je nesouladné myšlení. Nemoc je příležitostí uvědomit si něco důležitého a na základě pochopení se posunout hlouběji a blíže k vnímání pravé podstaty věcí – sama sebe a života kolem nás.

Nemoc jako příležitost

Pracuji patnáct let jako ájurvédský terapeut. Přestože jsem vystudovala moderní medicínu a považuji ji za mimořádně přínosnou, pojetí ájurvédy mi je bližší. Mám zde možnost zabývat se nikoliv pouze fyzickými problémy, ale tím, jak souvisí s mentálním pochopením a životem, který člověk žije, v širších souvislostech. Moje praxe mi ukázala, že jazyk těla je zcela specifický, jinými slovy: tělo přesně vyjadřuje to, co se děje v jeho mentálně-energetické části. Hlavní způsob, jak začít obracet situaci od nežádoucího stavu směrem k žádoucímu, je přinést do ní pochopení. Léčení se tak děje pomocí osvětlování si podstaty věcí – vždyť táž inteligence (nebo její nedostatek), co problém způsobila, v sobě nese znalost o tom, jak ji napravit! Jinak by principiálně nemohlo docházet k uzdravování.

Podle toho, na jaké úrovni se člověk nachází, je třeba používat adekvátní prostředky. Úroveň *tamas* například není možné řešit přes tlumící prostředky. Vytvářejí pouze další těžkost, která nedává hybný impuls k tomu, aby se situace zásadně přeměnila (viz určitý druh deprese a antidepresiva). *Radžas* situaci zase nepomůže, když člo-

Lékař doporučuje homeopatii

ČLOVĚK JAKO CELEK

Ivan Vondřich

Homeopatie je léčebná metoda, kterou v moderní historii objevil a propracoval německý lékař Samuel Hahnemann. Hahnemann se narodil v roce 1755 a zemřel v roce 1843. Výsledky svého celoživotního snažení a pozorování shrnul v knize Organon léčebného umění a za svého života ho stačil několikrát doplnit a přepracovat. V současné době se užívá jeho poslední, šesté vydání. Principy léčení popsané v tomto díle jsou dodnes respektované, uznávané a používány při praktikování homeopatie. Historicky navazuje na poznatky zmiňované v hinduistické literatuře, Hippokratových spisech a Paracelsovi.

Základním rozdílem mezi klasickou medicínou a homeopatií je jejich pojmání člověka jako celku, pojmání nemoci člověka a postupu hojení či údravy člověka. Klasická medicína stále vychází z představy člověka jako „oživlého stroje“, kterou postuloval Descartes. Homeopatie se snaží nalézt základní příčinu. Přitom bere v úvahu „...tělesnou konstituci pacienta, jeho duchovní a psychický charakter, vlastnosti, způsob života a zvyky, jeho osobní a občanské vystupování a chování doma, věk a pohlavní funkce, jakož i další faktory“

(§ 5 Organonu). Této představě se dnes blíží pojetí psychosomatické či holistické medicíny. „Ve zdravém stavu je člověk ovládnán životní silou, která hmotné tělo oživuje v podobě dynamis a udržuje všechny jeho části v obdivuhodně harmonickém souladu pocitů a činností, takže náš rozumný duch přítomný v našem nitru může tohoto živého, zdravého nástroje svobodně užívat k vyššímu účelu našeho bytí“ (§ 9 Organonu). „Hmotný organismus není bez této život-

⇒ Článek pokračuje na dalších stranách.

věk bude hledat pomoc mimo sebe, bude obcházet jeden léčebný systém za druhým a hledat, který mu nabídne potřebné řešení. *Satva* znamenající čistotu v sobě nese přirozenou schopnost vnímat podstatu problému, a tím pádem má i vnitřní vedení, které ukazuje řešení. Přesto představa, že *satviky* žijící lidé jsou prosti fyzických problémů, je mylná. Víme to od mnoha duchovně realizovaných mistrů a od nespočtu přirozeně žijících lidí, k nimž fyzické neduhy někdy zavítají s nečekanou silou a vážností. Zde přichází ke slovu karma – nemoc je zde pojímána jako prostředek k vytvoření situace, bez níž by nedošlo k potřebnému uvědomění.

Každá část našeho života potřebuje ty správné „léky“. Tělo nemůže dobře fungovat bez tří pilířů zdraví: správné výživy, přirozeného odpočinku ve formě spánku a klidného přístupu ke všemu, a žádoucí aktivity, ať již práce nebo fyzického a energetického cvičení. Mysl se léčí pochopením,

srdce láskou a duše prožitkem, který ji vede k svobodnější, rozšířenější verzi reality, tudíž takové, která přesahuje její individualitu. Na to, aby tento stav mohl nastat, musíme uvolnit místo, vyprázdnit prostor naplněný našimi představami, myšlenkami, očekáváními, snahou, strachy či zkušenostmi. Potřebujeme uvolnit prostor na to, aby život mohl volně plynout, stalo se přirozené, nečekané a spontánní v daném okamžiku. Takové zítí přináší tiché uspokojení a vibraci vnitřní radosti – *sukha*. Nepříznivé okolnosti, stresové situace se tak stanou jen další příležitostí k prohloubení vědomí a k opravdovému naplnění života. Cíl ájurvédy a jógy je tak dosažen.

MUDr. Martina Zisková, D. Ay. (diplomovaná v ájurvédě) (*1965). Povoláním ájurvédská terapeutka. Spolupracuje s časopisem Light on Ayurveda Journal, lektorská činnost, autorka knížky Áhára Výživa: Praktický průvodce světem ájurvédy, momentálně připravuje knížku o rakovině. Více informací na www.drmartina.cz.

ní síly schopnosti pocítu, činnosti, zachování sebe sama; pouze ono nehmotné, ona podstata oživující hmotný organismus ve zdravém stavu i nemoci (životní síla, životní princip), mu propůjčuje veškeré citění a řídí vykonávání jeho životních funkcí“ (§ 10 Organonu). Každá nemoc je pak porušením této životní síly či vis vitalis (§ 11 Organonu). Metoda se při svém léčení zaměřuje na zlepšení vitální síly člověka. Můžeme též hovořit o tom, že facilituje a vytváří podmínky pro sebeuzdravné procesy organismu. Je někdy až překvapivé, kolik takové síly organismus má.

Další teorie, na které staví homeopatie, je skutečnost, že podobné se léčí podobným. Všichni víme, že při krájení cibule budeme slzet. Pokud se nám tento příznak objeví v rámci nemoci, je možno ho léčit lékem připraveným z cibule (*Allium cepa*). V praxi se obraz léků získává tak, že zdravému jedinci podáme homeopatický lék. Tento postup se nazývá zkouškou léku. Zkouška léku má svoje předem stanovená pravidla a výsledkem této zkoušky je obraz homeopatického léku, který nám shrnuje symptomy léku na úrovni obecné, fyzické a psychické. Při léčbě je pak cílem vybrat lék, jehož obraz se co nejvíce podobá příznakům na všech výše zmíněných úrovních. Ideálem je nalezení similima, tedy léku, jehož obraz přesně odpovídá klinickému obrazu pacienta. Tento lék pak léčí u nemocného příznaky, které na zdravém jedinci vyprodukoval.

Dalším charakteristickým rysem homeopatie je skutečnost, že používá léky, které jsou opakovaně ředěné a potencované. Této potenciaci či dynamizaci se dosahuje opakovaným protřepáváním za účelem přechodu a vazby nehmotné, duchovní informace o mateční tinktuře, ze které je lék vyroben, na vehiculum. Tímto vehiculumem či nosičem bývá voda. Od určitého ředění (C 12, D 24), neobsahuje roztok dle Avogadrova čísla již žádnou molekulu látky použité k výrobě léku. Dle této definice roztoky o koncentraci nižší než 10-24M nejsou možné.

Nemoci lze rozdělit na akutní a chronické. Toto rozdělení je podstatné i z hlediska léčby v homeopatii. U akutních onemocnění dochází k náhlému vzniku s rychlým průběhem a většinou je akutní nemoc způsobená zjištěným infekčním agens. U chronických onemocnění probíhá nemoc dlou-

hou dobu, období klidu s obdobími projevu onemocnění se střídají a je složité určit jednoznačně příčinu onemocnění. Toto zjednodušené rozdělení je důležité i z hlediska terapeutického. U akutních onemocnění se výběr léku řídí hlavně pozorovanými symptomy a dynamikou onemocnění. Používají se léky v nízkých potencích a podávají se relativně často. Na změnu klinického stavu je třeba reagovat terapeuticky a tak se poměrně často mění i medikace.

U chronických onemocnění je výběr léku mnohem složitější. Je třeba zohlednit symptomy na úrovni fyzické, psychické a obecné. Stejně tak je někdy třeba zohlednit situaci, při které onemocnění vzniká, miazma a mnohé jiné faktory. U chronických onemocnění se podávají léky vysokých potencí a je snaha podávat v danou chvíli jeden lék.

V praxi je možno pozorovat, že mnozí pacienti mají tendenci se léčit sami nebo léčit svoje děti. Tento přístup

má svoje pro i proti. Na jedné straně rodiče svoje děti dobře znají, jsou schopni pozorovat velmi přesně odchylky od normálního stavu dítěte a jsou s ním v nepřetržitém kontaktu. Pokud mají základní znalosti o homeopatii, mohou pak poměrně úspěšně léčit akutní stavy. U akutních stavů naopak lékař zdaleka tak dobře dítě jako rodiče nezná, nemá většinou možnost dítě opakovaně v krátkých intervalech osobně vidět a jeho možnost přesné léčby je omezená. Je však třeba rozeznat, kdy se jedná o akutní onemocnění a kdy se jedná o akutní vzplanutí chronické nemoci. To není v praxi snadné, protože některé příznaky jsou součástí jak akutní nemoci, tak akutního vzplanutí chronické nemoci. Nejčastěji tuto situaci řešíme u symptomů jako je rýma, kašel, bolesti, průjem a mnohé jiné. Tam je již situace výrazně odlišná a při výběru léku je třeba zohlednit chronickou nemoc. To vyžaduje již poměrně hlubokou znalost homeopatie, navíc se příčina může týkat i psychických stavů, které mohou vycházet i z problémů v rodinném systému a to pak již rodinný příslušník většinou správně nezhodnotí. Rozlišit, zda se jedná o akutní stav nebo akutní exacerbaci chronického stavu, je mnohdy obtížné i pro zkušeného lékaře homeopata. Nejčastěji užívaný a asi komerčně nejúspěšnější lék užívaný k samoléčbě, je *Oscillococcinum*. Tento lék pokrývá příznaky, které

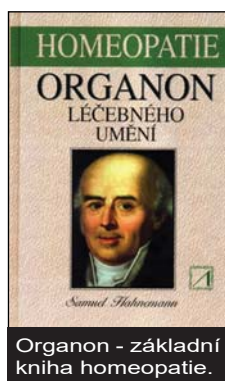
odpovídají počátečním chřipkovým onemocněním.

Velké homeopatické firmy nabízejí též kombinované preparáty. V těchto preparátech se používají homeopatika, která jsou nejčastěji indikovaná při určitých příznacích či v rámci určitých onemocnění. Lze tak vybírat léky na základě klasické diagnózy, jak to dělá klasická medicína. Nevýhodou ale je, že neumožňuje individuální výběr léku v určité situaci, jak to vyžaduje teoretická koncepce homeopatie a léčebné výsledky pak nejsou zdaleka tak dobré jak o při použití jednosložkových léků.

Homeopatie je léčebně použitelná ve všech známých oborech, které klasická medicína zná. Obecně se dá říci, že homeopatie je nejúčinnější u chorob, které jsou na funkčním podkladě. Její účinnost postupně klesá s prohlubující se patologií a se stoupajícím poškozením struktury. Klasická medicína naopak nemá dostatečné výsledky při léčbě nemocí na funkčním podkladě, kde není schopná svými vyšetřovacími metodami najít odchylku od normy a stanovit pak diagnózu. Dosáhla však výrazných úspěchů právě v oblasti, kde zase není homeopatie příliš účinná. Namátkou uvedu laserové operace očí, léčbu infarktu myokardu, onkologii a mnohé jiné. Ideální by byla situace, kdy by se homeopatie doplňovala a vzájemně kooperovala s klasickou medicínou a vytvářela tak pro pacienty mnohem širší spektrum terapeutických možností, než je tomu v současné době. Je třeba ale konstatovat, že tato idylická situace kooperujícího lékaře homeopata a lékaře klasické medicíny je zatím v našich podmínkách hodně vzdáleným snem.

Ve světě je tato spolupráce v současné době asi nejlepší v Indii, kde lékařské fakulty jsou buď klasicky, nebo homeopaticky zaměřené. Z homeopatických fakult pak vyjdou specialisté, jejich teoretická i praktická znalost homeopatie je na vysoké úrovni. V Indii pak jsou klasická a homeopatická medicína běžně volitelnou alternativou. V Evropě je vzdělávání homeopatů řešené postgraduálním studiem a i čeští lékaři mají možnost absolvovat tříleté studium, jehož náplň splňuje standardy stanovené mezinárodními institucemi (Evropská komise pro homeopatii a Liga medicorum homeopaticae internationalis). V současnosti u nás, ale i jinde v zahraničí, praktikují homeopatii i laici nelékaři, kteří také mají svoje vzdělávací aktivity.

Homeopatie má při používání několik výhod. Těmi nejhlavnějšími je, že vzhle-

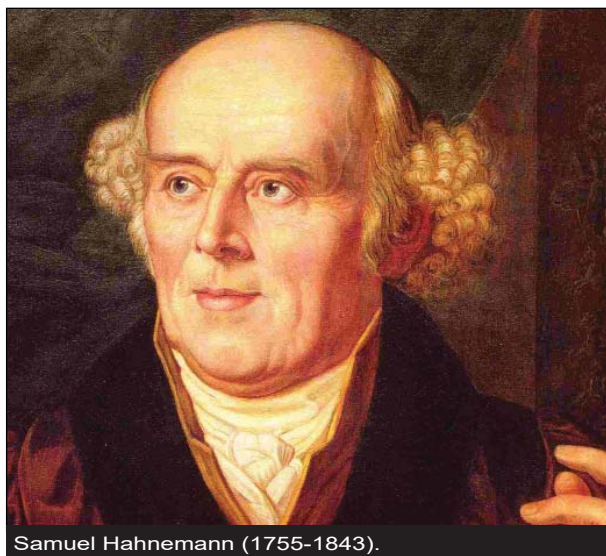
dem k zanedbatelným množstvím léčivých látek v homeopatickém léku prakticky nemá vedlejší účinky, jaké běžně známe při použití léků v klasické medicíně. Druhou hlavní výhodou je ekonomické hledisko, protože léčba je výrazně levnější než léčba klasická. Další výhodou je její orientace na přirozenou léčbu a podporu léčebných potencií vlastního organismu. Nevýhodou je, že není akceptovaná oficiální medicínou, a to je pak zdrojem komplikací pro pacienty, když chtějí homeopatickou léčbu a současně se neobejdou bez léčby klasické, i když možná jen z úředních důvodů. Je dobré také ale nezakrývat, že špatně vybraná homeopatická léčba nemusí pacientovi prospět, dokonce ho může i poškodit, i když na energoinformační úrovni, na které působí. Není tedy úplně pravda, co někdy slyším, že homeopatie když nepomůže, tak alespoň neuškodí. Prevenci takových poškození je dobrá, hluboká znalost problematiky homeopatické léčby a odpovědný, soustředěný přístup toho, kdo homeopaticky léčí. Je dobré si také uvědomit, že homeopatie je metoda jako jakákoliv jiná. Má proto svoje indikační pole, ve kterém je její léčba úspěšná. Co je mimo toto indikační pole, je vhodné léčit jiným způsobem.

Homeopatie není uznávaná oficiální medicínou, protože ta její účinnost nepovažuje za prokázanou. Poslední článek, který vzbudil velký rozruch hlavně v řadách homeopatů, byl uveřejněn v prestižním časopise *Lancet* v roce 2005. Závěr tohoto článku konstatuje neúčinnost homeopatie a hovoří dokonce o „konci homeopatie“. Opět se ukázalo, že v homeopatickém výzkumu a publikacích nelze uplatňovat stejná kritéria jako ve vědeckých studiích postavených na metaanalýzách velkého počtu dat. Při přísných kritériích na výběr publikací zařazených do studie došlo nakonec k tomu, že ze studie byla vyloučena většina publikací a zůstaly jen takové, které z homeopatického pohledu nebyly úplně korektní. V homeopatii, která pracuje s individualitou člověka, je třeba využít jinou metodologii, aby bylo možné dojít k reprodukovatelným a reálným závěrům. V rámci základního výzkumu podporuje homeopatii objev paměti vody a nové výzkumy v kvantové fyzice. Zajímavé jsou výsledky japonského vědce Masaru Emota, který vypracoval metodiku focení zmrazených vodních krystalů. Vodní krystaly mají úplně jiný tvar v závislosti na původu, zpracování, místě odběru a mnohých jiných faktorech. Lze je ovlivnit i emocemi, kterým je vzo-

rek vody vystavený. Jsou mimochodem velmi krásné a doporučuji si je na internetu vyhledat. Tyto výzkumy podporují myšlenku, podle které se přenesou informace z potencované látky budoucího léku na vehikulum, tedy vodu a tato informace je vázaná stabilně. I experimentálně se prokázalo, že nejmarkantnější podnět k tomu, aby se ve vodě zachovaly informace, je emotivní strav člověka. Tato informace se nejspíše přenáší studenou bioplasmou. Tento termín zavedl polský vědec

Sedlák z Katovic a nezávisle na něm ruský biochemik Inušin v Alma Atě. Studená bioplasma obsahuje širokou škálu fyzikálních jevů (gravitační, magnetické, světelné atd.), které pak informaci o emocích přenášejí na vodu. Delší dobu je známá skutečnost, že existuje „živá“ a „mrtvá“ voda, které jsou charakterizované změnou úhlu mezi atomy vodíku oproti normální vodě. Z tohoto hlediska mají charakter živé vody i vody z poutních míst jako jsou Lourdy či Turzovka. Živou a mrtvou vodu je možné využít i terapeuticky při hojení ran.

Ve své praxi jsem se setkal s názorem, že homeopatie pochází od ďábla, může ovlivnit v negativním smyslu duši člověka, a je tudíž pro věřící neakceptovatelnou léčebnou metodou. Tento názor je výrazem materializačního přístupu k duchovnu, který v podstatě popírá jeho nezávislost na hmotě. Je třeba si uvědomit, že individuální duchovní bytosti, tedy duše člověka, existují v duchovnu, tedy v „prostředí“, kde neexistuje naše trojrozměrné pojetí času a prostoru. Problém s pochopením duchovna je starý a již ve 3. století se teolog Origenes v jeho díle *Peri archón* (O principech) snažil objasnit pochopení tohoto pojmu výkladem citátů Písma, příklady a logickými závěry. Sv. Tomáš Akvinský v díle *Summa theologiae* ze začátku 14. století se jasně vyjádřil v tom smyslu, že duchovní bytosti jsou „incorruptibilis“, tedy nepoškoditelné (S.Th. I, 61, 2 ad 3). Z kontextu je zřejmé, že autor neakceptoval možnost nepoškození duše neduchovními vlivy na rozdíl od duchovního působení. Před ním se již přesněji vyjádřil Klement Alexandrijský v komentáři I. Petrova listu a k listům Jana a Judy. Doslovně píše: „Gratia Dei perficitur incorruptibilis per fi-

Samuel Hahnemann (1755-1843).

dem et iustitiam et intellectum“. V překladě: „Duše získává neporušitelnost milostí Boží skrze víru, spravedlnost a porozumění“. Z tohoto hlediska je nemyslitelné, že by homeopatie, akupunktura, psychoterapie či jiné léčby vycházející z materiální podstaty mohly poškodit duši.

Jsem lékař, který dlouhodobě pracoval v nemocnici v rámci klasického přístupu k léčbě lidí. Získal jsem 2 atestace z oboru ARO, několik let jsem pracoval na lůžkovém oddělení resuscitace. Pak jsem se začal věnovat alternativní medicíně, v mém případě konkrétně homeopatii a akupunktuře. Na základě svých již dvacetiletých zkušeností s každodenním praktikováním těchto metod Vám mohu homeopatii jako léčebnou metodu v daných indikacích ze srdce doporučit.

Literatura:

- S. Hahnemann: *Organon léčebného umění*, dotisk 1966, Alternativa.
- P. Chappell: *Homeopatická samoléčba*, 1995, Alternativa.
- D. Gemmel: *Homeopatický domácí lékař*, 1992, Alternativa.
- J. Jouanny, J. - B. Crapanne, H. Dancer, J. - L. Masson: *Homeopatická terapie. Akutní patologie*, 2000, nakladatelství Boiron.
- B. Bellovitte: *Je homeopatie placebo? Homeopatické listy*, 4-2005, ČLHS.
- T. Rosinský: *Duchovné bytosti*, 2011, Produkční dílna AVE Košice.
- T. Rosinský: *Paměť vody*, cyklus přednášek o energoinformační medicíně, 2012, Praha.
- M. Emoto: *Zázračná voda*, 2009, Pragma.

MUDr. Ivan Vondřích (*1953) vystudoval Fakultu všeobecného lékařství v Praze. Pracoval 15 let v nemocnici jako anesteziolog. V rámci oboru se začal věnovat léčbě bolesti, od roku 1993 na plný úvazek alternativní léčbě bolesti. Z alternativních metod užívá hlavně akupunkturu, elektroakupunkturu dle Dr. Volla a homeopatii. V současné době se hlavně zabývá celostním pohledem na léčbu člověka a možným praktickým využitím neškolních přístupů k léčbě ve prospěch stonajících. Je ve výboru Psychosomatické společnosti a České lékařské akupunkturistické společnosti ČLS JEP. Dříve působil ve výboru České lékařské homeopatické společnosti.

Rabín Šlomo Aviner o *reiki* a alternativní medicíně a ortodoxním judaismu

HALACHA A KOSMICKÁ ENERGIE

Aleš Weiss

Téma alternativní medicíny nezůstává bez odezvy ani v prostředí ortodoxního judaismu. Následující text je průřezem často citovaného článku „Zpola mystická holistická medicína“ významného izraelského rabína Šlomo Avinera (1943), který byl publikován v periodiku ASSIA (19:3-4, 5765/2005, s. 50-64) zabývajícím se rozličnými tématy spojenými s lékařstvím a halachou (židovským náboženským právem). Tento text patří do tradičního žánru literatury respons, jehož prostřednictvím již od talmudického období významní rabíni reagují na konkrétní dotazy či aktuální témata, která si pro svůj potenciální konflikt s halachou vyžadují hlubší analýzu.

Kategorizace jednotlivých metod, jejich popis a zjevně mylné informace o historickém pozadí některých z nich ukazují, jak vzdálený je pro rabína Avinera svět „východních náboženství“. Rabín Aviner dělí metody holistické medicíny na tři druhy: 1) tělesné, 2) psychologické (kam Aviner řadí také např. jógu nebo vipassanu) a 3) metafyzické či mystické. Poslední skupina je z perspektivy halachy nejproblematictější a té také věnuje Aviner největší část svého responsa. V centru jeho pozornosti stojí především *reiki*, v Izraeli velice populární. Aviner reaguje na skutečnost, že *reiki* bylo některými ortodoxními léčiteli v Izraeli modifikováno: „Existují bohobojní Židé, kteří zaměnili tibetské symboly za symboly převzaté z kabaly, a někteří také před léčbou prosí Hospodina, aby jejich prostřednictvím předal životní energii a přivodil uzdravení.“

Text responsa je zkrácen, ale jinak ponechán beze změn, včetně poznámek autora.

ZPOLA MYSTICKÁ HOLISTICKÁ MEDICÍNA Šlomo Aviner

[...] *Reiki a healing*

Naše otázka vztahující se k napůl mystickým metodám jako je *reiki* nebo *healing* se dělí na několik částí.

- Zda je tato metoda podle halachy povolena?
- Zda je doporučeníhodná?
- Zda je záhodno měnit standardní *reiki* v „židovské *reiki*“ prostřednictvím záměny symbolů a náboženských intencí od univerzální energie k emanaci Hospodinovy božské hojnosti (*šefa*)?

Tři problémy mystických metod

Kromě všech výše zmíněných problémů

existují v souvislosti s *reiki* a podobnými metodami tři halachické otázky.

- Zda se jedná o modloslužbu (*avoda zara*)?
- Zda se jedná o čarodějnictví (*kišuf*)?
- Zda se jedná o „emorejské způsoby“?

Modloslužba

Reiki není modloslužba. Léčitel jejím prostřednictvím neslouží žádnému bohu nebo síle a nemá v záměru činit modloslužbu. Avšak pokud existuje ustálený způsob modloslužby nějakému bohu, je zakázáno tak činit, i když člověk nezamýšlí konat modloslužbu – jako když se někdo sklání před sochou, aby zvedl minci, nebo když přitiskuje rty k soše, z níž proudí voda. Ale v současnosti neexistuje způsob modloslužby vlastní *reiki*.

Je pravda, že jeho původ je v modloslužbě. Tato představa o světové energii, která naplňuje vesmír, patří k mystice dálného východu, která identifikuje boha s onou božskou energií, jež naplňuje vše, a záměrem člověka je se s ní spojit. Pokud je to tak, je zřejmé, že právě toto spojení s onou kosmickou energií, která je božstvem, je modloslužbou.

Nicméně tato metoda se osvobodila od modloslužby a stala se světskou. V minulosti byly mnohé vědy smíšené s metafyzickými a mystickými záležitostmi a v průběhu dějin se od nich osvobodily. Stejně tak *reiki* i *healing* jsou dnes léčebné techniky bez jakékoli spo-

jitosti se světovým charakteristickým pro modloslužbu. Jak bylo řečeno, ani léčitel ani pacient nemají intenci k modloslužebnému aktu. Navíc zakladatel [*reiki*] neměl v úmyslu modloslužbu dálného východu, když byl sám křesťanem. [...]

Čarodějnictví a nečisté síly

Existují ti, kdo tvrdí, že se při *reiki* člověk spojuje s nečistými silami, a proto se jedná o čarodějnictví.

V této souvislosti je třeba předeslat slova [autora spisu] *Trumat ha-dešen*:¹ „Co se týče tvého dotazu, zda se smí nemocný ptát čarodějů a kouzelníků, věz, že jsme v Tóře nenašli vyslovený zákaz... a nenacházíme, že by Tóra varovala před tím se jich ptát, protože nevykonává samotný skutek.“² Stejně tak napsal [autor spisu] *Bejt Josef* (Josef Karo, 1488–1575, pozn. překl.): „Napsal náš učitel rabín Iserlein v §96, že zákaz vyptávat se čarodějů a kouzelníků existuje pouze z důvodu [příkázání] „Budeš bezúhonný [před Hospodinem svým Bohem]... Ale podle knihy Zohar (*Tazri'a* 51a) se zdá, že existuje přísný zákaz se ptát čarodějů, a to i v přípa-

Působení kosmickou energií *reiki*. Jde o modloslužbu? Čarodějnictví? Emorejské způsoby?

dě nemocného.³ [...] Tak či tak, nemáme žádný důkaz, že by *reiki* bylo čarodějnictvím. Nikdo se v něm nezabývá čarodějnictvím, ale pouze tělesnou technikou. Obecně je pro nás velmi těžké definovat, co je čarodějnictví, jak již napsal rabi Eliezer z Met (12. stol., pozn. překl.):⁴ „Ptal jsem se svých učitelů, co je to čarodějnictví, a neslyšel jsem od nich žádné kloudné vysvětlení.“⁵ Jak rozhodneme, že v tomto případě je to čarodějnictví?⁶

Mezi našimi učiteli existují i ti, kdo tvrdí, že čarodějnictví již neexistuje. Autor spisu *Tif'eret Jisra'el* napsal ve jménu rabiho Ja'akova Chagize (1620–1674, pozn. překl.), autora spisu *Ec chajim*: „Boží světlo se již rozšířilo na všechno tvorstvo a každý tvor již nazřel, že není jiného [Boha] kromě něj. Proto toto světlo již prorazilo, stále září a všechna nečistota již dočista vymizela, Hospodin se obořil na Sata- na, tyto nečisté síly byly anulovány a všem čarodějům jako by seschly ruce, všichni se odvrátili a jsou nadále učinění neužitečnými, ani není nikdo, kdo by vládl silou čarovat a kouzlit.“⁷ [...]

V podobném smyslu byl výjimečný učenec rabi Ja'akov Ettlinger (1798–1871, pozn. překl.) dotázan na hypnózu, která byla v jeho době vynalezena a „u níž je zřejmé, že v ní pracují nadpřirozené duchovní síly, a je třeba se obávat, zda v ní, Bůh chraň, nejsou činné nečisté síly, od nichž by se měl každý, komu je jeho duše drahá, vzdálit.“ Vypráví, že se ptal „nežidovských učenců, co si o ní myslí,... zda skutečně mění samu přírodu...nebo ne.“ A shledal, že se „jejich názory rozcházejí.“ Byli ti, kdo řekli, že vše je jen bláznovství a podvod, že zde neprobíhá žádná [nadpřirozená] změna, a že byla pouze excitována imaginativní schopnost nemocného do takové míry, že si myslí, že vidí divy. A byli ti, kdo řekli, že se při ní dějí úžasné úkazy, které jistojistě mají svůj zdroj a způsob v přírodě, ale nám zatím pouze zůstává skryta podstata těchto věcí a rozumem se můžeme pouze nepatrně přiblížit tomu, jak mohou tyto úkazy fungovat v rámci přírody.“ Rozhoduje takto: „I kdyby se věc měla tak, že nebude možné nalézt žádný klíč, jak se může přirozenou cestou ve všech těchto záležitostech odehrávat taková změna,... přesto se nemusíme zdráhat a obávat, že se udála skrze nečisté síly.“ Přináší důkaz, že je povoleno se léčit zařikáváním od modloslužebníka za podmínek, že při zařikávání není zmiňováno jméno modly: „U zařikávání jistojistě neexis-

tuje žádný způsob, kterým by příroda působila na nemoc, a přesto se neobáváme, že by snad [zařikávač] léčil skrze nečisté síly, nýbrž se opíráme o předpoklad, že v přírodě existuje mnoho věcí, které nám zatím zůstávají skryty. Proč bychom se měli více obávat v záležitosti *magnetizace* (hypnózy), o níž přese všechno ti, kdo se jí zabývají, věří, že působí prostřednictvím přírody, a ne prostřednictvím duchovní aktivity.“ „Člověk však dosud nedosáhl ke zdroji, aby tuto záležitost důkladně poznal. A není se třeba divit, že i v ostatních záležitostech po všech zkoumáních, které podnikli, nepoznali z velikosti činnosti přírody více než kapku v moři. A proto nám nepřisluší, abychom zakazovali proměny přírody, ale pouze to, co zakázala Tóra jako čarodějnictví a zařikávání, protože před tvůrcem prikázání jsou odhalena všechna tajemství... V těchto záležitostech máme pravomoc zakázat pouze to, co výslovně zakázala sama Tóra.“⁸

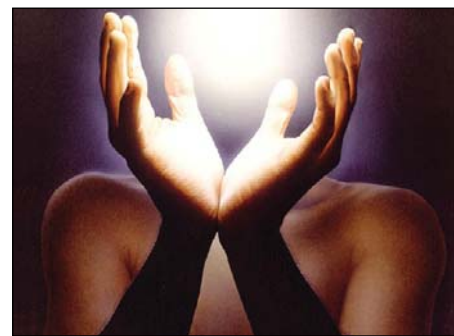
I výjimečný učenec rabi Moše Feinstein rozhodl, že hypnóza je pouze ovlivňováním nervů a netýká se jí [zákaz] čarodějnictví.⁹ Je přirozené, že někteří lidé mají schopnost vlivu na osoby slabých nervů.¹⁰ To znamená, že zde existuje přirozené vysvětlení. Ale rabin Ettlinger napsal, že i v případě, kdy neexistuje přirozené vysvětlení, není třeba se obávat, že se jedná o čarodějnictví, neboť ještě nám nebyly odhaleny všechny stezky přírody. A nejen to, ale i zařikávání, které jistojistě nemá přirozené vysvětlení, přese všechno není zakázáno z důvodů čarodějnictví. Věc, která nemá přirozené vysvětlení, tedy není nutně čarodějnictví.¹¹

Židovské reiki

Odtud vzhází odpověď na otázku, zda je možné se zaobírat „židovským *reiki*“ – tedy zbožnou intencí, že tato energie pochází od Pána světa, že *reiki* je energie svatého *Ejn Sof*, budiž požehnáno, a záměnou [původních] symbolů za symboliku učení kabal- ly. To nic neřeší, ale vše pouze komplikuje. Halachické povolení zde existuje pouze proto, že se jedná o sekulární techniku, a ne duchovní techniku. Ale pokud do toho mícháme duchovní záležitosti, pak dochází ke styku s duchovními silami a novátorství ve službě Bohu.¹²

Emorejské způsoby

Tosafot definují „emorejské způsoby“ jako nesmyslné a bláznivé nežidovské zvyky, které jsou zakázány kvůli [nařízení] o nežidovských obyčejích.¹³ Podle rabína Nisima

z Gerony (1320–1376, pozn. překl.) nemá přirozené východisko a nebyly potvrzeny zkušenosti.¹⁴ A podle rabína Josefa Kolona (c. 1420–1480, pozn. překl.) se jedná o zvláštní a podivné věci, a proto byly nazvány *chukim*, jako nařízení, která nemají logické zdůvodnění.¹⁵ [...]

Medicína fungující na základě skrytých sil, která byla ověřena zkušeností

Autor spisu *Tosefet jom ha-kipurim* vysvětluje nesrovnalost u Maimonida (1138–1204, pozn. překl.), na níž poukazuje rabín Šlomo ben Aderet (1235–1310, pozn. překl.) – totiž že Maimonides rozhoduje v *Mišne Tora*, že je dovoleno [užívat k léčení bolesti ucha] vejce kobylinky [vložené do ucha]: „Každou léčbu, o níž se v knihách lékařských učenců píše, že funguje na základě skrytých sil, je povoleno aplikovat, pokud je vyzkoušená jako pravdivá. V lékařských knihách totiž existuje několik metod založených na skrytých silách, které jsou používány k léčení. Jako případ, který zmiňuje Maimonides ohledně zavěšení pivoňky nad člověka postiženého epilepsií, protože se jedná o léčení na základě skrytých sil ověřené zkušeností. To znamená, že jednou se stalo, že zavěsili pivoňky nad člověka postiženého epilepsií a on se uzdravil. Odtud pak věděli, že toto je léčba pro člověka postiženého epilepsií. I když nepochopili důvod léčby ze strany přírody a jedná se o léčbu na základě skrytých sil, je to povoleno. Ale léčebné metody, které zakazujeme z důvodu „emorejských způsobů“, jsou ty, které dříve vymysleli Emorejci. A to z toho důvodu, že sloužili hvězdám a nebeským znamením, slunci a měsíci, a říkali: „Tuto nemoc lze efektivně vyléčit tajemnou metodou založenou na tom, že v této léčebné metodě je obsažena síla té či oné hvězdy“ a podobně. [...]“¹⁶ Podle rabína Šlomo ben Adereta si Maimonides myslí, že vše je založeno na původu příslušné léčebné metody. Zda měla jednou úspěch, a tak byla ustavena za správnou, nebo zda je zakotvena v modloslužebném svetonázoru.

Je zřejmé, že metoda *reiki* čerpá z modloslužebného světonázoru dálného východu, a proto by byla podle Maimonida zakázána. Nicméně je třeba říci, že ve své současné podobě prošla sekularizací a je založena na tvrzení, že přinesla mnoho úspěchů. A proto by měla být povolena.

Shrnutí

1. Na *reiki*, *healing* a jim podobné zpo-
la mystické metody se nevztahuje [zákaz]
modloslužby a čarodějnictví. Je zřejmé, že
forma, z níž vzešly, je modloslužba a ča-
rodějnictví, ale nyní jsou to zcela sekulár-
ní metody.
2. Tyto metody nemají vědeckou oporu,
ani teoretickou ani praktickou. To, že si při-
pisují jistý úspěch, není žádný důkaz, pro-
tože procentuálně nepřevyšují počet nevy-
světlitelných spontánních uzdravení nebo
úspěchů placebo u psychosomatických pří-
padů. Proto je jejich halachický status stej-
ný jako u [věcí zakázaných kvůli] „emorej-
ským způsobům“, které jsou zakázány z dů-
vodu „nežidovských pověrečných zvyků“,
ale jsou povoleny k léčebným účelům. To
zahrnuje i preventivní medicínu.
3. Je lepší tyto metody vůbec nepoužívat,
protože je možné, že jsou podle některých
raných i pozdních učenců zakázány.
4. Halachický status těchto metod je stejný
jako status celé holistické medicíny, která
nemůže zaujmout místo konvenční medi-
cíny přijímané hlavním proudem vědy, ale
může být pouze podpůrnou léčbou, nebo
[může být užívána] v případech, kdy se
nevyskytuje vážný zdravotní problém, ale
pouze malý problém, kde jde o zlepšení
kvality života.
5. Nicméně pokud přijdou jiní velcí učen-
ci Tóry a rozhodnou jinak, pokorně přijme-
me jejich slova. ■

Poznámky

- 1 Jisra'el Isserlein (1390–1460) [pozn. překladatele].
- 2 Trumat ha-Dešen 2, Psakim u-chtavim § 96.
- 3 Bejt Josef, Jore De'a, na konci § 179.
- 4 Eliezer z Met (12. stol) [pozn. překladatele].
- 5 Sefer Jere'im § 139.
- 6 Viz také Sefer ha-Chinuch § 64 a § 517.
- 7 Tif'eret Jisra'el, Sanhedrin, Bo'az 3.
- 8 Sbirka respons Nachalat Šiv'a § 15. Citováno v Ba'al ha-turim, Jorej de'a 179:1.
- 9 Sbirka respons Igrat Moše, Jorej de'a 2:209.
- 10 Tamtéž, 3:44.
- 11 Viz také sbírku respons Minchat Jicchak, část 3., na kon-
ci § 80.
- 12 Viz rabín Naftali Cvi Jehuda Berlin k verši „ve-lo tatu-
ru“ ve spine Ha-emek davar, Ba-midbar 15:39.
- 13 Tosafot, Avoda Zara 11a, s.v. „Ve-i“.
- 14 Nisim z Gerony, Chulin 77b.
- 15 Tšuvot Maharik § 88.
- 16 Tosefet jom ha-kipurim, Joma 83a.

Mgr. Aleš Weiss vystudoval obor religionistika na Filo-
zofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a zaměřuje
se na studium judaismu.

Křesťanská teologická kritika alternativní medicíny

VŠETKO JE TREBA SKÚMAŤ

Monika Zaviš

**V postojoch k novému sa stretávame s xenofóbiou z nevedo-
mosti či predsudkov, napr. vo vzťahu k iným náboženstvám,
etnikám, kultúram, čo často platí aj pre postoj k alternatívnej
medicíne. Keďže však priamo zasahuje do kvality života
človeka, ľudia sa na ňu orientujú zvlášť vtedy, keď nemali po-
zitivnú skúsenosť s konvenčnou medicínou.¹ Kým konvenčná
medicína podlieha sebakorekcii v pokusoch a overovaní teórií,
alternatívne metódy sú bežne formulované tak, že vychádzajú
z definitívnych pozícií, ktoré už nemožno zdokonaľovať. Nie-
ktoré druhy alternatívnej medicíny majú nielen materiálny, ale
aj duchovný rozmer, ktorý je predmetom teologickej kritiky.
Materiálny aspekt je predmetom konfrontácie s konvenčnou
medicínou.**

Alternatívna medicína je diskutabilné ozna-
čenie liečebných metód, ktoré nie sú zahr-
nuté do konvenčnej medicíny,² keďže čas-
to fungujú na vedecky neakceptovateľných
mechanizmoch a nie sú v súlade s biome-
dicínskymi zásadami. Toto označenie má
kultúrny aspekt, kontext³ a uhol pohľadu
toho, kto definíciu formuluje. Okrem slovné-
ho spojenia „alternatívna medicína“ sa
nesprávne synonymicky uvádza: okrajová,
nekonvenčná, prírodná, komplementárna
(CAM) a integrálna medicína.⁴ Dve posled-
né uvedené možnosti sú už inou kategóriou,
lebo tam ide o racionálny dialóg medzi al-
ternatívnu a konvenčnou medicínou.

Larry Blaser⁵ prezentuje tri kritériá
označenia alternatívnej praxe: nevyuču-
je sa podľa štandardných študijných plá-
nov a programov pre medikov; nemá do-
statočné vedecké dôkazy toho, že je liečba
bezpečná a efektívna pri konkrétnej cho-
robe; poisťovne väčšinou nehradí nákla-
dy pacienta na ňu. Niektoré druhy alterna-
tívnej medicíny sú nutne spojené s osobou
liečiteľa či lekára a jeho praxou, kým iné
sú v celku alebo parciálne možné aj for-
mou samoliečby.

Klasifikácia metód alternatívnej medi-
cíny sa dá urobiť na základe rôznych krité-
rií: ich dejín, miery dosiahnutej profesiona-
lity, či vyžadujú prítomnosť dotyku, podľa
typu problémov organizmu, etc. *Sprievodca
alternatívnou medicínou* člení alternatívnu
medicínu do týchto skupín a podskupín: fy-
zikálne terapie⁶ – prírodná liečba, rastlinná

medicína, pohybové a senzorické terapie;
psychologické terapie – psychoterapie, be-
haviorizmus, transpersonálna psychológia;
paranormálne terapie – exorcizmus, cha-
rizmatické uzdravovanie, terapeutický do-
tyk; paranormálna diagnostika – iridológia,
biorytmy, astrológia.

Primát alternatívnej medicíny spočíva
v umení komunikácie lekára s pacientom,
čo je rozhodujúcim momentom získania
dôvery chorého. V roku 1983 ustanovila
Britská lekárska asociácia vedeckú komi-
siu, ktorá mala preskúmať „prípustnosť
a vhodnosť metód, odhadnúť hodnotu
alternatívnych terapií, používaných samo-
statne alebo ako doplnok k iným terapiám.“⁷
Komisia zistila, že alternatívni lekári majú
na pacienta viac času a sú pripravenější vy-
počít si ho; pacienti, ktorí sa zapojili do
alternatívneho systému, mali pocit, že sú
lekári súcitnejší, zainteresovanejší, a že
zabezpečovali starostlivosť o celú osobu,
neredukovali svoju prácu výlučne na vy-
rovnanie sa s chorobou; pacientom sa pá-
čil dotyk ako sprostredkovateľ uzdravenia
(akupresúra, masáž), a nie chladná techni-
ka, ktorá je v konvenčnej medicíne barié-
rou medzi lekárom a pacientom; pacien-
ti cítili bezpečie a podporu pri kladení rúk
na postihnuté miesto, ako aj pri iných ma-
gických praktikách. Páčili sa im neznáme
slová, hodnoty, ktoré sú súčasťou paranor-
málneho prístupu, a pocit, že sú napojení
na intenzívnu, neznámu uzdravujúcu silu.
Komisia vytkla konvenčnej medicíne, že

zlyhala v komunikácii lekára a pacienta, i v nedostatočnosti času, ktorý je pacientom vyhradený. Tiež uviedla, že nie všetko, čo sa pacientom páči, je aj osočné. Uvádza nedostatočnosť vzdelania a praxe aplikovateľov alternatívnej medicíny, úplnú absenciu etických noriem, ktoré sú pre konvenčných lekárov záväzné, prevahu intuitívneho úsudku nad racionálnym, pochybné diagnostické techniky.

Celostný prístup k človekovi nie je exkluzivitou alternatívnej medicíny; aplikujú ju totiž aj psychosomatická⁸ a behaviorálna medicína. Prvá zisťuje etiológiu choroby a druhá skúma správanie, ktoré je prevenciou rôznych chorôb. Obe sú však podriadené princípom konvenčnej medicíny.

Teologické kritériá

Liečebné metódy alternatívnej medicíny sa viažu na neinštitucionalizovanú, individualistickú a synkretickú alternatívnu spiritualitu, ktorá nepočíta s pojmom a pôsobením Boha v kresťanskom ponímaní, pretože je zameraná na vlastné „ja“ chorého. Toto „ja“ sa má v procese liečby očistiť a rozvinúť svoj maximálny potenciál tak, aby sa človek priblížil ideálu dokonalosti.⁹ Nie je zriedkavé ani chaotické mixovanie biblickej náuky s panteizmom, dôvery v Boha a poverčivosti, postoja zdravého rozumu a okultizmu, ktoré pacient prijíma v presvedčení, že je jeho uzdravenie touto alternatívnou cestou Božou vôľou, a že liečiteľ je posol Boží. Liečiteľ pacienta ubezpečí, že sa bude za neho modliť, a že Boh sám dohliadne na uzdravenie za podpory predpísaných liekov na návrat rovnováhy životnej energie.

Pre kresťanov sú konkrétne druhy alternatívnej medicíny príťažlivé preto, že hlásajú celosť človeka. V súčasnosti, keď ľudská dôstojnosť stratila svoj imantný rozmer a stala sa metafyzickým pojmom,¹⁰ každá pozornosť venovaná človekovi ako bytosti, ktorá má svoju hodnotu, nadobúda v očiach chorého veľké rozmery a je bez väčších problémov otvorený aj myšlienke členstva v elitnej skupine. Eliťstvo v zmysle zasvätenia do tajomstiev toho, čo je iným skryté, sa môže interpretovať ako realizácia Ježišových slov o tom, že kresťania nie sú zo sveta.¹¹ Keď však teológia zohľadní boje prvotnej kresťanskej cirkvi na myšlienkovom poli s heretickými interpretáciami Písma, zisťuje, že ezoterika so svojimi princípmi analógie (miesto logiky) mnohých zviedla formou gnosticizmu. Dnes je toto presvedčenie, že „existu-

je tajné ezoterické učenie apoštolov, určene iba zasvätencom, o ktorom všeobecná cirkev nevie“¹² znova aktuálne. Radikálny rozdiel s Ježišovým učením spočíva v tom, že jeho nasledovníci dostali poverenie do sveta ísť, a nie sa pred ním uzavrieť v namyslenosti svojej vyvolenosti; hlásať lásku, odpustenie, a na týchto základoch položené celostné uzdravenie. Ježišovi nasledovníci by sa mali vyznačovať pokorou, sebakritikou a absolútnou závislosťou na Ním získanom vykúpení; zasvätení magických praktík sa vyznačujú presvedčením o vlastnení najvyššej múdrosti, dokonalosti a sebaspasiteľnosti.

V prípade zdravia sú rozhodnutia pre kresťana náročné. Vie, že utrpenie býva prostriedkom oživenia viery, dôvery Bohu, a zároveň by chcel mať život bez utrpenia. Pozná biblické slová: „Lebo tak súdím, že utrpenia terajšej doby nie sú rovné sláve, ktorá sa má zjaviť na nás“¹³ ale ťažkosť spočíva v prepojení vnútorného súhlasu s týmito slovami a praktickými dôsledkami v konfrontácii s utrpením. Ďalším dôvodom rozhodnutia kresťanov pre určitý druh alternatívnej medicíny je často bezbolestnosť terapie.

Kresťanské duchovné kritériá pre skúmanie alternatívnej medicíny v podobe šiesti otázok podáva J. Neidhart:¹⁴

- Účinkuje táto liečebná metóda len s nejakou filozofiou? (Ak áno, aká je a či je zlučiteľná s Božím slovom.)
- Privádza táto metóda bližšie k Bohu alebo vieru oslabuje?
- Sú v nej pojmy, ktoré sa vyskytujú v ezoterizme alebo okultizme?
- Pracuje táto metóda s kozmickou energiou alebo neosobnou silou ako náhradou Ducha Svätého?
- Je s ňou spojená nejaká forma sebaspasenia alebo zbožštenia človeka?
- Hľadá sa prostredníctvom tejto metódy pomoc vo viere v Boha alebo v poverách?

Záver

Kým sa v prípade bioetických otázok, pojednávajúcich o extrémoch život – smrť, ako sú interrupcia či eutanázia, vyjadrujú teológovia formou oficiálnych dokumentov katolíckej či evanjelickej cirkvi, s konkrétnymi a oficiálnymi stanoviskami s biblickým zdôvodnením v prípade vybraných druhov alternatívnej medicíny, ktoré operujú so spiritualitou, sa stretávame zriedkavo.¹⁵

Cirkev by na takéto vyjadrenia potrebovala zostaviť multidisciplinárne pracov-

né skupiny, ktoré by tvorili členovia s porozumením problematiky zvnútra a zaoberali by sa konkrétnym druhom alternatívnej medicíny, ku praktizovaniu ktorej by nakoniec bolo vydané verejné stanovisko a smernica pre členov cirkvi. Skupiny by mali byť fundované a mali by sa vyvarovať paušalizovania a čierneho – bielo, zjednodušeného videnia vecí a súvislostí. Využívať by mali aj stanoviská zdravotníckych neziskových agentúr.¹⁶ Oficiálne stanoviská cirkvi by mali byť v priebehu času aktualizované v nadväznosti na najnovšie relevantné poznatky.

Poznámka

Text byl v redakci zkrácen. Nezkrácená a redakčně neupravená verze je k dispozici na internetové adrese www.dingir.cz.

Poznámky

- 1 Uznávané postupy sú uvedené v zásadách konvenčnej medicíny (Evidence Based Medicine, EBM): „What is EBM?“ [online]. Centre for evidence based medicine. [cit. 2012-12-05]. Dostupné z URL: <http://www.cebm.net/?o=1014>.
- 2 Alebo ortodoxnej medicíny (OM).
- 3 Daniel P. Eskinazi, „Factors That Shape Alternative Medicine“, Journal of the American Medical Association, November 11, Vol. 280 (1998), No. 18, s. 1621 - 23.
- 4 Bližšie pozri: Monika, Zaviš, „Alternatívna medicína a odpoveď kresťana“, in: Chokma. Zborník pri príležitosti 60. narodenin prof. ThDr. Juraja Bándyho. Sidonia Horňanová a Dávid Benka (eds.). Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2010, s. 161 - 171.
- 5 Larry Blaser, „Alternative Medicine“, publikované v The Gale Encyclopedia of Science 2. Volume 1. Larry Blaser (ed.). Detroit: Galegroup, 2001, s. 137.
- 6 Toto označenie sa nepovažuje za najvhodnejšie preto, že v alternatívnej medicíne je prioritou holistický prístup k človeku: „...dnes by už nikoho nemalo prekvapiť, ak sa pri liečení akupunktúrou odporúči aj kurz meditácie, alebo ak homeopat pri stanovení diagnózy použije rádioniku“ - Brian Inglis a Ruth West, Spríevodca alternatívnu medicínou. Bratislava: Príroda, 1992, s. 18.
- 7 William F. Williams, „Pseudoscience“, in: Encyclopedia of Pseudoscience. William F. Williams (ed.). Chicago-London: Fitzroy Dearborn Publishers, 2000, s. 8.
- 8 K prehľadu dejín psychosomatického myslenia: Stanislav Komárek, Spasení těla. Moc, nemoc a psychosomatika, Praha: Mladá fronta, a. s., 2005, s. 18 - 33.
- 9 Bližšie pozri: Christopher Partridge (ed.), Encyklopedie nových náboženství, Praha: Euromedia Group, k. s. - Kníží klub, 2006. S. 16 - 20.
- 10 Monika, Zaviš - Rajčan, „Etický status postihnutých nemocou so zreteľom na biblické postoje“, in: Vzťahy k odlišným spoločnostiam z hľadiska teologickej etiky. Juraj Bándy (ed.). Bratislava: Univerzita Komenského, Evanjelická bohoslovecká fakulta Bratislava, 2005. S. 62 - 86.
- 11 Evanjelium podľa Jána 17, 15.18.
- 12 Daniel, Pastirčák, „Verejný tajomstvá ezoteriky.“ [online]. Rozmer. [cit. 2012-12-23]. Dostupné z URL: <http://www.sekty.sk/sk/articles/show/97>.
- 13 List Rimanom 8, 14-18.
- 14 Štěpán, Rucki, Alternativní medicína - pomoc, nebo nebezpečí?, Praha: Návrat domů, 2000, s. 115-116.
- 15 Příklad takého teologického stanoviska: Caring for Health: Our Shared Endeavor.“ [online]. Evangelical Lutheran Church in America. [cit. 2013-01-30]. Dostupné z URL: <http://www.elca.org/What-We-Believe/Social-Issues/Social-Statements/Health-and-Healthcare.aspx>.
- 16 Napr. NCAHF - The National Council Against Health Fraud.

PaedDr. ThDr. **Monika Zaviš**, PhD., pracuje na Inštitúte kontextuálnej teológie Evanjelickej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Rozhovor s dr. Janem Hnízdelem

NEMOC MÁ INFORMAČNÍ HODNOTU

Zdeněk Vojtíšek

MUDr. Jan Hnízdl (*1958) pracoval jako internista a rehabilitační lékař. Nyní se v Centru komplexní péče v Dobřichovicích u Prahy věnuje psychosomatické medicíně. Je autorem či spoluautorem publikací „Jak vyrobit pacienta“, „Jak léčit nemoc šílené medicíny“, „Mým marodům“ a několika dalších, často publikuje na blogu na adrese <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jan-hnizdil.php>.

Pane doktore, často hovoříte o krizi současné medicíny a nacházíte její čtyři příčiny. Chtěl bych s vámi o současné medicíně hovořit, ale nejdřív ty čtyři příčiny pojmenujte, prosím, vlastními slovy.

Jsou to atomizace, objektivizace, medikalizace, narušení vztahu mezi lékařem a pacientem. Zaslouží podrobnější vysvětlení.

Atomizace: Lékařská věda rozložila člověka na jednotlivé orgány, tkáně a skupiny buněk, aby se sama rozpadla na specialisty dílčích oborů. Díky tomu dosáhla převratných znalostí o stavbě a funkci lidského těla, o nemocech. Tentýž analytický způsob ji ale přivedl do slepé uličky. Z medicíny se vytratila schopnost zasadit detailní, objektivní vědecké informace do souvislosti života jednotlivého pacienta, schopnost komplexního psychosomatického přístupu. Na lékařských fakultách nás naučili rozumět chorobám, ale přestali jsme rozumět lidem. Pacient se pro nás stal „žlučníkem, appendixem, infarktem“. On ale vždy byl, je a bude bezradným člověkem v těžké životní situaci.

Objektivizace: Biologická medicína vychází z předpokladu, že každá zdravotní porucha má nějakou objektivní příčinu, kterou dokáže pomoci odběrů, céteček, magnetických rezonancí odhalit a zásahem zvenčí, léky, operacemi nebo fyzikálním působením, vyléčit. V roce 2001 zveřejnil časopis British Medical Journal studii, ze které vyplynulo, že u téměř 40 % pacientů s typickými tělesnými obtížemi objektivní nálezy chybí. Pro biologicky vzdělaného lékaře je to neřešitelný problém. Pacienta považuje za simulanta, hypochondra nebo duševně chorého. On ale není ani jedním z nich. Jeho obtíže jsou somatizací neboli ztělesňováním složité, neřešené životní situace. To, co není schopen zvládnout na vědomé

rovině, začne postupem času tělo „řešit“ za něj – nemocí.

Medikalizace: Ve snaze maximalizovat zisky vymýšlí medicínsko-farmaceutický komplex nemoci z přirozených problémů každodenního života. Jestliže moji babičku bolelo koleno, věděla, že si ho namohla. Pár dní si odpočinula, přiložila chladivý zábal a zotavila se. Dnes člověk s tímto problémem spěchá pod tlakem zdravotnické propagandy k lékaři, je odeslán na rentgen a dozví se, že trpí artrózou. Do kloubu dostane utišující injekci, domů si odnáší balení analgetik. Léky bolest potlačí, pacient pokračuje v námaze, která ji vyvolala, a kloub si záhy zničí. Na to už čekají dodavatelé kloubních náhrad.

Narušení vztahu lékař-pacient: Moderní medicína se odehrává „mimo“ vztah. V neosobním prostředí velkých nemocnic pacient nezná lékaře, lékař nezná pacienta. Neví nic o jeho povaze, způsobu života, starostech a radostech, stavu psychické i fyzické kondice, o tom, jak důležité jsou pro určení správné diagnózy. V rozpacích a nejistotě pacienta odesílá na různá vyšetření „k vyloučení“ objektivní příčiny, ordinuje zbytečné léky. Ne proto, že by to stav pacienta vyžadoval, ale proto, že jeho stonání nerozumí a chce být „krytý“.

Výsledkem jmenovaných čtyř omylů je obrovská spousta zbytečně ordinovaných vyšetření a léků.

Zdá se mi, že tam, kde vidíte deficit vědecké medicíny, je velmi silná tzv. alternativní medicína: bývá celostní, velmi osobně zaměřená na jednotlivého pacienta, její léčiva mají mírné, minimální, nebo dokonce žádné fyzikální či chemické účinky, vztah mezi léčitelem a pacientem může být velmi intenzivní. Jaký máte vztah k alternativní medicíně? Pa-

matuji se, že jste byl před mnoha lety jejím přesvědčivým kritikem.

Moje cesta životní i profesní je plná slepých uliček. Několik let jsem byl aktivním členem Klubu českých skeptiků Sisyfos. Bojoval proti pavědám. Pak jsem začal přemýšlet o tom, jak je možné, že některé léčitelské metody přinášejí pacientům úlevu, i když by z vědeckého hlediska neměly. Začal jsem být skeptický k názorům skeptiků. Příkladem je homeopatie. Podle vědců fungovat nesmí. Přesto funguje. Podle mne to ale není jenom tou kuličkou. Už při vstupu do pracovny homeopata překvapí rozdíl od nehostinných ordinací zdravotnických továren. Zkušený homeopat se také chová jinak než běžný lékař. Od první chvíle dává najevo, že jste jeho váženým hostem. Vyptává se, co jíte, jak pracujete, jak odpočíváte, jaké máte radosti a starosti. Získává si vaši důvěru. Svěřujete se mu s osobními problémy, které biologické lékaře nezajímaly. A sdělená starost je poloviční. Dá vám návod k užívání homeopatik, ale i rady týkající se životní správy a změny chování. Odcházíte uklidněný, s vírou v léčebnou sílu kuliček. Ony vlastně symbolickým nosičem informace jsou. Vědci mohou donekonečna zkoumat obsah kuliček. Vysvětlení léčebného zázraku v nich stejně nenajdou. Nejcennějším lékem totiž je osobnost terapeuta, jeho celostní způsob práce s pacientem. Homeopatikum je trešničkou na dortu. Bez ní by to ale nebyla homeopatie.

Také uznávám mnoho pozitivního na alternativní medicíně. Přece jen mě ale v této oblasti zlobí takové věci, jako je např. prodávání čisté vody za velké peníze. Také tajemná jazyková mlha mě odpuzuje a je mi nevolno z plytkých útěš-

ných, ale neopodstatněných řečí a slibů. Jsem příliš velký moralista? A to jsem ještě nezmínil skutečně vážný problém možného zanedbání opravdu účinné léčby.

Podvody a podvodníky najdete jak mezi lékaři, tak mezi lékaři. Neumím rozhodnout, zda je pro pacienta nebezpečnější vzdělaný lékař, napojený na farmaceutickou firmu a předepisující silné léky, aby dostal provizi, nebo nevzdělaný šarlatán, schopný přehlédnout vážnou nemoc a zanedbat účinnou léčbu. Obojí je špatně. Obojí je fanatismus. Na straně jedné posedlost objektivními nálezy a korupce. Na straně druhé fanatismus neopodstatněných řečí a slibů, jazyková i věcná mlha.

Jak byste si tedy představoval současnou medicínu, abyste ji nemusel označit jako krizovou?

Mám atestaci z interního a rehabilitačního lékařství. Biologické, vědecké medicíny si nesmírně vážím. Ve své praxi využívám moderní diagnostiku i léky. Na prvním místě ale je pochopit, jakou informaci nemoc pacientovi přináší, jakou dělá v životě chybu. Poradit mu, jak má změnit svoje chování a podmínky života pro to, aby se mohl uzdravit. Podpořit sebeúdržebné schopnosti. Teprve když na zvládnutí nemoci pacient vlastními silami nestačí, ordinuji mu léky. Pokud možno jen přechodně, aby mu pomohly odrazit se ode dna, k potřebné životní změně. Za řešení krize považuji propojení možností a znalostí biologické medicíny a celostního způsobu práce léčitele. Poučení se z moudrosti lidových přísloví.

To se ale těžko může v převládající míře stát bez daleko širší změny západní civilizace. Ta by musela patrně zahrnout i základní hodnotové nastavení. Sám někdy mluvíte o změně paradigmatu, transformaci nebo bodu obratu. Jak si tuto změnu představujete? K ekonomické krizi už nedávno došlo a nepřipadá mi, že by měla nějaký pozitivní očistný účinek.

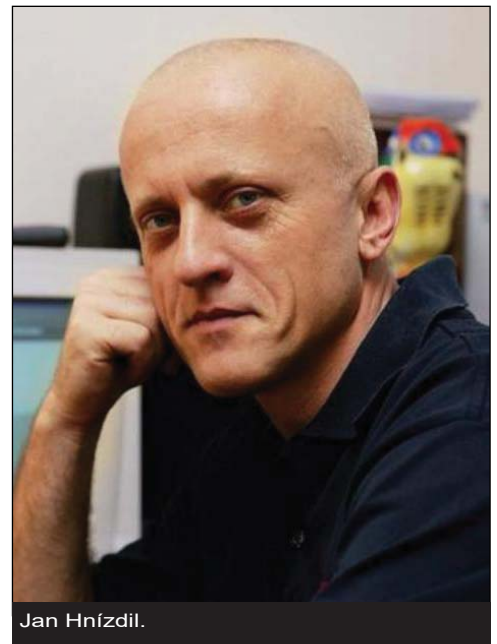
Nemoc není projevem nedostatku léku, jak se nás snaží přesvědčit farmaceutické firmy. Jejich užíváním, aniž bychom odhalili příčinu obtíží, jen zastíráme příznaky. Léky pacientovi dovolí ještě nějaký čas pokračovat ve stresujícím způsobu života, než se úplně zhroutí. S ekonomickou krizí je to stejné. Politici tvrdí, že tržní ekonomika je dokonalá. Krize je podle nich způsobená nedostatkem peněz. Jakmile se do

systému přidají, trh se oživí a bude prý zase dobře. Nebude. Jestliže je nemoc informací o pacientově chybném způsobu života, jeho ztělesněním – somatizací, je ekonomická krize informací o chybném chování většinové společnosti, jeho zhmožněním – globalizací. Finanční injekce jsou jen prodlužováním utrpení. Ekonomická krize nemá ekonomické řešení. Je to krize hodnot. Globální pacient má šanci se uzdravit jediné tehdy, pokud její informační hodnotu pochopí, svoje myšlení i chování většinově změní. V opačném případě nás nic dobrého nečeká. A že se zatím neprojevil očistný účinek? Krize bude muset být ještě hlubší, abychom padli až na dno a pochopili ji. Nebo také nepochopíme...

Zdá se mi, že ve vaší lékařské praxi je něco náboženského. O nemoci mluvíte jako o poselství o tom, že někde v životě děláme chybu, lékař má ve vašem pojetí být průvodcem pacienta těžkým životním obdobím, tedy trochu knězem, a dokonce – pokud nemoc nese nějaké mravní poselství – i trochu zpovědníkem. Je možné dělat psychosomatickou medicínu bez spirituality?

Bez spirituality nelze dělat psychosomatickou medicínu, bez spirituality nelze dělat žádnou medicínu, bez spirituality nelze zdravě žít. Tím nemám na mysli formální příslušnost k nějaké církvi, nýbrž životní názor, způsob myšlení. Nemoc vždy nese i mravní poselství. V ordinaci jsem i zpovědníkem. Nebo spíš tlumočnickem. Překládám pacientovi sdělení, které mu tělo nemocí vzkazuje. On stůně proto, že mu nerozumí. Uzdravit se musí sám. Není bez zajímavosti, že za patnáct let, co se věnuji psychosomatické medicíně, mi nepřišlo jediné pozvání na konferenci od farmaceutické firmy. Od spirituálních spolků mám desítky pozvání ročně. S biologem Stanislavem Komárkem jsme například besedovali v radotínském evangelickém kostele. Na sklonku minulého roku mne pozval režisér Igor Chaun na besedu do spirituálního sdružení Goscha. Videozáznam je na www.youtube.com/watch?v=0Gy4frLKdwc.

Snad vás to neurazí, i vy sám mi připomínáte proroka či kazatele: předpokládáte existenci negativní energie, vyhližte bod obratu, horlíte proti mocnému medicínsko-farmaceutickému komplexu a jeho loutkách mezi politiky, kážete o návratu k jiným než v současnosti pře-

Jan Hnzdil.

vládajícím hodnotám... Nepřivedlo vás přemýšlení o medicíně k prohloubení vlastního spirituálního života?

Po absolutoriu na lékařské fakultě a dvou atestacích jsem nastoupil na kliniku a začal léčit. Posílal pacienty na vyšetření, předepisoval jim prášky, posílal je na operace. Postupem času jsem si všiml, že se mi spousta pacientů vrací, že hodně léčím a málo uzdravuji. Vůbec jsem jejich stonání nerozuměl. Pak jsem „potkal“ psychosomatickou, začal si všímat životních souvislostí nemocí, začal nemocem rozumět, začal objevovat jejich spirituální složku. Začalo to přinášet výsledky, pacienti se začali uzdravovat. To byl můj konec na klinice, přestal jsem totiž vykazovat požadovaný počet výkonů pro pojišťovnu a moje místo bylo z úsporných důvodů zrušeno. Vydal jsem se pak po vlastní psycho-somatické, nebo chcete-li spirituálně-somatické cestě. Jsem vděčný, že mne tehdy z kliniky vyhodili. Prospělo to jak mému rozvoji profesionálnímu, tak osobnímu.

Není krize současné medicíny vlastně nevyhnutelným důsledkem její emancipace na náboženství? Vím, že přesně a tvrdě kritizuje obchodně-průmyslové pojetí medicíny a obviňujete ty, kdo se z něho mají dobře. Ale může vůbec v sekularizované společnosti převládnout jiné pojetí medicíny?

Měli jsme už asi šestnáct ministrů zdravotnictví. Každý nastupoval do funkce s před-

⇒ Dokončení rozhovoru je na následující straně dole.

„BEZ VYZNÁNÍ“ HNED PO KŘESŤANSTVÍ A ISLÁMU

Lidé, kteří se nehlásí k žádnému konkrétnímu náboženství, jsou celosvětově třetí největší skupinou. Vyplývá to ze studie „Globální náboženská krajina“ amerického „fact tanku“ *Pew Research Center*, která byla publikována v prosinci a uvádí data platná pro rok 2010. Podle ní se k nějakému náboženství hlásí 84% veškeré populace. Nejvíce lidí se hlásí ke křesťanství, druhým největším náboženstvím je islám.

Kategorii „bez vyznání“ („nábožensky nezařazení“, *unaffiliated*) tvoří celá škála postojů od ateismu, přes agnostiky až k lidem, kteří nemají vazby na žádné zavedené náboženství, avšak nějakou spiritualitu praktikují. „Mnozí z nábožensky nezařazených mají nějakou náboženskou či spirituální víru,“ zdůrazňují autoři studie. „Víru v Boha či nějakou vyšší sílu má 7% nezařazených dospělých Číňanů, 30% nezařazených Francouzů a 68% nezařazených dospělých občanů USA.“

Výrazné rozšíření je možné očekávat u islámu. Růst by měl i hinduismus, který je čtvrtým největším náboženstvím, je ovšem nejméně globálním, protože 94% jeho vyznavačů žije v jedné zemi. Věkový medián muslimské populace je 23 let, tedy o pět let méně, než je tomu u světové populace jako celku. Polovina hinduistů je mladší 26 let. Naopak nejnížší perspektivu růstu má čtrnáctimilionová komunita židovská.

Zde je medián nejvyšší, 38 let. Avšak kategorie „bez vyznání“ se svým mediánem 34 let také nemá zárnou budoucnost. Co se křesťanství týče, polovina jeho vyznavačů je mladší třiceti let. Hlásí se k němu 2 miliardy a 200 miliónů lidí, což je 31,5% světové populace. Polovina z toho jsou římskokatolíci, protestantů (včetně anglikánů a nenedenominálních církví) je 37% a pravoslavných 12%. Muslimů je 1,6 miliardy, 87–90% muslimů jsou sunnité. Nejvíce (700 miliónů) nezařazených žije v Číně, kde tvoří polovinu tamního obyvatelstva. Na druhém místě je Japonsko se 72 milióny lidí bez vyznání (57% populace), pak následují Spojené státy americké (51 miliónů, tedy 16,4% populace). Polovina buddhistů žije v Číně, 13,2% v Thajsku, 9,4% v Japonsku. Přírodní či kmenová náboženství praktikuje 6% celosvětové populace, 1% patří kategorii „jiná náboženství“.

Dále studie ukazuje, že 97% hinduistů, 87% křesťanů, a 73% muslimů žije v zemích, kde jsou tyto komunity většinou. Křesťané mají většinu ve 157 zemích, muslimové ve čtyřiceti devíti, hinduisté pouze ve třech (v Indii, Nepálu a na Mauriciu).

ANGLICKÝ CENSUS: UBYLO KŘESŤANŮ I ÚDAJNÝCH JEDIISTŮ, PŘIBYLO MUSLIMŮ

Z výsledků sčítání lidu v Anglii a Walesu v roce 2011 vyplývá, že většina (59,3%) po-

Jediismus, jak se píše na stránkách českých stoupenců, „může být brán jako filosofie života, nebo jako náboženství. Názory na to, co je lepší, se různí, proto je dobré řídit se podle sebe a svých představ. Jediismus je založen na tom, zlepšovat sám sebe a své schopnosti používat pro dobro ostatních“ (<http://www.jediismus.ic.cz/>). Před sčítáním lidu v roce 2001 se v některých anglicky hovořících zemích po internetu začaly šířit výzvy, aby se lidé přihlásili k jediismu jako k náboženství. Částečně šlo o recesi, částečně o kampaň sekularistických hnutí, která tak chtěla zpochybnit dotaz na náboženství v censu. V Anglii ve Walesu se k jediistům přihlásilo 0,7% procent populace, a ve Skotsku 0,3%, Austrálii 0,4% a na Novém Zélandu dokonce 1,5%. Před posledním sčítáním byli „Jediové“ naopak vyzváni, aby zaškrtnuli kategorii „žádné náboženství“, aby se ateistické „hlasy“ netříštily a vytvořily většinu, a tak aby církve přišly o svou legitimitu zasahovat do veřejného života. V roce 2001 se v ČR k jediismu přihlásilo 15 tisíc lidí, což je nejvíce z neanglicky hovořícího světa.

pulace se hlásí ke křesťanství (asi o 13% méně než v roce 2001; census nezjišťoval příslušnost k jednotlivým denominacím), k islámu 4,8% (asi o 2% více než v roce 2001), 1,5% populace k hinduismu, pod jedním procentem jsou Židé, sikhové a bud-

⇒ *Dokončení rozhovoru z předchozích stran.*

sevetím, že provede systémovou reformu. Nikdo neprovedl nic. Ne proto, že by byli všichni hloupí a neschopní, nýbrž proto, že to nejde. Propojení medicínských špiček pojišťoven, ministerstev, politiků, podnikatelských a farmaceutických skupin je tak obudné a prorostlé korupcí, že se vůbec reformovat nedá. Navíc zdravotnictví je jen forma, kterou se expeduje medicína. Pouhá změna formy, re-forma, nestačí. Změnit se musí obsah, způsob medicínské praxe, medicínského myšlení, paradigma. To pochopitelně nejde v sekularizované společnosti. To za nás žádný její politik neudělá. Začít se změnou musíme každý u sebe, ve svém okolí, ve svojí profesi. Každý musíme projít svojí transformací, spirituálním uzdravováním, aby se mohla uzdravit společnost.

Skoro mi připadá, že mechanistický pohled na člověka a jeho zdraví (tělo jako stroj, lékař jako opravář, léky jako maziva, nemocnice jako správkárna), který ve svých textech kritizujete, nás zbavuje odpovědnosti a chrání nás před nepříjemnými otázkami po chybách ve způsobu života či po smyslu toho, co nás potkává.

Mám ve velké úctě urgentní medicínu, vážím si možnosti, které přináší vědecká, biologická medicína. Obecně je ale celý zdravotnický systém založený na léčení chorob, nikoliv na uzdravování lidí. Lékař je jím finančně motivován k tomu, aby se choval jako opravář, pacient demotivovaný k aktivní péči o vlastní zdraví, k tomu, aby si kladl nepříjemné otázky po chybách ve způsobu života, rodiny a společnosti. Je mnohem snazší se odevzdat, otázky ve formě nemocí potlačit, odpovědi nehle-

dat. Tudy ale cesta ke zdraví nevede. Líbí se mi model, který fungoval v dávné Číně. Vladař platil svého lékaře, jen dokud byl zdravý. Jakmile onemocněl, platit přestal. K takové změně motivace bych chtěl dospět ve svojí praxi. Být placený za to, že radím lidem, co mají dělat, aby byli zdraví.

Tak mě napadá, že alternativní medicína se svými velmi častými náboženskými východisky, metodami i cíli vlastně není protikladem k vědecké medicíně, ale spíše pokusem ji doplnit. A psychosomatická medicína, již se věnujete, jako kompromis, který se pokouší využít to dobré na obou stranách. Neuráží vás takové zaškatulkování?

To mne rozhodně neuráží. Většina vašich otázek v sobě skrývá i moji souhlasnou odpověď.

dhisté. 25,1% lidí uvedla, že nemá žádné náboženství, což je asi o 10% více než před deseti lety. Kolonku nevyplnilo 7,2 % lidí.

K „jinému náboženství“ se přihlásilo 240 tisíc Angličanů a Velšanů. Opět nejčastěji bylo u této kategorie doplněno „rytíři Jedi“, tedy řád známý ze sagy Hvězdné války – téměř 177 tisíc lidí. Je to ovšem o 213 tisíc méně než posledně (0,7% celkové populace). Údaj se však při celkovém hodnocení neřadí k „jiným náboženstvím“, ale k „žádnému náboženství“. K různým podobám pohanství se přihlásilo 57 tisíc lidí, k satanismu téměř 2 tisíce. Přestože existovala samostatná kategorie „žádné náboženství“, téměř 60 tisíc lidí uvedlo jako „jiné náboženství“ atheismus či agnosticismus. 24 tisíc se přihlásilo ke „smíšenému náboženství“. Ke scientologii se v Anglii a ve Walesu hlásí půl třetího tisíce, k rastafarianismu 8 tisíc. Dále se k „jiným náboženstvím“ řadí i „tradiční africké náboženství“, k němuž se přiznalo 588 lidí, nebo vúdú, které má podle censu 208 vyznavačů. Šest tisíc lidí jako náboženství uvedlo „heavy metal“.

100 MILIÓNŮ KŘEŠŤANŮ JE VE SVĚTĚ PERZEKVOVÁNO

Americká naddenominační evangelikální misijní organizace *Open Door* ve své pravidelné výroční zprávě vydané na začátku ledna zhodnotila situaci křesťanů ve světě. Obsahuje žebříček států podle míry náboženské nesvobody pro křesťany. Podle zprávy jsou perzekvováni v šedesáti pěti státech. V čele žebříčku je Severní Korea, v níž je křesťanství prostě zakázáno a odhady hovoří o 70 tisících křesťanů, kteří byli pro svou víru posláni do pracovních táborů. Dále v první desítce jsou: Saudská Arábie, Afghánistán, Irák, Somálsko, Maledivy, Mali, Írán, Jemen a Eritrea. Mali se nově na seznam dostalo po té, co islamisté na severu země prosadili právo *šarí'a*. Na jedenáctém místě pak je Sýrie, která „povýšila“ z 32. místa, protože se zde během občanské války podmínky pro křesťanské komunity výrazně zhoršily. Staly se terčem islamistických rebelů, kteří křesťany obviňují z podpory Assadova režimu, uvádí se ve zprávě. Organizace celkový počet křesťanů utlačovaných pro svou víru odhaduje na 100 miliónů.

Výsledky odpovídají i statistice vedené americkou sociologickou institucí *Pew*

Research Center. Ta uvádí 111 zemí, kde se křesťané, kteří tvoří třetinu světové populace, potýkají s nějakým druhem útisku či nepřátelství, zatímco muslimové, tedy druhá nejpočetnější náboženská komunita, v 90 zemích. Pronásledování a omezování náboženské svobody je podle nejnovější zprávy v posledních letech na vzestupu.

FRANCIE PROTI „NÁBOŽENSKÉ PATOLOGII“

Na konferenci o sekularismu ve francouzské společnosti ministr vnitra Manuel Valls prohlásil, že současná levicová vláda musí více dbát o to, aby veřejný prostor byl sekulární. Za minulé vlády podle něj totiž došlo k oslabení politiky *laïcité*. V souvislosti s tím uvedl, že úřady budou monitorovat náboženské skupiny a zasahovat v případě projevů „náboženské patologie“ či extrémismu. Konkrétně uvedl, že zahraniční širitelé patologických názorů, které mohou být zdrojem násilného jednání, budou deportováni ze země. „Záměrem je zjistit, kdy je vhodné zasáhnout a řešit to, co se stalo náboženskou patologií.“ Valls to pronesl dva dny po té, co prezident Francois Hollande oznámil zřízení speciálního úřadu, Národního observatoria laicity, který bude na oddělení náboženství a státu dohlížet. Valls jako příklad náboženské patologie uvedl radikální islamistické extremisty, katolické tradicionalisty, ultraortodoxní Židy, zmínil přitom i kreacionisty ve Spojených státech amerických.

PAPEŽ NAZNAČUJE MEZINÁBOŽENSKÉ SPOJENECTVÍ PRO RODINU

Papež Benedikt XVI. před svým odstoupením nepřímo vyzval k mezináboženskému spojení v boji za podporu tradičního modelu instituce rodiny, když ve své tradiční vánoční řeči pronesené 21. 12. členům římské kurie s uznáním citoval z díla vrchního rabína ve Francii: „*Vrchní rabín Francie, Gilles Bernheim ve své důkladné a hluboce dojemné studii dokázal, že útok namířený proti autentické rodině, sestávající z otce, matky a dítěte, jde mnohem hlouběji. Doposud jsme příčinu krize rodiny viděli v chybném výkladu podstaty lidské svobody. Nyní je však zřejmé, že je ve hře pohled na bytí jako takové; na to, co ve skutečnosti znamená být člověkem.*“ Měl na

Vrchní rabín Francie, Gilles Bernheim.
Foto: <http://www.salom.com.tr>.

mysli Bernheimův esej „*Mariage homosexuel, homoparentalité et adoption: ce que l'on oublie souvent de dire*“, kterou se židovský duchovní a filosof zapojil do bouřlivé diskuse o stejnopohlavních sňatcích ve Francii. Argumentuje v ní tím, že homosexuální aktivisté v širší kampani „použijí homosexuální manželství jako trojského koně k popření pohlavní identity a smazání pohlavních rozdílů“ a „k podkopání heterosexuálních základů naší společnosti“. V papežově promluvě zazněl i rabínův názor, že děti vychovávané homosexuálními páry jsou spíše „objekty“ než jednotlivci.

V některých zemích se již katolická církev spojila se Židy, muslimy a příslušníky jiných náboženství, aby se společně postavili proti legalizaci stejnopohlavních sňatků, a to spíše na základě právních, sociálních a antropologických argumentů než náboženských.

PROTIKŘEŠŤANSKÉ NÁPISY V JERUZALÉMĚ

Na zdech starobylého řeckého pravoslavného kláštera Svatého Kříže v Jeruzalémě se v prosinci objevily nápisy „Smrt křesťanství“, „Ježíš je synem šlapky“. Jedná se již o několikátý incident, kdy se nápisy hanobící křesťankou víru objevují na křesťanských poutních místech. Podle nasprejovaných symbolů jsou podezřelí sympatizanti osadnického hnutí. Premiér Benjamin Netanjahu čin odsoudil. V Izraeli žije 155 tisíc křesťanů, tedy méně než 2% celkové populace. ■

Připravil Miloš Mrázek
podle „*WorldWide Religious News*“,
s přihlédnutím k jiným zdrojům.

✦ NA PŘÍŠTĚ 2/2013

Astrologie se v Dingiru 4/2012 ukázala jako živá a mnohotvárná duchovní cesta. Příští Dingir tedy toto téma rozvine pod názvem
Současná astrologie II.

ODCHOD PAPEŽE BENEDIKTA

Dne 11. února oznámil římský papež Benedikt XVI., že k 28. únoru ve 20 h. abdikuje. Uvádí se, že za celé dějiny papežství je to teprve druhý případ. To ovšem neznamená, že všichni jeho předchůdci zemřeli v úřadě. Někteří papežové byli sesazeni a prohlášeni za vzdoropapeže. Historie zaznamenává 265 papežů a 38 vzdoropapežů.

Papež Celestýn V. byl prostý člověk a před zvolením byl poustevníkem. Záhy poznal, že úřad je nad jeho síly a dekretem si umožnil odstoupit, upravil pravidla papežské volby a po pěti měsících abdikoval. Jeho nástupce Bonifác VIII. jej nechal uvěznit na hradě Fumone v Kampánii, kde bývalý papež po roce a půl zemřel za pochybných okolností.

Když byl Benediktův předchůdce Jan Pavel II. už těžce nemocný a zdálo se, že není schopen plnit papežské poslání, vyslovil se tehdy ještě kardinál Joseph Ratzinger v tom smyslu, že nelze opustit službu, již papeži svěřil Bůh prostřednictvím kardinálů. Papež vykonává své poslání nejen svou aktivitou, ale i svým utrpením a svými modlitbami a z kříže se prý nesestupuje. Po několika letech v úřadě však změnil stanovisko a dával najevo, že odejde z této služby, když bude vědět, že mu už síly nestačí. Pokud jde o jeho bratry v biskupském úřadě, všichni kromě něj jako biskupa římského jsou povinni abdikovat ve věku 75 let. Benedikt XVI. nastoupil na římský stolec o tři roky starší. Jeho odchod lze vykládat jako náznak, že jen neční vysoko nad

církví jako náměstek Kristův, nýbrž že je (také?) prvním v kolegiu katolických biskupů a jako takový jedním z nich.

Jan Pavel II., i když osobně byl člověkem vzdělaným a kulturním, byl v některých oblastech snad programově představitelem tradičního lidového katolicismu, a to i s represivním pojetím partnerské etiky, které k tomu patří. V jiných oblastech však byl až neuvěřitelně otevřený a progresivní. V ekumenických a mezináboženských vztazích se odvážil kroků, o kterých se jeho předchůdcům, ani papežům koncilu Janu XXIII. a Pavlu VI. ani nesnilo. Jeho aplikace křesťanské sociální etiky byla mimořádně radikální, ovšem s tím, že biskupové a katoličtí politici jeho výslovnou ostrou kritiku kapitalismu prostě zamlčovali a ignorovali. Papež Benedikt XVI. byl po celou svou éru důsledným konzervativcem. Je mu však nutno přisoudit i zdrženlivost a kultivovanost, což znamenalo, že svá konzervativní stanoviska projevoval v tom, co psal a říkal, ale nikoli rozsáhlými represemi proti jinak smýšlejícím. V tom se od svého rozporuplného předchůdce lišil.

Benedikt XVI. se rozhodl dožít v Římě. Lze předpokládat, pokud mu budou síly stačit, že se bude věnovat teologické práci. Jako univerzitní teolog svou dráhu v Bavorsku začal v době II. vatikánského koncilu (1962–1965), později byl biskupem a jako kardinál prefektem kongregace pro věrouku. Nyní se může vrátit k tomu, co je mu pravděpodobně nejbližší.

V době, kdy je sepisována tato glosa, není ještě známo jméno nástupce. Již při minulých několika volbách se uvažova-

lo o možnosti, že by se papežem stal některý z kardinálů z jiného kontinentu. Výzvou uvádajícímu katolicismu v Evropě by byla volba papeže původem z Latinské Ameriky, kde se tváří v tvář masové bídě styl biskupské služby přiblížil autentickému křesťanství. Vyžadovalo by to ovšem u volebního sboru kardinálů značnou odvahu. Nový papež musí získat dvě třetiny přítomných. O biskupech ze subsaharské Afriky se uvádí, že jsou značně konzervativní. Jistě nic z toho neplatí bez výjimek. Mezi evropskými kandidáty bývá uváděn vídeňský arcibiskup, kardinál Christoph Schönborn, člen dominikánského řádu a pozoruhodně tvořivá a odvážná osobnost. Narodil se na Moravě a jako dítě ani ne půlroční byl součástí dramatického odsunu.

Ivan O. Štampach

O POSTOJÍCH SOUČASNÝCH KŘESŤANŮ K ISLÁMU

Ve dnech 12. a 13. listopadu 2012 proběhla v Praze v budově sboru Církve bratrské v Soukenické ulici každoroční Evangelikální teologická konference, tentokrát na téma Církev a islám. Jednotlivé programové části konference byly orientovány na teoretické a praktické aspekty vztahů křesťanů k muslimům. Nejednalo se tedy o konferenci věnovanou mezináboženskému dialogu, ani o vědeckou konferenci v oboru islamistiky. Šlo především o reflexi typic-

Místo pro nové buddhistické centrum v Praze

Buddhisté Diamantové cesty linie Karma Kagjü zakoupili budovu bývalé továrny na elektromateriály v pražských Holešovicích v ulici Na Maninách. Po rekonstrukci zde chtějí otevřít největší buddhistické centrum v České republice. Nemovitost v hodnotě 28 milionů korun zaplatili převážně z darů a pravidelných příspěvků svých příznivců, cca 7,5 milionů si půjčili a chtějí splatit do dvou let. Peníze sbírali již od roku 2004. V loňském roce se podařilo objevit a zakoupit vhodný objekt. Celý projekt nese název Gompa Praha, informace o něm jsou zpřístupněny na webových stránkách www.gompapraha.bdc.cz.

Zbudováním tohoto centra se chtějí čeští buddhisté zařadit mezi významné evropské metropole, jako je např. Vídeň, Hamburk nebo Londýn, kde již podobná centra fungují. V současné době sídlí buddhisté Diamantové cesty v pronajatých prostorách na Žižkově, odkud by se do zrekonstruovaného centra o rozloze 2 tis. m² chtěli přestěhovat ještě v průběhu roku 2013.

K buddhismu Diamantové cesty linie Karma Kagjü se při sčítání lidu v roce 2011 přihlásilo téměř 3 500 osob. Gompa nemá sloužit jen k meditacím. Součástí centra má být také knihovna, společenská místnost, výstavní a přednáškové prostory, které mají být k dispozici také široké veřejnosti, aby se zde mohla seznamovat s buddhistickou tradicí. Prostory budoucího centra Gompa Praha si již prohlédl také duchovní učitel buddhismu Diamantové cesty lama Ole Nydahl, který Českou republiku navštívil ve dnech 9. a 10. února. ■

Jitka Schlichtsová

Lama Ole Nydahl během přednášky ve sportovní hale Arena - Podvinný mlýn.
Foto: Jitka Schlichtsová.

kých postojů současných křesťanů k islámu a muslimům.

Hlavními řečníky byli humanitární pracovníci a křesťanští misionáři působící dlouhodobě v muslimských zemích, nejdůležitější přednášky v plénu proslovila akademická ředitelka oxfordského Centra muslimsko-křesťanských vztahů prof. Ida Glaserová. Vedle informativních seminářů věnovaných jednotlivým aspektům islámské víry a tradice se hlavní programové části konference vesměs týkaly vzájemných stereotypů křesťanského pojetí islámu a islámského pojetí křesťanství, a také možností a úskalí křesťanské misijní a humanitární práce mezi muslimy. Jedním z nejdůležitějších témat konference bylo hledání biblicky zakotveného křesťanského po-

jetí islámu a muslimů v teorii a praxi, tedy jak na rovině teologické reflexe, tak na rovině praktického soužití. Hlavní řečníci opakovaně upozorňovali na neblahé dopady křesťanské islamofobie a negativních předsudků vůči muslimům (šířených některými konzervativními křesťany) pro vzájemné vztahy mezi

Prof. Ida Glaserová.

příslušníky obou tradic a pro věrohodnost křesťanského svědectví mezi muslimy. ■

Pavel Hošek

DŽINISTA NA UNIVERZITĚ

Dne 27. 11. 2012 se na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy uskutečnila přednáška Vinoda Kapashiho s ukázkou úplné džinistické púdži. Svoji přednášku nazval velmi prostě: Džinismus. Zřejmě sám nevěděl, co může očekávat, a tak se jako zkušený pedagog (přednáší již úctyhodných 30 let) rozhodl reagovat na otázky svých posluchačů. Vinod Kapashi je švėtambar murtipúdžak, tedy pochází z té části džinistického spektra, které uznává a uctívá idoly (obrazy a sochy) tirthankarů, případně devů.

Očekávání Vinoda Kapashiho potvrzují i jeho vlastní slova ze zprávy o cestě: „V České republice asi nejsou žádní džinisté, džinistické chrámy nebo organizace. Bylo velmi dojemné i přesto zjistit, že džinismus se vyučuje na prestižní Karlově Univerzitě. (...) otázkou ale je, zda má někdo o tyto přednášky zájem.“ Účast na jeho přednášce byla ale jasným dokladem toho,

že zájem o takové přednášky je, zejména když se ukázalo, že se nejedná o nějaký akademický popis exotického náboženství, ale o výpověď člověka, který žije to, čemu věří. Ostatně džinismus nemá žádného Boha Stvořitele ani distributora milostí, ale vše v životě závisí jen na našem konání, a tak je džinismus snadno srozumitelný i v našem převážně sekulárním prostředí.

Vinod Kapashi nejprve vysvětlil pojem džina (vítěz), jako toho, kdo přemohl své vnitřní já, kdo přemohl

a ovládl své vášně (hněv, egoismus, chamtivost), které jsou největším nepřítelem člověka. Poukázal na starobylost tohoto myšlenkového systému, jehož kořeny sahají zcela jistě do doby protoidické civilizace a pravděpodobně i před ni.

Jak si má člověk v životě počínat, mu předvádějí tirthankarové (ti, kteří ukazují broď přes oceán života), jichž je 24 v každé polovině dlouhých světových cyklů. Posledním v našem cyklu byl Mahávíra (599 př. n. l.), starší současník Buddhův. Oba tyto systémy – džinismus i buddhismus – mají společný hlavní princip: nenásilí (ahimsa). Džinisté věří, že člověk by neměl zabít žádnou živou bytost ani jí ubližovat, přičemž nejstarší džinistické spisy zahrnují mezi živé bytosti vodu, zemi, vzduch, oheň, rostliny, zvířata, lidi, dévy (božské a démonské bytosti).

Pět hlavních Mahávírových zásad je nenásilí, pravda, nebrat si, co mi nebylo dáno, řádný život a neulpívání na majetku. Z těchto zásad jasně plyne, že některá zaměstnání nepřipadají pro džinisty v úvahu, a také to, že jsou striktní vegetariáni.

Vinod dále zmiňoval teorii nejednopo-hlednosti (anekantavada), která vede ke vzájemnému respektu, toleranci a bratrství se všemi a je nejlepším základem pro řešení konfliktů mezi lidmi, náboženstvími i státy. Při důsledné aplikaci vlastně ani k žádnému konfliktu nedojde. Všechny tyto zásady a principy jsou zachyceny ve spisech, kterým se obecně říká agamy, případně šástry. Zakončil tím, že indické systémy věří ve vlastní sebezdokonalování a svobodu volby, což značně rezonova-

Džinistický obřad nejen pozorovali, ale částečně se ho účastnili také studenti. Foto: Josef Bartošek.

lo mezi posluchači a bylo to i dobrým úvodem k celé řadě otázek.

Pojednání o (chybějícím) bohu, modlitbách, mantrách a mandalách uvedlo závěrečnou púdžu, kterou vykonal se svou manželkou za hojné spoluúčasti studentů.

Vinod Kapashi žije v Londýně a přednáší džinismus v Británii i v zahraničí. Je prezidentem Mahavir Foundation v Anglii a napsal řadu knih o džinismu. ■

Josef Bartošek

K podpisu smlouvy o vypořádání mezi Českou republikou a Církví bratrskou

Dopisem z 28. 2. 2013 se Církve bratrská obrátila na své členy a vysvětlila okolnosti smlouvy o vypořádání mezi státem a církvemi. Je v něm kromě jiného uvedeno: „Někteří členové Církve bratrské mají obavu, abychom nezpůsobili újmu státnímu rozpočtu tím, že jsme po roce 1989 pobírali ze dvou třetin příspěvek na platy kazatelů, a že jsme si tedy své již vybrali. Není to tak, přestože někteří odpůrci vyrovnání stále opakují a zdůrazňují, že např. v roce 2012 vydal stát na platy církvím 1,5 mld Kč. To je sice pravda, ale již se neříká to druhé, že stát ze zabaveného majetku (lesy, pole, funkční budovy, atd.) získal v tomtéž roce minimálně 3 mld Kč. (...) Proto není pravda, že daňoví poplatníci sponzorují církev. Naopak, církve sponzorovaly stát. Není třeba se tedy obávat, že by nároky církví, které vystupují vůči státu jako jeden subjekt, byly nadnesené,“ napsal Daniel Fajfr, předseda Církve bratrské. ■

Zdeněk Vojtíšek

CESTY BOŽSTEV

Jakub Havlíček: *Cesty božstev – Otázky interpretace náboženství a nacionalismu v moderním Japonsku*. Brno: Masarykova univerzita 2011.

Religionista Jakub Havlíček působící v Seminári japonských studií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně podnikl několik studijních cest do Japonska, které ho mimo jiné přivedly k problematice „debat o pojetí japonské národní identity“ (*nihondžinron*). S ní nepochybně souvisí i šintó, jež se stalo hlavním tématem publikace *Cesty božstev – Otázky interpretace náboženství a nacionalismu v moderním Japonsku* vydané v roce 2011. Kniha z větší části vychází, jak sám autor uvádí, z disertační práce dokončené o dva roky dříve.

Text je vedle úvodu a závěru tvořen třemi základními kapitolami, z nichž každá je zakončena vlastním dílčím shrnutím pojednávaného tématu. Po stručném úvodu ozřejmujícím autorovy motivace pro sepsání tohoto textu tak následuje kapitola „Výzkumné otázky, klíčové pojmy a teoreticko-metodologický rámec“. V ní J. Havlíček mimo jiné hledá odpovědi na všeobecnější a poněkud teoretičtější otázky – snaží se vymezit oblast bádání religionistiky, zamýšlí se nad pojmem „náboženství“ a formuluje základní výzkumné otázky, na něž se v práci následně pokusí odpovědět.

Další část knihy („Vědecká imaginace a náboženství Japonska“) je již věnována náboženské situaci v Japonsku a J. Havlíček v ní uvádí stěžejní díla několika autorů zabývajících se touto problematikou. Interpretuje jejich pojetí a vnímání šintó coby systematické tradice spojující náboženství a japonský národ (H. Byron Earhart), napodobování zbožštěných předků (Karel Werner), či jako jakousi „cestu domů“ založenou na osobní zkušenosti (Thomas P. Kasulis). Čtenář se setkává s výkladem, který dává tušit, že šintó by nemělo být prezentováno pouze jako „původní japonské náboženství“, jak se mnohdy – zjednodušeně – děje.

V následujícím oddílu publikace („Jasukuni mondai – případ Jasukuni“) se autor věnuje problematice svým způsobem kontroverzní tokijské svatyně Jasukuni, která byla vybudovaná na konci 19. století.

Vášně nicméně budí především v posledních desetiletích, neboť mezi zde uctívané duše těch, kdo svůj život položili za císaře a za Japonsko, se řadí i japonští váleční zločinci třídy A. Proto jsou občasné návštěvy vrcholných představitelů japonské politické scény v této svatyni vnímány částí japonské veřejnosti značně nelibě. Mnohem bouřlivější reakce však obvykle následují ze strany čínské a korejské diplomacie, jež podobné kroky japonských politiků (byť navenek prezentované jako soukromé, neoficiální návštěvy) pocítují jako provokaci a tvrdí, že dotyční politici (resp. Japonsko) se tím hlásí k militaristické minulosti země. Autor v této kapitole připomíná okolnosti vzniku svatyně v historickém kontextu, popisuje mimo jiné proces „uvádění“ duší zemřelých do svatyně a zabývá se souvislostí Jasukuni s tzv. státním šintó a jeho rolí během druhé světové války. Nemalou část této kapitoly J. Havlíček věnuje pozici a vnímání svatyně Jasukuni v poválečném období v podstatě až do současnosti – uvedeny jsou návštěvy předních politiků (v souvislosti s nimi by si možná více prostoru zasloužily i reakce na ně ze strany Korejské republiky a ČLR, jež jsou zmíněny pouze okrajově) i tzv. „případ Nakaja Takafumi“ (ten byl do šintoistické svatyně posmrtně uveden navzdory protestům jeho manželky hlásící se ke křesťanství). Kapitulu uzavírá zamyšlení nad uctíváním zesnulých předků v Japonsku.

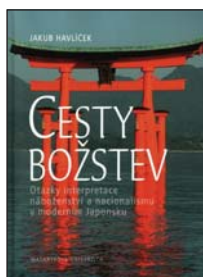
V samotném závěru práce („Závěrem: Náboženství Japonska v religionistické perspektivě“) se autor pokouší navrhnout koncepci, kterou by bylo možné použít při popisu a analýze určitých náboženských jevů – a to i v případě Japonska. Vychází přitom z kategorií „zde – tam – kdekoli“ formulovaných Jonathanem Z. Smithem.

Podtitul práce (*Otázky interpretace náboženství a nacionalismu v moderním Japonsku*) ve čtenáři vzbuzuje jistá očekávání, která však nejsou zcela vždy naplněna. Aby bylo možné v souvislosti se šintó nebo svatyní Jasukuni v moderním Japonsku hovořit o nacionalismu, nepochybně je nutné si i tento pojem správně definovat. Pokud bude jasně stanovena hranice mezi nadšeným vlastenectvím a nezdravým vyvyšováním vlastního národa nad ostatní, bude i mnohem snazší zamýšlet se nad otázkou, zda v sobě šintó nebo návštěvy svatyně Jasukuni nesou prvky nacionalismu či nikoli.

Kniha je členěna a strukturována velmi přehledně a logicky. Přesto však v určitých pasážích nabývá čtenář dojmu, že publikaci tvoří texty, jež vznikly v různou dobu a pro odlišné potřeby. Místy se totiž objevují informace a vysvětlení prezentované již na stránkách předcházejících. Autor kupříkladu opakovaně vysvětluje, že výraz „šintó“ lze přeložit jako „cestu božstev“. V jedné pasáži textu se pak například dočítáme, že buddhismus byl v Japonsku přijat „podle různých podání r. 538 nebo 552“ (str. 98), o něco později se píše, že buddhismus „se do Japonska dostává podle tradice v 50. letech 6. století“ (str. 169). Rovněž životopisná data osob jmenovaných v textu by bylo vhodnější uvádět při první zmínce dotyčné osoby, což se ne vždy děje.

V textu se vyskytuje několik drobných nepřesností, které ovšem zásadním způsobem nenarušují hlavní obsah sdělení. Poněkud komplikovaná je kupříkladu otázka jazyka, jímž byla sepsána kronika (a vůbec nejstarší dochovaná japonská literární památka) Kodžiki – zjednodušeně lze snad říci, že se jedná o archaickou japonštinu. V textu této publikace se na jednom místě (str. 137) uvádí, že kronika byla z větší části zapsána čínsky, na následující straně se však už hovoří o japonsky psané Kodžiki. Japonské vojenské jednotky Džieitai zformované po skončení druhé světové války se v češtině obvykle označují jako „Jednotky sebeobran“, v textu použitý termín „Sebeobrana“ může být lehce zavádějící. Havlíčkem používaný pojem „doména“ (Sacuma, Čošú) v českém jazykovém prostředí také není zcela obvyklý. Běžně se používá např. „knížectví“, které je ovšem dle autora příliš spjato s evropským historickým kontextem. Pak by zřejmě nebylo vhodné používat ani výraz „kníže“, který však J. Havlíček evidentně jako problematičtější nevidí. Správná podoba jména literáta „Kamo Mabuči“ (str. 138) je Kamo no Mabuči. Japonci skutečně písmo převzali z Číny, ale hovořit v dnešní době v japonském prostředí o „čínském“ písmu je poněkud nepatřičné.

Rušivý element této knihy představuje několik pravopisných chyb. Publikace by si rozhodně zasloužila důslednější jazykovou korekturu, která by podobné – zcela zbytečné – prohřešky odstranila. Rovněž práce s japonskými vlastními jmény se jeví jako poněkud problematičtější. Už samotná „Poznámka k přepisu japonských termínů a jmen osob“ působí do určité míry rozpačitě. Formulace, že japonské termíny budou skloňovány, ženská příjmení přechylována

a rodová jména (příjmení) uváděna na prvním místě tam, „kde je to vhodné“ (str. 13), zní přinejmenším alibisticky. Ve výsledku tedy v tomto směru práce postrádá systém. V textu se tak vedle Helen Hardacreové objevuje například Susan L. Burns. Zatímco u některých jmen autor správně skloňuje rodové i osobní jméno („vedle Motooriho Norinagy“), u jiných pracuje pouze s jednou částí jména („Myšlenky Kitabatake Čikafusy“, „včetně (...) premiéra Tódžó Hidakiho“). Není proto zcela jasné, která místa v textu autor pro skloňování či přechylování považuje za „vhodná“.

Publikace je pro větší přehlednost a snazší orientaci v textu opatřena rejstříkem pojmů a také seznamem japonských pojmů (v latince a japonských znacích). Ideální by snad bylo oba seznamy zkombinovat v jeden, obsahující jak termíny ve znacích, tak číselné odkazy na strán-

ky textu, což by nepochybně usnadnilo zpětné dohledávání v textu. Zájemcům o další studium této problematiky je v závěru knihy k dispozici bohatý seznam další odborné literatury. Práce je rovněž doplněna fotografiemi z archivu autora vztahujícími se k tématu publikace.

Knihy *Cesty božstev – Otázky interpretace náboženství a nacionalismu v moderním Japonsku* je publikací vhodnou pro všechny s hlubším zájmem o problematiku náboženství – a to především v japonském kontextu. Jakub Havlíček prokázal, že se v dané oblasti velmi dobře orientuje. Japanologům mohou *Cesty božstev* posloužit coby úvod do religionistiky, religionistům naopak mohou umožnit rozšířit si obzor o náboženskou situaci v japonském prostředí a poskytnout jim některé detailnější informace, jež bývají českému čtenáři patrně o něco hůře dostupné.

Sylva Martinásková

ANGAŽOVANĚ O LIDSKÉ CESTĚ DĚJINAMI A O SVĚTOVÝCH NÁBOŽENSTVÍCH

Pietro Archiati: Světová náboženství. Cesty člověka k sobě samému. Hranice: Fabula 2012.

Po brožurce *Jidáš v ráji* (Ostrava: Petr Šimek 1999) představilo českým čtenářům nakladatelství Hany Jankovské Pietra Archiatiho knihou *Tajemství lásky* (2006). Archiati je vzděláním katolický teolog, jež dogmata jeho církve, která shledal jako nepřijatelná a rozporuplná, dovedla ke studiu náboženských alternativ. Přijal též podněty z díla Rudolfa Steinera. Podobně jako další autoři vydaní v Hranicích v posledních několika

Kněz šintoismu.

Foto: <http://regex.info/blog>.

letech (Georg Kühlewind, Dennis Klocek a Arthur Zajonc) má i Archiati ke svému inspiračnímu zdroji aktivní a tvůrčí vztah. Jejich knihy nejsou opakováním a přemýlením Steinerových tezí.

Tématem právě vydané knihy jsou významná náboženství světa, ovšem z jednoho hlediska. Nejde o popis kanonických textů, nauk, obřadů, praktik, organizace, směrů a rozšíření jako v popisné religionistice. Náboženství, zejména směry konvenčně řazené k hinduismu (advaita, krišnovská hnutí), buddhismu, zoroastrismu, judaismu a islám se představují jako cesta člověka k sobě samému.

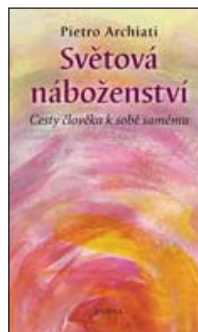
Autorův v tomto smyslu angažovaný přístup znovu probouzí otázku po přiměřené metodě popisu a reflexe náboženství. Je to známá otázka, jsou-li ve hře pouze dvě možnosti: na jedné straně striktně empirická religionistika, která se nebojí dekonstruovat tradiční představy o domácích a cizích náboženstvích a vlastně rozpouští svůj

předmět v kultuře a tradici, a na druhé straně předpokládaná teologická reflexe náboženství řešící otázku pravého náboženství na pozadí náboženství nepravých. Archiati nenabízí ani jedno ani druhé. Je-li to, s čím přichází, religionistika, je to religionistika angažovaná, je to informovaná empatie, je to participativní přístup k náboženským jevům, není však obhájcem žádného dogmatu. Mluví za sebe, nikoli za nábožensko-politickou strukturu. V hodnocení místa některých náboženství na dějinné cestě lidstva se od Steinera liší. Někdo by mohl navrhnout, že jde o filosofii náboženství, jenže každá religionistická práce má v základu nějakou filosofickou koncepci, i kdyby to byl pozitivismus, scientismus nebo historický materialismus.

V Archiatiho pojetí se lidstvo vzdaluje od svého dávného, prehistorického samozřejmého spočinutí v božské skutečnosti a raná náboženství jsou ohlazením po ztraceném ráji. Vzpomínka však slábne a posiluje se lidská individualita, svobodný nezávislý jedinec, který už bohy nepotřebuje a věnuje své síly tvorbě uprostřed přírody a dějin. Hrozí přitom ztráta duchovní dimenze člověka. V Ježíši Kristu, v impulsu, který se ovšem prosazuje i za hranicemi křesťanství, se otevírá nová možnost připravená dosavadními duchovními dějinami, totiž být svobodný, nezávislý, aktivní a tvůrčí, a přesto spirituální. Tím křesťanství v sobě náboženství završuje, ale i překonává. Člověk nachází cestu k sobě. Před závěrem se v knize dočteme: *Náboženství, jež slaví svou bohoslužbu v kamenných kostelech, náleží minulosti. V budoucnosti bude náboženství stále více prožíváno v posvátném chrámu lidstva samotného, v každodenním vzájemném styku. Setkání člověka s člověkem bude považováno za nejvyšší formu sakramentalismu* (s. 180).

Řeč české verze knihy je plynulá a srozumitelná. Překladatel Radomil Hradil však možná až příliš často usměřňuje čtenáře poznámkami o možnostech překladu. Při lexikálním bohatství němčiny, z níž překládal, je někdy těžké se definitivně rozhodnout pro některou možnost. Úhlednou knihu čítající 182 stran lze doporučit jako alternativní a pro nejednoho čtenáře možná provokativní četbu o roli náboženských směrů v dějinách.

Ivan O. Štampach

DINGIR 2012 15. ročník

Úvodníky

J. Sušer, *V humoru náboženství odhaluje své bříska*, č. 2, s. 37; **Z. Vojtíšek**, *Různé podoby českého buddhismu*, č. 1, s. 1; *Mahéšvaránanda čtyřicet let na Západě*, č. 3, s. 73; *Hvězdy dávají sklon, ale nenuť*, č. 4, s. 109.

RECENZOVANÉ TEXTY

Články

P. Horák, *Fenomén transformace 2012*, č. 3, s. 80-82; **Z. Vojtíšek**, *Charisma a zneužívání*, č. 3, s. 74-77; **A. Weiss**, *Od „Falašů“ k „etiopským Židům“*, č. 2, s. 38-39.

Z domova

I. O. Štampach, *České náboženské trendy*, č. 1, s. 4-6; **R. J. Weiniger**, *Smutek za Václava Havla*, č. 2, s. 40-41.

Zahraničí

L. Grešková, *Koniec maďarského sna*, č. 1, s. 7-9; *Premeny duchovnej scény na Slovensku*, č. 2, s. 42-43.

Téma

P. Bargár, *Podvratný vtipkár*, č. 2, s. 44-47; **J. Benda**, *Buddhismus a psychoterapie*, č. 1, s. 12-15; **J. Burian**, *Buddhistická etika v praxi*, č. 1, s. 14-17; **P. Hošek**, *„Neděste se nebeských znamení...“*, č. 4, s. 119-122; **N. Melnikova**, *Indická astrologie dnes*, č. 4, s. 123-125; **I. Obuchová**, *Konfuciusův úsměv, Čuangovo chechtání*, č. 2, s. 48-50; **I. O. Štampach**, *To, co je dole, je jako to, co je nahoře*, č. 4, s. 116-118; **P. Ťupek**, *Salafisté proti astrologii*, č. 4, s. 126-128; **J. Veselý**, *Dane Rudhyar, astrolog a filosof*, č. 4, s. 132-135.

NERECENZOVANÉ TEXTY v hlavních rubrikách

M. Balabán, *Boží humor vyprošťuje z nouze smrti*, č. 2, s. 54-56; **A. Borzič**, *Prezident otevřeného horizontu*, č. 1, s. 2-5; **M. Dluhoš**, *Astrologie v české společnosti*, č. 4, s. 128-131; **J. Fingerland**, *Vtipní jako Kohn*, č. 2, s. 50-52; **J. A. Haidler**, *Volá*

mladá nevěsta..., č. 2, s. 52-54; **J. Honzík**, *Buddhismus v české společnosti*, č. 1, s. 10-11; **B. Jirková**, *Spiritualita Vietnamců u nás*, č. 1, s. 19-21; **V. Kočandrlle**, *Humor v zenu*, č. 2, s. 57-59; **Ž. Kopecká**, *Africká verze hinduismu*, č. 4, s. 113-115; **M. Kořínek**, *Jasmuheen nehladoví*, č. 3, s. 84-85; *Zemřel Sun Myung Moon*, č. 4, s. 111-112; **J. Lajka**, *Církev na principech hinduismu*, č. 3, s. 94-95; **E. Madarászová**, *Ngöndro a česká vadžrajána*, č. 1, s. 17-19; **B. Malcová**, *Náboženství a práva dětí*, č. 4, s. 110-111; **M. Novotný**, *Jak hledat hranice náboženské svobody*, č. 3, s. 78-79; **I. Škodo**, *Sestry bojují o církev*, č. 3, s. 86-87; **Z. Vojtíšek**, *Moravská Indie*, č. 3, s. 83; **L. Zanáška**, *Svámi v nesnadných časech*, č. 3, s. 91-93; **A. Zeyvalová**, *Indické kořeny Mahéšvaránandova hnutí*, č. 3, s. 88-90.

Rozhovory

P. Hošek, *Bůh všem svěřil stejnou důstojnost (se Salihem Yilmazem)*, č. 2, s. 62-64; **T. Novotný**, *Být vážný je nemoc (se Sheelou Birnstielovou)*, č. 2, s. 60-61; **V. Tutr**, *Astrologie hledá živé metafory (s Pavlem Turnovským)*, č. 4, s. 135-137; **Z. Vojtíšek**, *Umění se nenarodit (s Ashinem Ottamou)*, č. 1, s. 22-24; *O Dharmě a Gaie (s Lumírem Kolíbalem)*, č. 1, s. 24-25; *Zastávky jsou součástí cesty (se sádhví Parvátí)*, č. 3, s. 96-97.

Události

P. Dušek, *Ideální org v Hamburku*, č. 1, s. 29; **T. Halasová**, *Konference o pentekostalismu*, č. 4, s. 140; **P. Hošek**, *Mezináboženská Chanuka u rabína*, č. 1, s. 29; **M. Kořínek**, *Sri Chinmoy: Mission Impossible*, č. 3, s. 100; **M. Malý**, *Japonské oslavy jara v Praze*, č. 3, s. 101; **A. Opatrný**, *Odkaz kardinála Martiniho*, č. 4, s. 140-141; **B. Ostránský**, *Silící protiislámské nálady v České republice*, č. 1, s. 28-29; **J. Schlichtsová**, *Slavnost vozů a vědecká svatba v centru Prahy*, č. 3, s. 100; **Z. Vojtíšek**, *Evangelici podporují Evropskou unii*, č. 1, s. 29; *Registrována třicátá třetí náboženská společnost*, č. 3, s. 101; **A. Weiss**, *Podpora sňatků homosexuálních párů v konzervativním judaismu*, č. 4, s. 140.

Recenze

J. Honzík (ed.), *Jednota v rozmanitosti*, DharmaGaia 2010 (**N. Melnikova**, č. 1, s. 30); *14. dalajlama Tändzin Gjamcho, Svo-*

boda v exilu, Lungta 2011 (**P. Kalač**, č. 1, s. 30-31); **L. Lhoťan**, *Islám & islamismus v České republice*, Lukáš Lhoťan & Českomuslimský institut 2011 (**M. Mareš**, č. 1, s. 31-32); **L. Sedláčková**, *Islám v médiích*, Nakladatelství Bor 2010 (**Z. Kudláčková**, č. 1, s. 32); **J. R. Tretera**, **Z. Horák**, *Slovník církevního práva*, Grada 2011 (**L. Grešková**, č. 1, s. 32 (34)); **N. Goodrick-Clarke**, *Západní esoterické tradice*, Grada 2011 (**M. Dluhoš**, č. 2, s. 66-67); **P. Hošek**, *Židovská teologie křesťanství*, Centrum pro studium demokracie a kultury 2011 (**D. Beňa**, č. 2, s. 67-68); **Z. M. Kosticová**, 2012: *Mayský kalendář, transformace vědomí, dva světy a rovnováha*, Malvern 2011 (**Z. Vojtíšek**, č. 2, s. 68); **R. Vido**, *Konec velkého vyprávění? Sekularizace v sociologické perspektivě*, Centrum pro studium demokracie a kultury a Masarykova univerzita 2011 (**P. Hošek**, č. 3, s. 102-103); **J. L. Esposito**, **D. Mogahed**, *Who Speaks for Islam? What a Billion of Muslims Really Think*, Gallup Press 2007 (**K. Děkanovská**, č. 3, s. 103); **J. M. M. Einzinger**, *Démonologie*, Nakladatelství Vodnář 2012 (**Z. Bencúrová**, č. 3, s. 103-104); **R. Tichý**, **M. Vávra**, *Náboženství z jiného úhlu*, Centrum pro studium demokracie a kultury 2012 (**I. O. Štampach**, č. 4, s. 141-142); **C. Thompson**, *Habibi*, BB/art 2012 (**J. Sušer**, č. 4, s. 142); **J. Potměšil**, *Šarí'a. Úvod do islámského práva*, Grada 2012 (**I. O. Štampach**, č. 4, s. 143); **J. M. Verlinde**, *Zašramu do kláštera*, Karmelitánské nakladatelství 2012 (**M. Kořínek**, č. 4, s. 143).

Esej

J. Lukavec, *Konec věku světových názorů?*, č. 3, s. 105-108.

Reflexe

J. Hábl, *Aby člověk neupadl v nečlověka*, č. 2, s. 69-72.

Vzpomínky

V. Marek, *Duchovnost za železnou oponou*, č. 1, s. 34-36.

Dopisy

L. Kostková Trísková, *Svámi vlastně odpovídal na naše potřeby*. K článku *Charisma a zneužívání* (Dingir 3/2012, s. 74-77), č. 4, s. 144.

Rejstřík připravila Andrea Hudáková.

Vývoj vztahu mormonské církve a Spojených států amerických

MORMONSKÉ UMĚNÍ PŘEŽÍT

Veronika Kulová

Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů, známější pod jednoduchým názvem mormoni, se v posledních třech dekádách těší více než trojnásobnému nárůstu nových konvertitů. V současnosti čítá církev asi 14 milionů členů a plným právem se tak pyšní titulem nejrychleji rostoucí církve na světě.

Tato úspěšná bilance by na první pohled mohla naznačit bezproblémový sled událostí od založení církve až po její současnou podobu. Avšak vztah mormonů a většinové americké společnosti prošel během 178 let od svého vzniku několika vývojovými fázemi. Přesněji od perzekuované náboženské sekty, izolované od zbytku společnosti, až k dnešní respektované denominaci, jejíž členové výrazným způsobem zasahují jak do společenského tak i politického dění. Prezidentská kampaň republikána Mitta Romneyho ilustruje tento obrat asi nejlépe.

Počáteční neshody

Založení církve spadá do období tzv. druhého velkého probuzení charakteristického vznikem nových teologických proudů a reflektujících tak duchovní vyprahlost revolučního období první poloviny 19. století. Přestože se většina nově vzniklých náboženských sekt snažila obhájit pravost svého učení, jejich nauky se ve větší či menší míře prolínaly a působily jaksi uniformně. Mormoni však vzbudili rozpaky a negativní reakce již při samotném vzniku církve, a to především učení o jedinečnosti a pravosti evangelia Ježíše Krista, zjeveného teprve čtrnáctiletému chlapci, Josephu Smithovi, kdesi uprostřed lesa v newyorské Palmyře. Zhruba o sedm let později Smith podpořil svá tvrzení Knihou Mormon, dalším údajným svědectvím o Ježíši Kristu a jeho působení na americkém kontinentu krátce po svém vzkříšení. Docent Novotný ve své publikaci *Mormoni a Děti Boží* poukazuje na fakt, že události zaznamenané v knize Mormon chytrým způsobem kompenzovaly deficit americké národní historie a dodávaly tak nedávno vzniklé demokracii na důležitosti. V neposlední řadě tak vysvětluje i úspěšnost tohoto učení.¹

Pro svá učení, vymykající se zažité tradici, se mormoni stávali stále častěji terčem posměchu i fyzickým útoků. Následkem těchto nepříjemných střetů bylo vedení církve přemístěno do Kirtlandu v Ohiu. Převážná část Smithových stoupenců se pak usídlila ve státě Missouri. Dle Smithova zjevení se právě Missouri mělo stát místem ke shromáždění nového Sionu. Nicméně, ani zde mormoni neuspěli. Především zásluhou nepřekonatelných rozdílů v oblasti společenského a kulturního života, uzavřenosti náboženských obřadů a v neposlední řadě nesvobodných voleb komunity.

Pomyslným olejem do ohně se pak stalo otištění jednotlivých pasáží missourského zákona, které umožňovaly beztrestný vstup Afroameričanů do státu. Vláda otrokářského státu v obavách z nechtěného přílivu černochů vyzvala mormony k urychlenému opuštění státu. Ve snaze obhajovat svá práva svatí posledních dnů odolávali federálnímu tlaku a k ústupu je donutil teprve až nečekaný útok u Haun's Hill v roce 1838, kde bylo chladnokrevně zavražděno 17 mormonských mužů a chlapců.

Smithova touha po světské moci

Potom, co legislativa státu Missouri násilně odsunula mormony ze státu, uprchlíci našli dočasné útočiště v Commerce ve státě Illinois. Mormonští osadníci záhy získali početní převahu nad původním obyvatelstvem a město se stalo centrem hnutí, nově nesoucí název Nauvoo. Název údaj-

ně vychází z hebrejštiny a nese význam „krásné“. Během pouhých čtyř let se mormonům podařilo proměnit dříve bažinatou a neúrodnou oblast v prosperující město.

Zhoubné pro mormonskou církev se zde staly jednak Smithovy politické ambice, tak i představení jednoho z nejkontroverznějších učení církve, polygamie, které dodnes významným způsobem tvaruje všeobecné vnímání církve.

Ve snaze získat finanční odškodnění za újmy způsobené v Missouri, Smith oznámil svou kandidaturu na prezidenta Spojených států. Prorokovu prezidentskou kampaň však ukončila jeho nečekaná smrt, jejíž možnou příčinou byly obavy z aplikování teokratického způsobu ovládnutí mormonské komunity na celou unii.

Větší pravděpodobnost je však stále přikládána praktikování polygamie. Jakmile tato informace pronikla na veřejnost, zvedla ihned vlnu pohoršení v tehdejší americké společnosti, hluboce zakořeněné v protestantské tradici.

Souhra obou těchto okolností zapříčinila jak Smithovu předčasnou smrt, kdy byl zlynčován rozběsněným davem ve vězení Carthage v roce 1844, tak i následné vyhnání mormonů z jejich milovaného Nauvoo o dva roky později.

Polygamie a její konsekvence

Po prorokově smrti si mormoni volí do svého čela Smithovu pravou ruku, Brigham Younga, pod jehož vedením se vydávají napříč Spojenými státy než dosáhnou dnešního Utahu. V tomto okamžiku se mormonům plní jejich touha po náboženské svobodě daleko z dosahu zbytku společnosti a vlády. Církev nadále pokračuje v praktikování polygamie, avšak již v mnohem větším měřítku. Klíčovým momentem se pak stává rok 1852, kdy se mormoni po-

Hrdinství při pochodu na západ ve 40. letech 19. století si církev ve svých výukových materiálech připomíná dodnes.

prvé veřejně přihlásili k polygamii. Tento krok odstartoval řetězec legislativních opatření zaměřených primárně na zrušení polygamie, za užití všech možných postihů a sankcí. Mezi nejvýznamnější pak patří *Edmundův zákon* (1882) a *Edmund-Tuckerův zákon* (1888), jejichž hlavní cílem bylo zbavit se tohoto barbarského zvyku a donutit mormony podříditi se morálním standardům soudobé americké společnosti.²

Neochota mormonů přizpůsobit se nakonec vedla k téměř úplnému vyvlastění církevního majetku, zbavení volebního práva a úřadů všech sympatizantů polygamie. V jakémisi posledním záchvěvu pudu sebezáchovy církev oficiálně opustila od učení polygamie zjevením daným prezidentu Wilfordu Woodrufovi. Tzv. manifestem z roku 1890 a 1904 se církev distancovala od učení polygamie. Případným narušitelům hrozila nekompromisní exkomunikace. V roce 1896 jako náznak smíru vláda poskytuje Utahu statut státu a umožňuje mu na sedmý pokus připojit se k Unii Spojených států.

Rasově diskriminující učení

Mohli bychom se domnívat, že tímto krokem církev vykročila vstříc respektovanému náboženství. Nicméně ani ve 20. století se učení církve neobešlo bez bouřlivých reakcí veřejnosti. Tentokrát se středem zájmu stala doktrína diskriminující Afroameričany.

Podle mormonské teologie jsou černoši potomci Kaina, kteří byli potrestáni tmavou barvou kůže, protože zůstali neutrální v Nebeské válce mezi Ježíšem a Satanem. Afroameričanům sice bylo umožněno připojit se k církvi, avšak až na několik málo výjimek nemohli získat kněžství, ani zastávat jiné církevní úřady. Ve svých počátcích se dokonce smíšení mormona s černochem trestalo smrtí obou. Toto učení, přestože bylo praktikováno od samého založení církve, bylo upozaděno učním polygamie a snad právě proto se dostalo do popředí teprve až v 60. letech 20. století. V tomto období Spojenými státy zmítaly masové protesty za zrovnoprávnění příslušníků černé rasy. Organizovaná hnutí, bojující za lidská práva, „vyživována“ myšlenkami Martina Luthera Kinga, tak i individuální protesty černých sportovců odmítajících účastnit se utkání proti týmu univerzity Brighama Younga, nakonec dosáhly kýženého cíle. V okamžiku, kdy tlak veřejnosti již překročil únosnou mez, přichází skrze proroka Spencera W. Kimballa

v roce 1978 zjevení, které nenávratně odvolává toto učení.

Zrušení toho učení, stejně jako mnoha dalších, bylo víceméně motivováno snahou zachovat si své těžce vybudované postavení. Mimo jiné, touto dobou také narůstá touha po expanzi církve do zemí Jižní Ameriky, především pak Brazílie. Vzhledem k faktu, že značná většina obyvatel Brazílie patří k černé rase, bylo nevyhnutelné se tohoto učení urychleně zbavit ve vlastním zájmu církve. Krátce po zrušení doktríny se církev nenadálým způsobem rozrostla právě o afroamerické členy.³

Mitt Romney:

mormon nejmocnějším mužem světa?

20. století představuje zvrat na poli náboženského i společenského života mormonské církve. Oproštění se od problematického učení nejenže umožnilo církvi stát se etablovaným náboženstvím, ale také proniknout jejím členům do nejvyšší politiky. Zdeněk Vojtíšek ve svém článku *Mormon for President*⁴ poukazuje na tento fenomén a přináší ucelený obraz mormonské denominace ve Spojených státech, která umožnila tento významný posun. Mitta Romneyho a jeho prezidentskou kampaň je pak možné pokládat za ztělesnění tohoto procesu.

Je ovšem možné se ptát, zda vyrovnanost zápasu o prezidentskou funkci nebyla způsobena také nedostatečnou informovaností americké populace ohledně mormonismu. Většina Američanů považuje Romneyho za člena jedné z mnoha evangelikálních církví a neshledává tak důvod, proč mu nesvěřit vedení státu. Ani zhruba tři čtvrti vysokoškolsky vzdělaných Američanů by neváhaly volit mormonského kandidáta. Otázkou zůstává, zda by Romneymu zachovali svou přízeň, kdyby byli například obeznámeni s učním, které ještě donedávna provázelo chrámové obřady. Toto učení vyzývá mormony, aby oplatili prolitou krev svého proroka Josepha Smitha svržením vlády Spojených států a převzetím všech jejích úřadů.⁵

Závěr

Přestože většina kontroverzních učení byla odstraněna, je potřeba si uvědomit, že tyto zásadní změny mormonské věrouky nebyly iniciovány církvi samotnou, nýbrž nekompromisní americkou vládou. Mormonská cesta k denominaci tedy nepředstavuje dobrovolnou snahu uzavřít příměří se Spojenými státy, ale spíše je jakýmsi instink-

tem přežití. Definovat současný vztah církve k instituci státu je stále obtížné vzhledem k dynamickému charakteru hnutí. Na jedné straně mormonismus působí dojmem etablovaného náboženství tím, že splňuje požadavky respektované náboženské denominace, na druhou stranu však často zastírá mnohé ze svých učení, či je před veřejností prezentuje ve zkreslené formě.

Poznámky

- 1 Novotný, Tomáš, *Mormoni a Děti Boží*, Praha: Votobia, 1998, s. 9.
- 2 Tamtéž, str. 1.
- 3 Gordon, Sarah Barringer, *The Mormon Question: Polygamy and Constitutional Conflict in Nineteenth-Century America*, Chappel Hill: The University of North Carolina Press, 2002, s. 55.
- 4 Vojtíšek, Zdeněk, *Mormon for President?*, Praha: *Dingir*, 4/2007.
- 5 Geer, Thelma, *Mormonism, Mama & Me*, Chicago: Moody Press, 1986, s. 224.

Mgr. Veronika Kulová (*1987) vystudovala anglickou filologii na Ostravské univerzitě, v současné době studuje doktorské studium filozofie tamtéž.

DINGIR

religionistický časopis
o současné náboženské scéně

16. ročník

Číslo 1/2013 vychází 25. března 2013.

Vydává DINGIR, s. r. o.,
Černokostelecká 36, 100 00 Praha 10
dingir@dingir.cz
http://www.dingir.cz

Šéfredaktor:

Doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D.

Redakční rada:

Mgr. Pavol Bargár, M. St., Th. D.,

Mgr. Pavel Dušek,

Doc. Pavel Hošek, Th. D.,

Mgr. Andrea Hudáková, Th. D.,

Mgr. Martin Kořínek,

Mgr. Mgr. Miloš Mrázek, Th. D.,

MUDr. Mgr. Prokop Remeš,

Bc. Jan Sušer,

Doc. ThDr. Ivan O. Štampach,

Ing. Mgr. Vojtěch Tutr,

Mgr. Aleš Weiss.

Grafický návrh: Richard Bobůrka

Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 49,- Kč

Objednávky a urgence:

SEND - Předplatné spol. s. r. o.
Ve Žlíbku 1800/77, 193 00 Praha 9
tel: 225 985 225

e-mail: administrace@send.cz
http://www.send.cz

Registrace:

MK ČR 7943 z 30. 3. 1998.
ISSN: 1212-1371

O ŽIVOTNÍ SÍLE

Z „ORGANONU LÉČEBNÉHO UMĚNÍ“

§ 1
Nejvyšším a *jediným* povoláním lékaře je vracet nemocným zdraví, což jest nazýváno léčbou.

§ 2
Nejvyšším ideálem léčby je rychlé, nenásilné, trvalé obnovení zdraví, nebo odstranění a zničení nemoci v celém jejím rozsahu, a to co nejkratším, nejspolehlivějším způsobem, na základě jasně pochopitelných principů. (...)

§ 9
Ve zdravém stavu je člověk ovládán duchovní životní silou (autokracií), která hmotné tělo (organismus) oživuje v podobě dynamis a udržuje všechny jeho části v obdivuhodně harmonickém souladu pocitů a činností, takže náš rozumný duch přítomný v našem nitru může tohoto živého, zdravého nástroje svobodně užívat k vyššímu účelu našeho bytí. (...)

§ 11
Jestliže člověk onemocní, je dynamickým, životu nepřátelským vlivem chorobu vyvolávajícího agens prapůvodně narušena pouze tato duchovní, samočinná síla, přítomná všude v jeho organismu (životní princip). Pouze narušený životní princip v tomto abnormálním stavu může organismu propůjčit protichůdné signály a přimět ho tak k ne-normálním procesům, jež nazýváme nemocí. (...)

Ne! Ona člověku vrozená, nádherná síla, určená k tomu, aby život co nejdokonaleji řídila, je-li zdrav, která je všudypřítomná ve všech částech organismu, v citlivých i dráždivých vláknech a v neúnavných hnacích perech všech normálních, přirozených tělesných ústrojí, nebyla stvořena k tomu, aby si sama pomáhala v nemoci, ani k tomu, aby prováděla léčení hodné napodobování. Ne! Skutečným léčitelským uměním je ona uvážlivá činnost, která přísluší vyššímu lidskému duchu, svobodné úvaze a selektivnímu, odůvodněně rozhodujícímu rozumu, aby onu nerozumnou a nevědomou, ale automaticky energickou životní sílu (která byla nemocí narušena a přinucena k nenormální činnosti) přeladila v poněkud vyšším stupni pomocí afekce jí podobné, vyvolané homeopaticky zvoleným lékem tak, aby „lékem onemocněla“.

Organon: Úvod, str. 40.

Samuel Hahnemann.

§ 12
Pouze chorobou narušená životní síla vyvolává nemoci. Tyto projevy choroby patrné pro naše smysly současně vyjadřují všechny vnitřní změny, tedy veškeré chorobné narušení vnitřní dynamis, a tím i celou chorobu. Odstranění všech projevů nemoci, tedy všech změn odlišujících se od zdravých životních pochodů vlivem léčby, je zde však současně automaticky podmíněno obnovou integrity životního principu, a předpokládá tudíž nutně obnovu zdraví celého organismu. (...)

§ 24
Nezbývá tudíž jiný, účinnější způsob použití léků proti nemocem, než metoda homeopatická, prostřednictvím které se hledá lék na celkový souhrn symptomů choroby s ohledem na příčinu jejího vzniku, pokud je známa, a na všechny průvodní okolnosti. Musíme hledat takový lék, který je ze všech prostředků známých svou schopností vyvolat změny stavu u zdravého člověka nejúčinněji schopen vyvolat umělý stav nemoci, jež je dané chorobě nejpodobnější.

Samuel Hahnemann, Organon léčebného umění, Alternativa 1996, str. 59, 63-66 a 72.

Katedra religionistiky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze
Vás zve na pravidelné cykly přednášek pro veřejnost

Večerní akademie religionistiky

V říjnu, listopadu a prosinci 2013 otevíráme pro nové posluchače znovu I. ročník a pro naše absolventy nový II. ročník. Každé téma bude pokrývat celkem šest přednášek, které se konají v rámci **celoživotního vzdělávání** a naši posluchači tak obdrží **osvědčení o absolvování kurzu**. Do obou ročníků je možné přihlásit se najednou. Přihlášení na emailu: religionistika@htf.cuni.cz
Cena za jeden ročník: 1680,- (do 30. 6. 2013 jen 1440,-) Cena za oba ročníky: 2880,-

I. ročník

Islám a sufismus
prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.

Staroegyptské náboženství
doc. Jiří Janák, Th.D.

Filosoficko-náboženské školy Číny
PhDr. Ľubica Obuchová

Náboženství v Indii
PhDr. Zdeněk Štípl

II. ročník

Bohové a rituály Aztéků a Mayů
Mgr. Zuzana Marie Kostičová, Ph.D.

Psychologie a spiritualita
Mgr. Jiří Motl

Křesťanská mystika
doc. ThDr. Pavel Hošek, Th.D.

Džinismus
Mgr. Ing. Josef Bartošek

religionistika@htf.cuni.cz

www.vareligionistiky.tk

facebook.com/religionistika

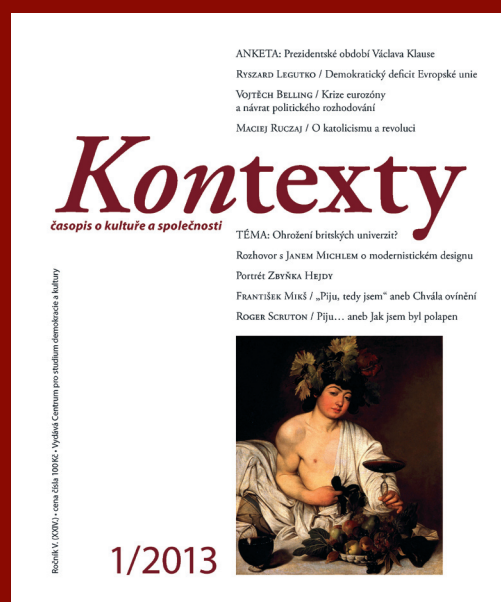
Časopis Centra pro studium demokracie a kultury (CDK)

Kontexty

časopis o kultuře a společnosti

Z obsahu čísla 1/2013:

ANKETA: Prezidentské období Václava Klause
RYSZARD LEGUTKO / Demokratický deficit Evropské unie
MACIEJ RUCZAJ / O katolicismu a revoluci
TÉMA: Ohrožení britských univerzit?
Rozhovor s JANEM MICHLEM o modernistickém designu
Portrét básníka ZBYŇKA HEJDY
OTA FILIP / Hitlerovy „radovánky“ v Mnichově
FRANTIŠEK MIKŠ / „Piju, tedy jsem“ aneb Chvála ovínění
ROGER SCRUTON / Piju... aneb Jak jsem byl polapen

Předplatte si nový ročník 2013!

Časopis navazuje na periodika *Střední Evropa* – brněnská verze, *Proglas* a *Revue Politika*. Vychází 6x ročně v rozsahu 100 stran + barevné přílohy. Cena čísla 100 Kč, roční předplatné 500 Kč, sponzorské 1 000 Kč. Pro předplatitele 25% sleva na knihy vydané CDK. Ukázkové číslo zdarma!

Objednávky předplatného nebo ukázkového čísla:

CDK, Venhuda 17, 614 00 Brno, tel.: 545 213 862, e-mail: objednavky@cdk.cz, www.cdk.cz